

GLAS

ANTIFASISTA

Broj 75 - Zagreb, 1. rujna 2011. godine

Intervju s predsjednikom
SABA RH Ratkom Maričićem

**NEĆEMO DOPUSTITI
DA SE NEOFAŠIZAM
RAZMAŠE**

Inicijative

APEL ZA OBNOVU KAPITALNIH SPOMENIKA NOB-a

Obljetnice

**USTANAK U
SRBU BIO JE
PARTIZANSKI**

Rijeka

**NEĆE PROĆI
FALSIFICIRANJE
POVIJESTI**

Podgarić

**ANTIFAŠIZMA
NEMA BEZ
PARTIZANA I
PETOKRAKE**

Priopćenje SABA RH

Ministar odaje počast suradnicima okupatora

Spomenik očišćen od profašističkih simbola

Spomenik legendarnom Prvom splitskom partizanskom odredu, koji je 11. kolovoza 1941. krenuo u borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika, išaran je 29. srpnja 2011. godine nacističkim i fašističkim simbolima.

Forum mladih SDP-a organizirao je u ponedjeljak 1. kolovoza čišćenje grafitima išaranog spomenika. Mladi antifašisti su s ponosom uredili spomenik koji je ponovno zasjao istim sjajem, ali na sramotu profašista koji su ga išarali i tako pokušali kompromitirati cijelu Hrvatsku pred Europom.

Park pravednika među narodima

U počast 104 hrvatska pravednika među narodima zagrebački park na raskrižju Selske i Zagorske ceste nedavno nosi ime »Park pravednika među narodima«. Ploču s imenom parka otkrili su zamjenica zagrebačkog gradonačelnika Jelena Pavičić-Vukičević i hrvatski nositelj Medalje pravednika među narodima Mario Carnelutti. Na svečanosti je predsjednik Hrvatsko-izraelskog društva Filip Rosenzweig zahvalio svima koji su poduprli inicijativu za imenovanje tog parka kojim se odaje počast svima koji su spašavali Židove tijekom holokausta u Drugom svjetskom ratu riskirajući vlastiti život.

Zahvalio je članovima neformalnog inicijativnog odbora za imenovanje zagrebačkog parka časnim imenom Pravednik među narodima: prof. Milanu Bešliću, akademiku Zlatku Boureku, oskarovcu Branku Lustigu, prof. dr. Adalbertu Rebiću, prof. dr. Viktoru Žmegaču te ministru kulture Jasenu Mesiću, čije je

ministarstvo poduprlo tu inicijativu, zatim potpredsjednici Gradske skupštine Tatjani Holjevac, predsjedniku kluba gradskih zastupnika SDP-a Davoru Bernardiću i drugima.

Jelena Pavičić-Vukičević naglasila je da se ponosi što je i Zagreb dobio svoj Park pravednika među narodima rekavši da se Hrvatska ponosi i sa 104 nositelja medalje »Pravednik među narodima«. Imenovanje parka pridonijet će još jačem razvoju hrvatsko-izraelskih odnosa, naglasila je i podsjetila da je prije Drugoga svjetskog rata u Zagrebu živjelo oko 10 tisuća Židova, o čemu govori i proljetos predstavljena knjiga »Židovski Zagreb«.

Otvorene Parka pravednika među narodima čestito je i izaslanik predsjednika Republike Dejan Jović, naglasivši da pravednici među narodima nisu pristali na zlo koje je tada vladalo. Ti ljudi su bili borci za slobodu i njihova borba upozorenje je kako se slično zlo ne bi nikada ponovilo, istaknuo je.

»Uvrijedeni« antikomunist: Tomislav Karamarko

Ministar unutarnjih poslova Tomislav Karamarko, čovjek koji je u posljednje vrijeme u silovitoj ofenzivi, uspio je izreći nešto zbog čega bi mu se u mnogim europskim državama itekako zatresla ministarska fotelja.

Objašnjavajući kako je svaki totalitarni sustav loš i zločinački hladnokrvno je izjavio »ako mi netko kaže da sam antifašist, vrijeda me, jer ja sam i antikomunist«. Šteta što ministar ne razumije da je prilično lako biti i antifašist i antikomunist i da antikomunistu ne vrijeda kad mu se kaže da je i antifašist, osim ako nije fašist, komentira riječki Novi List.

Karamarko je to izjavio dan nakon posjeta njemačke kancelarke Angele Merkel Zagrebu i zapravo je šteta što tako nešto nije izvalio pred njom. Bilo bi zanimljivo vidjeti njeno lice. A bilo bi zanimljivo i stopati koliko bi dugo u njenoj vlasti ostao nešto tko bi izjavio da ga vrijeda kad mu se kaže da je antifašist.

Fotografije na 1. stranici:

Komemoracija u Srbu na kojoj je 27. srpnja obilježena 70. obljetnica ustanka (gore)
Svečanost u Podgarici ispred Spomenika revolucije naroda Moslavine (dolje)

Priopćenje Predsjedništva SABA RH

Ministar Karamarko odaje počast suradnicima okupatora

Predsjedništvo Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske objavilo je 25. kolovoza ove godine priopćenje za javnost u kojem je reagiralo na izjave ministra unutarnjih poslova Tomislava Karamarka. U priopćenju kojeg je potpisao predsjednik SABA RH Ratko Marićić stoji:

»Ove godine, predstavnici hrvatske vlasti, među kojima se istakao ministar unutarnjih poslova Tomislav Karamarko, u vidu odavanja počasti žrtvama totalitarnih režima, položio je cvijeće u Daksi kod Dubrovnika, na grobove strijeljanih suradnika talijanskih fašističkih i njemačkih nacističkih okupatora u Drugom svjetskom ratu. Njega nije zanimalo koliko je ljudi izgubilo živote zaslugom tih okupatorskih slугa, već samo njegova namjera da jasno naglasi kojoj političkoj opciji pripada. Da bi sebi dao veći značaj, nazvao je Tita ratnim zločincem.

Ponašanje Tomislava Karamarka, kao i nekih drugih iz političkog vrha Hrvatske, ne bi bilo čudno da nije ministar u Vladi Republike Hrvatske, koja bi trebala provoditi i štititi ustavni poredak.

Dok u preambuli Ustava RH piše da se Republika Hrvatska između ostalog, temelji i na odlukama ZAVNOH-a nasuprot NDH, g. Karamarko odredbe Ustava ignorira. Izgleda da

je za njega Ustav RH, kao i za neke druge iz vrha politike, samo običan papir, a ne temeljni Zakon države.

Ambicije gospodin Karamarka odvele su ga u tabor nacionalnih ekstremista, koji svojim ponašanjem i izjavama štetili cijeloj Hrvatskoj.

Gospodin Karamarko je zaboravio da su osnivači HDZ-a, od dr. Franje Tuđmana pa nadalje, bili sudionici Narodnooslobodilačke vojske, na čijem je čelu bio maršal Josip Broz Tito.

Kada bi Tito bio zločinac, tada bi i cijeli antifašistički pokret bio zločinački, što bi značilo da je Republika Hrvatska zasnovana na zločinu, a tada bi jedini domoljubi bili dr. Ante Pavelić i njegovi, na daleko poznati koljači.

Odajući počast slugama okupatora zaboravio je na mesta i ljudi koji su stradali ni krivi ni dužni od ekstremno zločinačkog ustaškog poretka u logorima Jasenovca, Gospića, Đakova i niza drugih.

Gospodin Karamarko bi se trebao baviti svojim poslom, a ne »arheologijom« i širenjem mržnje. Bez obzira na to što se gospodin Karamarko bori za fotelju u Saboru, previše je.

Izjavama o Titu, kojeg naziva zločincem, potiče na mržnju i izaziva uznevarenost građana, što potпадa i pod kaznenu odgovornost.«

Dubrovnik

PREDSEDNIK JOSIPOVIĆ PONOSAN NA ANTIFAŠIZAM

Predsjednik Republike Hrvatske dr. Ivo Josipović komentirao je u Dubrovniku izjavu ministra unutarnjih poslova Tomislava Karamarka, koji je na tribini dubrovačke Udruge Daksa u povodu spomendana na žrtve totalitarnih režima 23. kolovoza, kazao da se srami kada mu kažu da je antifašist jer je on i antikomunist.

Odgovarajući na pitanje novinara predsjednik Josipović je kazao: »Istaknuo bih da je antifašizam, i to naš Ustav kaže, uz Domovinski rat temeljna odrednica naše povijesti i naše današnje države. Ja sam ponosan na antifašizam i ponosan na Domovinski rat te sve one ljudi koji su časno sudjelovali i na strani antifašizma i na strani Domovinskog rata i naše

obrane. Bilo je onih stvari koje se nisu trebale dogoditi i u okviru antifašizma i Domovinskog rata, ali to svi znamo i to ne umanjuje povijesno značenje ni antifašizma ni Domovinskog rata. Mislim da je ona osnovna ideja domoljublja i obrane svog doma ljubav prema svom narodu te da je to temelj i jednog i drugog dobra.«

Bivši predsjednik RH i počasni predsjednik SABA RH Stjepan Mesić:

Začuđen sam izjavama ministra Karamarka

Bivši hrvatski predsjednik i počasni predsjednik SABA RH Stjepan Mesić komentirao je za Slobodnu Dalmaciju izjavu ministra unutarnjih poslova Tomislava Karamarka.

Mesić je izrazio začuđenost izjavama ministra Karamarka kako ga vrijedi kada mu netko kaže da je antifašist jer

je on i antikomunist. Bivši predsjednik na to je istaknuo kako je antifašizam u samim korijenima hrvatske države i da svatko onaj tko to negira, negira i hrvatski Ustav.

Osvrnuo se i na Karamarkovu izjavu da će istraživanje komunističkih zločina biti prioritet policije te upitao

zna li uopće ministar koji su njegovi prioriteti.

»Ne znam je li ministar svjestan toga da su njegovi prioriteti – progoni i istraga kriminalaca i njihova predaja državnom odvjetništvu. To je njegov zadatak«, poručio je bivši predsjednik Mesić.

Intervju s predsjednikom SABA RH Ratkom Maričićem

NEĆEMO DOPUSTITI DA SE NEOFASIZAM RAZMAŠE

♦Obilježavanje obljetnica je potrebno jer je to čin sjećanja na slavne dane antifašističke borbe, ali moramo pojačati aktivnosti i snažnije se suprotstaviti današnjim pojavnim oblicim fašizma koji mogu negativno utjecati posebno na mlade

♦Vi ste prvi predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske koji nije bio aktivni sudionik Narodnooslobodilačkog rata. Prihvatali su Vas i borci i mlađi antifašisti, ali ste ipak bili iznenađenje?

Drago mi je da su me prihvatali i borci i mlađi antifašisti, članovi Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske. Naime, ja nastojim i stalno ču se zalagati da se Program Saveza provodi uravnoteženo, a to znači jednak i oni dijelovi Programa koji se odnose na Narodnooslobodilačku borbu, kao i oni koji su, jednom riječju, borba protiv današnjih pojavnih oblika fašizma i koji utječu ili mogu utjecati na život svih nas, ali se posebno odnose na životne prilike mlađih ljudi. No, imate pravo kada govorite o iznenađenju. Pri tome, meni se čini, da iznenađenje nisam osobno ja, već da je iznenađenje izbor osobe koja je toliko »mlada« da nije mogla biti sudionik Narodnooslobodilačkog rata. Zanimljivo je da su neki mediji gotovo ironično komentirali taj izbor. Ti stavovi i komentari govore o tome, da njihovi autori u negativnom smislu komentiraju rad Saveza, a da se nisu udostojili niti pročitati njegov naziv: Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske. Znači nisu shvatili da članovi već dugo vremena nisu samo borci NOR-a, nego i drugi antifašistički opredjeljeni ljudi. A ja jesam antifašist.

Tradicije i novi sadržaji antifašizma

♦Znači li to da je podmlađivanje, koje je u Savezu prioritet, konačno prevladalo u vodstvu i u članstvu i hoće li time Savez antifašističkih boraca i antifašista, osim obilježavanja značajnih obljetnica i tradicionalnih aktivnosti, pridati veću važnost i novim sadržajima antifašizma danas?

Na to mogu odgovoriti potvrđno jer takvi stavovi jesu prevladali, inače bi Savez

»umro« prirodnom smrću. Ja se ne bojim da će mlađi antifašisti ikada zaboraviti na značajne obljetnice svojih starijih drugova, ali samo polaganje vijenaca je čin sjećanja na slavne dane antifašističke Narodnooslobodilačke borbe. No, samo time se ne možemo suprotstaviti onim pojavama koje u sebi sadrže i fašističku ideologiju. Najbolje ćemo se odužiti palima u borbi na način da ne dopustimo da se ta pojavnost opet razmaše.

♦Suradnja Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske i udruga iz Domovinskog rata stavljena je u Program kao jedno od najvažnijih aktivnosti. Jesu li rezultati zadovoljavajući i koliko udruge prihvaćaju antifašističke borce kao svoje prethodnike?

Na žalost, rezultati nisu zadovoljavajući. Međutim, postoje razlike među udrugama, ali i među različitim područjima u Hrvatskoj. Ponegdje i s ponekom udrugom je ta suradnja dobra i može biti primjer za sve. Smatram svojom važnom zadaćom pojačati tu suradnju i doprinijeti da se ona razvija.

Drugi dio Vašeg pitanja otkriva osnovnu zapreku potpunijoj suradnji. Naime, istina je da mnoge udruge iz Domovinskog rata rijetko prihvaćaju činjenicu da su se i jedni i drugi borili protiv agresora na Hrvatsku. Čini mi se da će pojedincima trebati potpunija spoznaja povijesne istine i da će tek onda suradnja krenuti poželjnim tokom.

♦Svjedoci smo i neofašističkih pojava! Tome se suprotstavljaju antifašisti. Imali u društvu u cjelini dovoljno otpora neofašizmu?

Nitko ne želi opet fašizam na djelu. Dakle, nije u tome problem. Problem nastaje kada neofašističke pojave treba prepoznati. Ponekad se to uopće ne prepozna, a ponekad i suviše kasno - kad već nastupe posljedice. Mi antifašisti ih lakše prepoznajemo i reagiramo na vrijeme. Voljeli bismo kada bi i svi drugi brže i odlučnije reagirali na te pojave, iako ima

Ratko Maričić

i dobrih primjera odlučne osude neofašističkih ekscesa.

Povijesna važnost spomenika NOB-u

♦U Hrvatskoj je evidentirano čak 3.000 porušenih antifašističkih spomenika i spomen obilježja. Jeste li zadovoljni kako se vlasti, posebno one na lokalnoj razini, odnose prema tom zadatku, naročito kad se radi o spomenicima od posebne povijesne i umjetničke vrijednosti?

Više od 3.000 porušenih spomenika - zanima me 3.000 razloga i povoda koje su imali oni koji su ta zlodjela počinili, a ponegdje čine i sad. Spomenike ćemo građevinski obnoviti prema mogućnostima, ali kojim ćemo argumentima obnoviti spoznaju o povijesnoj vrijednosti onoga što ti spomenici predstavljaju. To mi se nameće kao vrlo važno pitanje, ne samo za Savez antifašističkih boraca i antifašista, nego za društvo u cjelini.

♦Na sceni je sve izraženije prekrjanje pa i falsificiranje povijesti o Drugom svjetskom ratu kod nas. Iskapaju se kosti, pretražuju jame i uglavnom unaprijed sve pripisuje partizanskim, odnosno »komunističkim« zločinima, tvrdeći da antifašisti ne osuđuju ratna zlodjela. Kako SABA gleda na te pojave i optužbe i kako na njih odgovara?

Često se i olako pišu i izgovaraju konsstatacije da Savez antifašističkih boraca i

antifašista ne osuđuje ratne zločine, pa čak da ih želi prikriti. To nije istina. Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske osuđuje svaki ratni zločin, ma tko da ga je počinio. Najmanje što očekujemo od nadležnih je da, kad već pretražuju jame i iskapaju kosti, označe stvarne žrtve i počinitelje na znanstveni način i objektivno. Time će se smanjiti mogućnost paušalnih interpretacija povijesti, i to u dnevno političke svrhe, što je nedopustivo i može imati dalekosežne negativne posljedice.

U školama nema prave istine o NOB-u

♦ U školskim programima nema prave istine o antifašističkoj borbi. Mlada generacija kod nas ne stječe potrebna znanja o tom dijelu naše povijesti. I Vi ste pokazali nezadovoljstvo nedavno kad ste upozorili da na državnoj maturi nije bilo pitanja iz povijesti o Drugom svjetskom ratu. Je li to pokazatelj da su i nadležne institucije zakazale?

Naravno da su nadležne institucije zakazale u odnosu prema istini o antifašističkoj borbi pa i prema mlađoj generaciji koja sada nema potpuno znanje o stvaranju Republike Hrvatske. Nisu, međutim, te institucije zakazale u odnosu prema politici (službenoj) koja se odredila o tome što treba znati o antifašizmu na tlu Hrvatske u Drugom Svjetskom ratu, o rezultatima Narodnooslobodilačke borbe i o ulozi partizana i boraca Narondooslobodilačkog rata u stvaranju Republike Hrvatske. Institucije koje spominjete, jednostavno su se dodvoravale takvoj politici, a na štetu znanja mlađih generacija. Mi se zalažemo da mlađi u školskim programima, bez politizacije uče istinu i o tom značajnom dijelu naše i svjetske povijesti - o Drugom svjetskom ratu. Oni trebaju znati da su Republika Hrvatska, ali i Europska unija zasnovane na temeljima antifašizma.

♦ U posljednje vrijeme nema gotovo ni jednog antifašističkog skupa, a da se ne pojavi »kontraskup« s ciljem da kompromitira antifašiste i proglaši ih zločincima, a one koji su ratovali na strani fašizma i nacizma nevinim žrtvama. Nije li i to jedan od novih oblika otvorenog napada na antifašiste koji se sve više tolerira i od strane vlasti?

Neki ljudi koriste demokraciju na posevne osobit način. Naime, znaju za datume i mjesta naših komemoracija i obilježavanja značajnih događaja iz Narodnooslobodi-

lačke borbe i tada, što bliže tom mjestu, održe svoje »kontraskupove«. Nitko im to ne može zabraniti, sve dok su svojim ponašanjem u okvirima zakona. Druga je stvar što svojim govorima i parolama šire neistine, toliko prozirne, da im ne ostaje ništa drugo nego mržnja pa i netolerantnost prema istini, i iskazuju je time što uporno nastoje ometati antifašistički skup i umanjiti njegov značaj.

Neprovođenje Deklaracije je odnos prema antifašistima

♦ Prošlo je više od šest godina kako je u Hrvatskom saboru usvojena Deklaracija o antifašizmu, ali se ne provodi i ne izjednačavaju prava boraca Narodnooslobodilačkog rata i branitelja Domovinskog rata? Zašto se, po Vašem mišljenju, tolike godine saborska Deklaracija ne ostvaruje i ne uvažava antifašističke borce i njihove zahtjeve?

Deklaracija o kojoj pitate je zapravo izričaj, u ovom slučaju zakonodavca, o tome u kojem pravcu treba forsirati politiku prema antifašizmu i antifašistima Drugog svjetskog rata. Na temelju te Deklaracije i sam zakonodavac (Hrvatski sabor) i izvršno tijelo (Vlada Republike Hrvatske) trebali su donijeti zakone i uredbe kao izvršne propise o izjednačavanju prava (uspostaviti jednake kriterije) boraca Narodnooslobodilačkog rata i branitelja Domovinskog rata. A, sad, pravo pitanje je zašto ti zakoni nisu donešeni ni nakon šest godina? Teško je nabrojati sve razloge, ali zajednički nazivnik svih razloga leži u tome, koliko i kako nadležna tijela vrednuju i priznaju rezultate Narodnooslobodilačke borbe i ulogu antifašista u tom ratu.

♦ Međunarodna suradnja Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske je važan dio aktivnosti. Može li ona imati više utjecaja na mijenjanje odnosa prema antifašizmu kod nas?

Može i to će sve više dolaziti do izražaja. Mi smo država koja će uskoro i formalno biti članica Europske unije pa ako u toj zajednici vrijede principi o ujednačavanju kriterija u njezinim dijelovima onda će, vjerujem, i antifašisti borci Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj biti jednako tretirani kao i ti isti antifašisti u drugim europskim državama. Stoga se, našom međunarodnom aktivnošću,

s jedne strane okupljamo i međusobno podupiremo, a s druge strane, prenosimo iskustva i zajednički djelujemo na način da poštujemo sve one koji su se borili protiv fašizma i nacizma i doprinijeli slobodi i demokraciji svih europskih zemalja.

Antifašisti u Hrvatskoj su u težim uvjetima nego u Europi

♦ Usapoređujući odnos prema veteranim Drugog svjetskog rata, kako ocjenjujete stanje u Hrvatskoj i jesu li antifašisti u težim uvjetima nego u drugim europskim zemljama?

Na žalost moram konstatirati da naši antifašisti jesu u težim uvjetima, nego u drugim europskim zemljama. Kada bi razlog tome bila samo gospodarska situacija u Hrvatskoj, ja bih bio miran, jer sam optimist u odnosu na naše mogućnosti u gospodarstvu. Ali ako je razlog odnos prema Narodnooslobodilačkoj borbi i prema antifašistima-partizanima, onda moramo prvo argumentima, temeljenim na znanstvenoj istini o toj borbi i o partizanima, mijenjati spoznaju i vrednovanje NOB-a i postignutih rezultata. Onda će i antifašisti Drugog svjetskog rata biti u boljoj poziciji.

♦ Savez antifašističkih boraca i antifašista u posljednje vrijeme ima problema u realizaciji svog programa zbog nedostatka finansijskih sredstava. Na Skupštini i na Predsjedništvu SABA je oštros upozorenje da je Vlada počela ozbiljno kresati financiranje antifašističke organizacije. Kako se to danas odvija i ima li promjena?

Početkom godine je situacija s finančiranjem našeg Programa bila skoro bez nade u mogućnost njegova realiziranja. Sredinom godine ipak smo dobili dio potrebnih sredstava s kojima ćemo raspolažati pažnjom dobrog gospodara i vjerujem da ćemo uspjeti realizirati većinu stvari iz našeg usvojenog Programa.

Zahvaljujem nadležnim što su prihvatali i naše argumente o potrebi da, kao značajna udruga civilnog društva, realiziramo naš Program, i da nam osiguraju sredstva u skladu s ukupnim gospodarskim mogućnostima.

Želim vjerovati da su i ostale veteranske udruge doobile sredstva u skladu s istim tim gospodarskim mogućnostima.

S. Tomašević

Apel za obnovu sedam kapitalnih spomenika NOB-u

•Partizani, branitelji iz Domovinskog rata, političari, povjesničari, intelektualci i umjetnici neki su od približno 150 uglednih osoba koje su potpisale apel Saveza antifašističkih boraca i antifašista (SABA) državi za obnovu sedam kapitalnih spomenika Narodnooslobodilačkoj borbi (NOB)

Petrova gora - Spomen bolnica i spomenik - autora Vojina Bakića su razrušeni i devastirani mnogi saborski zastupnici, članovi SABA i brojni drugi.

Inicijativni odbor Apela vodi bivši predsjednik i počasni predsjednik SABA-e Stjepan Mesić. Spomenici čija se obnova predlaže odabrani su prema kriteriju umjetničke i društvene vrijednosti. »Riječ je o umjetničkim djelima državnoga i međunarodnog značenja. Njihova obnova svjedočila bi jasnu osudu rušenja tih spomenika u devedesetima, ali i potvrdu privrženosti države vrijednostima antifašizma, te njezina poštovanja vrijednosti tih umjetničkih djela«, kazao je potpredsjednik SABA-e Josip Skupnjak.

Kamenska - Spomenik pobjedi revolucije naroda Slavonije i Baranje - autora Vojina Bakića je uništen

Apel za obnovu potpisali su i predsjednik RH dr. Ivo Josipović, potpredsjednica Hrvatskog sabora Željka Antunović, bivši predsjednik Stjepan Mesić, zatim Zoran Milanović, Milorad Pupovac, potpredsjednik Vlade Slobodan Uzelac, Vesna i Zoran Pusić, partizan i publicist Slavko Goldstein, narodni heroj Milutin Baltić, vukovarski branitelj i savjetnik predsjednika Republike Predrag Matić Fred, Živko Juzbašić, akademik Petar Strčić, povjesničar Tvrto Jakovina, novinar i savjetnik bivšeg predsjednika Tomislav Jakić, redatelj Bogdan Žižić, gradonačelnik Zagreba Milan Bandić,

Opuzen - Spomenik narodnom heroju Stjepanu Filipoviću - autora Mira Vuca i Stjepana Gračana je srušen

Antuna Augustiničića, u Opuzenu spomenika Stjepanu Filipoviću, čija je replika postavljena u zgradu UN-a u New Yorku. Trebalo bi obnoviti i spomenike u Gudovcu, Čazmi, Bjelovaru i Kninu, autori kojih su ugledni umjetnici poput Vojina Bakića i Antuna Augustiničića. U Hrvatskoj je devedesetih srušena ili uklonjena većina spomenika NOB-u. Dosad je država obnovila samo tri: Titovu bistu u Kumrovcu, spomenik Vojina Bakića u Bjelovaru te spomenik ustanku u Šrbu. Lokalne vlasti obnovile su tristotinjak spomenika manje umjetničke vrijednosti.

Odgovor Ministarstva kulture

Spomenici NOB-u na čekanju

Ministarstvo kulture nije jasno odgovorilo kani li poslušati 150 uglednih osoba, uključujući i predsjednika Republike, koji su potpisali apel Saveza antifašističkih boraca i antifašista (SABA) da se obnovi sedam ključnih spomenika Narodnooslobodilačkoj borbi.

»Ministarstvo kulture kontinuirano sudjeluje u obnovi svih kulturnih dobara pa tako i spomenika NOB-a

koji su upisani u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske te će nastaviti i dalje. Posljednji spomenik obuhvaćen obnovom bila je skulptura u Jadovnom koja je obnovljena u 6. mjesecu ove godine. U Ministarstvu kulture RH unutar Vijeća za zaštitu kulturnih dobara osnovana je posebna radna grupa za utvrđivanje prioriteta obnove«, odgovor je ministarstva Novom listu.

Neće proći falsificiranje povijesti o antifašizmu

♦ Zahvaljujući antifašizmu Hrvatska je svrstana na stranu pobjednika u Drugom svjetskom ratu, poručio je riječki gradonačelnik Vojko Obersnel na proslavi Dana antifašističke borbe koja je tradicionalno održana na legendarnom Tuhobiću.

Lipanj je izuzetno važan mjesec za povijest Hrvatske jer u njemu slavimo dva datuma koji su obilježili suvremenu povijest - Dan antifašističke borbe i Dan državnosti. Još uvijek postoje mnogi koji ne žele prihvati da postoji povezanost između ta dva praznika.

Na današnji dan osnovan je prvi partizanski odred kao prvi organizirani pokret otpora u zgaženoj i ponizenoj Europi. Toga se treba sjećati s ponosom jer je zahvaljujući antifašizmu Hrvatska svrstana na stranu pobjednika u Drugom svjetskom ratu, poručio je riječki gradonačelnik **Vojko Obersnel** na proslavi 70. obljetnice Dana

radnička prava. To ne smijemo zaboraviti, zaključio je Obersnel, a oduševljenje njegovim govorom nije krila ni Milena Laktaš, Titova pionirka kako je sama sebe predstavila, koja mu je uručila cvijeće.

Gradonačelnik Bakra Tomislav Klarić citirao je stihove uklesane na grob Nikole Zrinskog i Frana Krste Frankopana »Navyk on živi ki zgine pošteno«. – Upravo sam o tim stihovima razmišljao kada sam pripremao govor za proslavu Dana antifašističke borbe.

I nakon 70 godina antifašistički borce su s nama i u nama jer je riječ o običnim ljudima koji su 1941. godine naoružani

srcem suprotstavili fašizmu. Zbog toga mi, naša djeca, djeca njihove djece..., ne smijemo zaboraviti antifašističke borce, ali i branitelje u Domovinskom ratu.

– Uskoro ćemo ući u Europsku uniju, novu zajednicu naroda. Nosimo sa sobom brojna stoljeća naše povijesti, te-kovine antifašističke borbe i Domovinskog rata. Nemamo razloga i ne smijemo ući pogнутne glave, moramo imati mudrost, slogan i zajedništvo. Ako nas dijeli, nećemo biti svoji na svome. Izgradimo budućnost jer to dugujemo onima čiji danas slavimo, kazao je Klarić.

Dožupanica Nada Turina Đurić podsjetila je da je antifašistička borba oslobođila svijet od zla genocida, holokausta i rasizma.

– Datumima se često želi manipulirati i umanjiti nekim važnost kako bi se proizvela nevoljnost u pamćenju naroda. Ne smijemo nikada zaboraviti da je antifašistička borba jedna od rijetkih svetinja i zbog toga ovaj praznik ima svevremeno značenje, ocijenila je Turina Đurić.

Predsjednik Udruge antifašističkih borača i antifašista Grada Bakra **Anton Grubišić** podsjetio je na vrijeme od prije 70 godina kada je na Tuhobiću osnovan partizanski odred »Božo Vidas Vuk« kao odgovor na 20 godina talijanske okupacije.

Gradonačelnik Rijeke Vojko Obersnel govori na Tuhobiću

antifašističke borbe koja je tradicionalno održana na legendarnom Tuhobiću. Obersnel je upozorio da se o povijesnim istinama pre malo govori i da o njoj pre malo piše u udžbenicima u zadnjih 20 godina.

– Hrvatska je imala najsnažniji antifašistički pokret u Europi. To je naša ulaznica u Europu koja je zidana na antifašističkim principima. Taj pokret je organizirao Tito i KPJ. Nisu valjda veći domoljubi bili Ante Pavelić i njegovi izdajnici koji su prodali veći dio hrvatske obale.

Još uvijek ima onih koji žele falsificirati povijest, ali neće im proći izmišljene grobnice i datumi, rekao je Obersnel na oduševljenje okupljenih na Tuhobiću. Riječki gradonačelnik je naglasio da se jednako tako mora govoriti istina o Domovinskom ratu u kojem su obranjene granice Hrvatske stvorene odlukama AVNOJ-a i ZAVNOH-a.

– Lipanj je izuzetan mjesec. A sada ću objasniti i zašto volim crvenu boju - volim je jer je to boja slobode, boja borbe za

Djeci prenijeti antifašističko naslijede

Naša je odgovornost izgraditi društvo u kojem djeca i mлади ne ignoriraju već reagiraju na poruke mržnje, na kukaste križeve, na nasilje, na netoleranciju. To je naslijede antifašizma koje im moramo prenijeti, a to možemo samo znanjem i činjenicama, jasnom porukom da je zločin uvijek zločin, bez obzira tko ga je napravio i glasnom istinom o antifašističkoj borbi, izjavio je riječki gradonačelnik **Vojko Obersnel** na svečanoj akademiji u povodu dana Državnosti i Dana antifašističke borbe koja je održana u Guvernerovoj palači.

Primorsko-goranski župan **Zlatko Komadina** kazao je da je ulazak Hrvatske u EU od izuzetne važnosti za sigurnost, gospodarstvo, demokraciju, unaprjeđenje pravnog poretku, znanosti, obrazovanja.

Što se Hrvatska brže nađe u Europskoj uniji, to bolje za njene građane i buduće generacije. Šteta što se skori završetak pregovora o pristupanju prikazuje kao uspjeh vladajuće političke elite i medijski servira kao poklon vlasti svome narodu, gurajući u drugi plan okolnosti koje su nedavno dovele do porasta euroskepticizma u zemljama, poručio je Komadina.

– Rječina je bila granica, a neposredno uz nju, krajem srpnja 1941. godine, osnovan je i ovdje partizanski odred kao jezgro oko kojega su se okupljali rodoljubi i antifašisti. Budimo ponosni na te ljude i događaje, prenesimo tradiciju antifašizma na današnje generacije, pozvao je Grubišić.

Tradicionalno je sve one koji su pohodili Tuhobić čekalo preko tisuću porcija fažola koji je pripremio »3. maj«. Voditelj programa na Tuhobiću se na kraju svečanosti našalio na način da je izrazio nadu da sljedeće godine neće jesti rižu sa štapićima ako Kinezzi kupe 3. maj.

Ivo JOSIPOVIĆ: Prava sudionika NOB-a diskriminirajuća

♦Zbog čega je Hrvatska još opterećena ideološkim podjelama i podjelama iz bliže i daljnje povijesti?

Očito nedostaje demokratskog dijaloga i tolerancije. A i objektivnost u utvrđivanju povjesnih činjenica nije uvijek na zadovoljavajućoj razini. Postoji i neka vrsta, kako ga zovem, političkog licemjerja.

S jedne strane, u Ustavu imamo antifašizam koji je uz Domovinski rat jedan od najvažnijih povjesnih temelja hrvatske države. S druge strane, ove je godine do-

kinuto i minimalno financiranje antifašističkoj udruzi iz hrvatskoga proračuna, već dugo su prava sudionika NOB-a uređena na diskriminirajući način, a dio političke i javne scene partizane i njihovo znakovlje smatra skandalom. Nema antifašizma bez antifašista, a onaj tko to zagovara, zapravo fingira podršku vrijednostima antifašizma te zagovara reviziju povijesti.

Slično je i s regionalnom politikom. Ona je nekim našim političarima sjajna perjanica kada idu u Bruxelles, Berlin i Washington. S druge strane, boje se i izbjegavaju razgovor i kontakte sa susjedstvom.

(Iz intervjuja Jutarnjem listu 24/25. lipnja 2011.)

Ližnjan

♦Načelnik istarske općine Ližnjan Srećko Ševrljica ističe da se Općina s dužnim poštovanjem odnosi prema njegovanjem antifašističkih tradicija NOB-a

Građani općine Ližnjan, različitim sadržajima svečano su obilježili ovogodišnji 22. lipnja – Dan antifašističke borbe. U jutarnjim satima delegacije Općine Ližnjan i Podružnice UABA položile su vijence i odale počast svim žrtvama fašističkog terora i poginulim antifašističkim borcima u NOB-u. Pred okupljenim građanima, načelnik općine Ližnjan **Srećko Ševrljica**, uz čestitku za Dan antifašističke borbe, istakao je da se Općinsko vijeće i on kao načelnik Općine, s dužnim poštovanjem odnose prema antifašističkoj prošlosti, kroz brigu i njegovanje antifašističkih tradicija i tekovina NOB-a Ližnjana i drugih mesta s područja ove općine, te aktivno vođenje brige o antifašističkoj spomeničkoj baštini, jer je to dio naše civilizacijske i trajne obveze, što su prisutni građani srdačnim pljeskom pozdravili.

Obraćajući se prisutnim građanima, **Anton Vojnić**, predsjednik Podružnice UABA općine Ližnjan, u prigodnom je govoru ukazao na mnoge značajne događaje iz razdoblja NOB-a i njihove sudionike koji su trajno obilježili antifašističku orijentiranost generacija stanovnika Ližnjana i drugih mesta s područja općine. U NOB-u

Poštujemo antifašističku prošlost

njan», položen je vijenac na spomenik u središtu Ližnjana i odana počast žrtvama fašističkog terora i poginulim antifašističkim borcima u NOB-u. Pred okupljenim građanima, načelnik općine Ližnjan **Srećko Ševrljica**, uz čestitku za Dan antifašističke borbe, istakao je da se Općinsko vijeće i on kao načelnik Općine, s dužnim poštovanjem odnose prema antifašističkoj prošlosti, kroz brigu i njegovanje antifašističkih tradicija i tekovina NOB-a Ližnjana i drugih mesta s područja ove općine, te aktivno vođenje brige o antifašističkoj spomeničkoj baštini, jer je to dio naše civilizacijske i trajne obveze, što su prisutni građani srdačnim pljeskom pozdravili.

Obraćajući se prisutnim građanima, **Anton Vojnić**, predsjednik Podružnice UABA općine Ližnjan, u prigodnom je govoru ukazao na mnoge značajne događaje iz razdoblja NOB-a i njihove sudionike koji su trajno obilježili antifašističku orijentiranost generacija stanovnika Ližnjana i drugih mesta s područja općine. U NOB-u

je aktivno sudjelovalo 167 rodoljuba-partizanskih boraca, od kojih je 17 poginulo, a jedan je svoj život završio u njemačkom koncentracijskom logoru. Osvrćući se na sadašnje vrijeme, istakao je »da se vlast vrlo nihilistički i krajnje nepošteno odnosi prema antifašističkim borcima NOB-a, jer već šest godina nije ništa poduzela u ostvarivanju njihovih stečenih prava, unatoč obvezama utvrđenim u Deklaraciji Hrvatskog sabora o antifašizmu.«

U kulturno-umjetničkom programu sudjelovala je grupa recitatora, učenika područne osnovne škole Ližnjan. Snažne i potresne stihove Mire Klunić »17 ih je palo« veoma je impresivno i dojmljivo interpretirala Mira Balde. Pjevački zbor KUD-a »Ližnjan« izveo je pjesme »Marš istarskih brigada«, »Draga nam je zemlja« i druge partizanske borbene pjesme. Nakon kulturno-umjetničkog programa, do kasno u noć trajalo je veselo druženje građana Ližnjana.

Zdravko MACURA

Veljun

♦Putujući na proslavu u Čavoglave devastirali Spomen-kosturnicu ustaškim žrtvama

Spomen kosturnica u koju su položene kosti 520 žrtava stravičnog ustaškog pokolja na Kordunu u svibnju 1941. po tko zna koji puta našla se na mati vandala. Na mramornoj ploči ispisanoj cirilicom, vandali su bijelim sprejem ispisali slovo »U« i u njemu znak križa, porušili i razbacali vase sa cvijećem te lampione. Na obližnjoj kanti za smeće crnim sprejem ispisano je »HSP«, objavio je Jutarnji list.

Karlovačka policija potvrdila je da je u subotu 6. kolovoza, u 9.15 sati zaprimila telefonsku dojavu o događaju, te da

je nakon obavljenog očevida utvrđeno da su nepoznate osobe grafit veličine 64x67 cm ispisale u petak između 8 i 9 sati, te da tragaju za počiniteljima.

Srpsko narodno vijeće priopćilo je kako se po spomen ploči i kosturnici i mokrilo. Pretpostavlja se da su počinitelji bili putnici prema Čavoglavama, koji su tamo slavili Dan pobjede i Domovinske zahvalnosti.

Mještani nam pričaju da su iz autobusa čakovečkih registracija izašle osobe u crnim majicama na kojima je pisalo HSP-Čakovec, te da su na tlu razvukli hrvatsku zastavu sa

šahovnicom koja počinje bijelim poljem te pjevali. Nekoliko osoba došlo je do kosturnice i započelo s razbacivanjem lampiona i cvijeća, mokrenjem i šaranjem.

Sve je trajalo oko 20 minuta. Na mjestu događaja su intervenirali komunalni redari grada Slunja, no oni su samo kupili razbacano, dok su graffiti stajali dulje vrijeme tamo gdje im nije mjesto.

Ovaj spomenik često je na udaru vandala, a zanimljivo je da je ovo već treći put u posljednjih deset godina da se govor mržnje ispoljava - mokrenjem.

•Komemorativna svečanost povodom 70. obljetnice prve oružane akcije banijskih pratizana i stradanja boraca i naroda tog kraja

I pored jake kiše, preko 500 poklonika i antifašizma iz Sisačko-moslavačke i Zagrebačke županije, te Cazinske krajine, nazoči lo je u Banskom Grabovcu komemorativnim svečanostima povodom 70. obljetnice prve oružane akcije banijskih pratizana i 70. godišnjice grabovačke tragedije, te 66. obljetnice pobjede nad fašizmom. U organizaciji Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, UABA Petrinja u suradnji sa Srpskim narodnim vijećem, u subotu 23. srpnja (istog dana kada je organizirana prva partizanska akcija na Baniji - 1941. godine), kod spomen-obilježja palim žrtvama ustaškog terora položeni su vijenci i cvijeće brojnih delegacija (u delegaciji SABA RH bili su: Josip Skupnjak i Jovan Vejnović, potpredsjednici, Miroslav Kirinčić, tajnik i Dragica Lovreković, tajnica ZUABA GZ i ZZ), evocirana sjećanja na početak oružanog otpora u Baniji te odata počast stradalima - partizanima, a i narodu tog kraja.

Okupljenim sudionicima govorili su: Drago Lovrić, general-pukovnik, načelnik Glavnog stožera OSRH, izaslanik predsjednika Republike Hrvatske dr. sc. Ive Josipovića, dr. sc. Milorad Pupovac, predsjednik Srpskog narodnog vijeća, Jovan Vejnović, potpredsjednik SABA RH, Marina Lovrić Merzel, sisačko-moslavačka županica, dr. sc. Miroslav Gregurinčić, izaslanik petrinjskog gradonačelnika i Zrinka Čorić, predsjednica UABA

Spomenik žrtvama fašističkog terora u Banskom Grabovcu

BANIJA SE IMA ČIME PONOSITI

Petrinje. Svi govornici istaknuli su veliki doprinos Banije NOR-u ali i specifičnost Sisačkomoslavačke županije - objedinjavanje Banije s pretežno srpskim pučanstvom i Moslavine s pretežno hrvatskim, a međusobno ih dijeli i povezuje rijeka Sava. Ali, ni Sava, ni vjera, ni nacija nisu bile zapreka za uspješnu i stalnu suradnju Moslavine i Banije za cijelo vrijeme NOB-e. Također, kako su upozorili govornici na komemoraciju, kroz NOB su izvojevane pretpostavke za samostalnost današnje Hrvatske koju su branitelji tokom Domovinskog rata realizirali.

Prije 70 godina, potpuni uspjeh postigla je grupa od 42 ustanika iz sela Vlahović, Gornji Drenovac, Veliki Šušnjar, Liščani i Bansi Grabovac pod zapovjedništvom **Vasilija Gačeša i Adama Mrakovića Dmitrovića** kojaje napala općinu, željezničku stanicu i ciglanu u Banskom Grabovcu. U noći 23/24. srpnja odred Vasilija Gačeša likvidirao je trojicu ustaša, a ostale zarobio. Zaplijenjeno je 11 pušaka, oko tisuću komada streljiva i dvadesetak pištolja. Ustaše su nakon uspjele partizanske akcije, za odmazdu, 24. i 25. srpnja 1941. godine spalili sela Vlahović, Bansi Grabovac, Ravno Rašće, Drenovac i druga naselja uz masovna ubijanja žitelja. Stradalo je 1286 mještana Srba na pragu svojih kuća! U svom bijesu i nemoći protiv ustanika, neprijateljske snage pale su i nadalje čitava sela na Baniji, vršili masovna ubijanja i odvodili stanovništvo u logore. Manji dio Banijaca zajedno s grupom partizanskih boraca izvukao se na Šamaricu u zbijeg.

I Sisački partizanski odred (prvo formirani u Hrvatskoj) u rujnu 1941. godine izvlači se iz obruča jačih neprijateljskih

ISTINA O OBRUČU

Govoreći na komemorativnom skupu, JOVAN VEJNOVIĆ, potpredsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, podsjetio je na prve dane oružanog otpora u Baniji. »Bio je to jedan od presudnih događaja u ovom kraju nakon čega se proširila vijest kako su iz Posavine na Baniju pristigli naoružani Hrvati da se zajednički sa Srbima bore protiv okupatora i domaćih izdajnika«.

- NOB je bila borba protiv fašizma za nacionalno oslobođenje i pravednije društvo. Vodili su je komunisti sa Titom na čelu. To su historijske činjenice koje je kao takve prihvatio svijet i bez obzira na mačje želje, ne mogu se promijeniti. Ustaše i njihova kvazi država su bili ekspoziture nacizma i fašizma koji su ih doveli na vlast. Takvi su bili i četnici. Svi oni su kao cilj imali likvidaciju drugih i drugačijih. I ne samo imali, nego ga intenzivno koliko su mogli i ostvarivali. Dakle, zločin je njihov projekt. Upravo je danas, na ovome mjestu potrebno iznova afirmirati vrijednosti antifašizma. Ne zbog prošlosti i prošlih zasluga - nego zbog nas i razvoja demokracije - zaključio je Pejnović.

snaga i prebacuje na desnu obalu Save, te odlazi na Šamaricu, gdje su se nalazili Kalinski i Šamarički odred, pretežno sastavljeni od Srba sa Banije. Već 28. rujna sva tri odreda polažu partizansku zakletvu na Čavić brdu i ulaze u sastav Banijskog odreda. Od tada pa do oslobođenja bore se rame uz rame Hrvati i Srbi Siska i Banije, jačajući kroz to bratstvo i jedinstvo, jednu od tekovina NOB-e.

Na legendarnoj Šamarici bilje stalna baza partizanskih boraca. Tu su se nalazile vojna zapovjedništva i civilne ustanove, bolnice, radionice, tiskare i škole. Tu je formirana i 7. banijska divizija koja se proslavila u bitkama na Neretvi i Sutjesci u 4. i 5. neprijateljskoj ofenzivi. Oko 25 tisuća žitelja Banije (uglavnom staraca, žena i djece) pred ofenzivom napustilo je svoje domove i u velikom dijelu u zbijegu stradalo od neprijateljskih granata, studeni i bolesti. S područja Banije je u jedinicama NOV-e poginulo oko 5.800 boraca.

B.M.

»Ustaški režim okaljao je hrvatsko ime«

Oružani ustanak u Lici izbio je 27. srpnja 1941. godine, kada su gerilski odredi, predvođeni komunistima i uz masovno sudjelovanje naroda, napali ustaško-žandarmerijsku posadu u mjestu Srb i oslobodili ga. Tog istog dana razbijene su kod Srpskog Klanca i Ličke Kaldrme ustaško-domobranske postrojbe, koje su pokušale intervenirati iz Gračaca i Knina, a kod Tiškovca je prekinuta i željeznička pruga Knin – Drvar. Oslobođenje mjesta Srb imalo je vrlo snažan odjek u narodu, a 30. srpnja oslobođeno je i prvo kotarsko mjesto u Hrvatskoj – Donji Lapac. Početkom kolovoza oslobođena je gotovo cijela južna Lika, osim Gračaca, i veći dio zapadne i srednje Like. Dana 27. srpnja započeo je i ustanak u Bosanskoj krajini, pa je tog dana oslobođen i Drvar. Iz južne Like i Drvara ustanak se proširio i na Kninsku krajinu.

Otpor fašizmu

U organizaciji Srpskog narodnog vijeća, Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske i Općine Gračac, oko 1.300 antifašističkih boraca i antifašista iz čitave Hrvatske (ali i Srbije i Bosne i Hercegovine), prigodno je komemoracijom i polaganjem vjenaca ispred lani obnovljenog spomenika »Ustanak«, obilježilo početak oružanog ustanka u tom dijelu Hrvatske, koji se do 1991. godine obilježavao kao Dan narodnog ustanka u Hrvatskoj. Skupu su nazočili, među inim, **Stanimir Vukičević**, veleposlanik Republike Srbije u RH i **Ratko Marićić**, predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske.

»Smrt fašizmu gdje god bio i gdje god se obnavlja!« Poručio je to **dr. sc.**

♦To je na 70. obljetnicu ustanka u Lici poručio STJEPAN MESIĆ, bivši hrvatski predsjednik i počasni predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske

Milorad Pupovac, saborski zastupnik i predsjednik Srpskog narodnog vijeća. A upravo taj dio – »gdje god se obnavlja« – provlačio se kroz govore uzvanika koji su upozorili da je zbog falsificiranja povijesti, agresivnog promicanja antikomunizma i podilaženja rigidnoj desnici u Hrvatskoj, ali i u Europi, sve prisutnije veličanje zločinačkih režima.

»Ovo je praznik svih građana Hrvatske. U Drugom svjetskom ratu izvorena je sloboda i stvoreni preduvjeti za samostalnost Hrvatske«, rekao je izaslanik predsjednika RH dr. sc. Ive Josipovića, **Fred Matić**. Kao vukovarski branitelj, Matić je pozvao sve antifašističke borce i antifašiste kao i branitelje Domovinskog rata da, kao istinski pobjednici u ratovima, pokažu svoju širinu i svi zajedno zatvore teme iz prošlosti. **Savica Todorić**, predsjednik Sekcije 6. ličke divizije iz Beograda, evocirao je sjećanja na borbeni put te jedinice, te na teške gubitke i stradanja u Lici. Načelnik Općine Gračac **Goran Đekić** podsjetio je na 400 obitelji koje u općini primaju socijalnu pomoć, naveo je da danas radi tek tristotinjak od nekada 5.000 zaposlenih.

Kultura laži

- Ustanak u Srbu bio je partizanski i komunistički. Četnika nije bilo u Lici, nego tek oko Knina, na tzv. tromedi i nešto malo oko Plaškog. Većina Srba u Hrvatskoj opredijelila se za partizane,

poručio je **Stjepan Mesić**, počasni predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske. Podsjetio je i kako je »prvi partizanski odred formiran u Šumi Brezovica kod Siska, no prvi pravi partizanski ustanak dogodio se u Srbu. No, moramo se prisjetiti i činjenice da su ustaše 1941. i 1942. godine, sve one koji su se iz Zagreba, i ne samo iz Zagreba, digli protiv njihove strahovlade nazivale četnicima i banditima«. Ukazao je kako je »bitno da se izbrisani datumi vrate, a povijest doista govori ono što se dogodilo«, uz poruku da je »ustaški režim u Drugom svjetskom ratu okaljao hrvatsko ime«.

- Nitko ne brani i ne opravdava zločine počinjene na strani pobjednika time što se konstatira da su bili pojedinačni zločini. No, zločini ustaškog režima bili su politika tog režima – istaknuo je Mesić. Naglasio je da je organizirani ustanak ujedinio antifašiste i one koje je ustaški režim ugrožavao, a to su najvećim dijelom bili Srbi. »Neke povijesne činjenice treba neprestano ponavljati, jer se 20 godina u Hrvatskoj stvarala kultura laži, u okviru koje je blaćen antifašizam i pokušavalo ga se izjednačiti s nacizmom«, kazao je bivši šef države. Osvrnuo se također na istovremeni kontramiting 185 članova Autohtone hrvatske stranke prava, rekavši da su parole koje se čuju s tog skupa »zvukovi političkih strašila«.

Srb u Srbu

- U ustanku se razvilo jedinstvo hrvatskog i srpskog naroda, rekao je **dr. sc. Milorad Pupovac**, predsjednik Srpskog narodnog vijeća i dodao da je lanjska obnova spomenika tek početak vraćanja antifašističkih vrijednosti. Govoreći o polaganju vjenaca HSP-a pod vodstvom predsjednika stranke **Danijela Srba**, održanom dan ranije, Pupovac je kazao da je tim činom oskrvnut samo mjesto i oni koji vjeruju u antifašizam. »Srb se okrenuo protiv Srba zloupotrijebivši žrtve koje nisu trebale pasti i koje žalimo kao i sve one koje su pale krajem Drugog svjetskog rata«, zaključio je Pupovac.

Paralelno s proslavom pod jakim policijskim osiguranjem održan je i prosvjed pravaša. Sudionici proslave na njih se nisu obazirali, nikakvih incidenta nije bilo.

B. M.

ZLOČIN KOJI NE SMIJE BITI ZABORAVLJEN

♦Na komemorativnoj svečanosti otkriven obnovljeni spomenik nevinim žrtvama koje su okrutno pogubile ustaše u svojem prvom logoru smrti

Usuradnji s Koordinacijom židovskih općina Hrvatske, Savezom antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske i Udrugom Jadovno 1941. iz Banja Luke, 26. lipnja organizirana je komemoracija u Jadovnom na mjestu spomen obilježja kraj Šaranove jame. Tom prilikom otkriven je obnovljeni spomenik nevinim žrtvama koje su okrutno pogubile ustaše u svojem prvom logoru smrti (rad kipara **Ratka Petrića**).

Pred oko dvije tisuće ljudi, na skupu su govorili: **Boris Tadić**, predsjednik Republike Srbije, **Vesna Pusić**, izaslanica predsjednika Republike Hrvatske, **Jasen Mesić**, izaslanik predsjednice Vlade RH, **Milorad Pupovac**, predsjednik Srpskog narodnog vijeća, **Ratko Maričić**, predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, **Ognjen Kraus**, u ime Koordinacije židovskih općina u Hrvatskoj, a opijelo za žrtve služio je vladika gornjokarlovачki **Gerasim**, te molitvu za mrtve kadissh, rabin Židovske općine Zagreb **Luciano Moše Prelević**.

Logor Jadovno formiran je 25. lipnja 1941. godine i djelovao je do 21. kolovoza iste godine. Zapovjednici logora bili su **Stjepan Rubinić**, **Rude Retz i Dragutin Pudić** »Paraliza«. Jadovno je šumoviti dio

Velebita na oko 1200 metara nadmorske visine, nenaseljen, s mnogo vrtača i kraških jama. Od prvih dana ustaše su u njih bacale ubijene Srbe, Židove, Rome, ali i Hrvate – komuniste. U stvari, Jadovno i nije bio logor, već međustanica do gubilišta. Zatočenici koji su bili određeni za Pag odvoženi su kamionima do Baških Oštarija ili Karlobaga, gdje su ih preuzimali pripadnici 13. ustaške bojne koji su pod zapovjedništvom ustaše **Ivana Devčića Pivca** bili nadležni za logore Slana i Matejna na Pagu. Teško je saznati točan broj muškaraca, žena i djece ubijenih u kompleksu ustaških logora Jadovno. Kako navodi dr. sc. **Đuro Zatezalo**, član Savjeta antifašista Hrvatske, inače autor dvotomne studije »Jadovno« (dosad najtemeljitije istraživačko djelo o logoru), pobijene su u njemu točno 42.123 osobe, dovedene s područja cijele tzv. NDH. Posljednja 2.123 zatočenika Jadovnog ustaše nisu uspjeli pobiti – u tome ih je sprječila talijanska vojska. Na brzinu su ih transportirali u ustaški logor Jastrebarsko, tamo je 200 ubijeno, a ostali su otpremljeni u tek osnovani logor Jasenovac i postali njegovi prvi zatočenici.

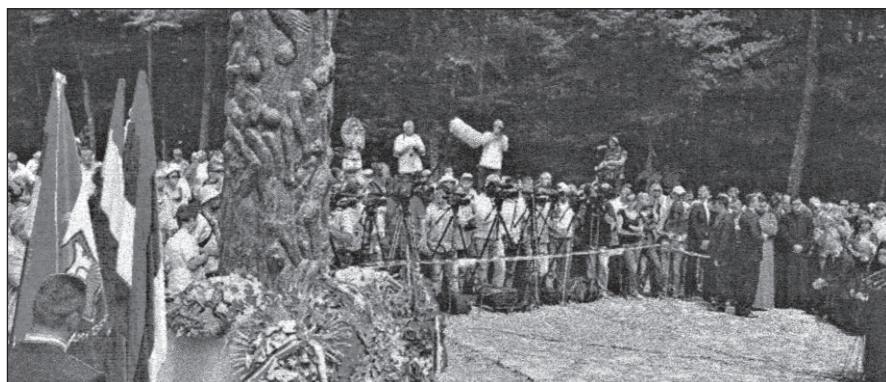
B. M.

PIJETET NEVINIM ŽRTVAMA

Govoreći na komemorativnom skupu, **Ratko Maričić**, predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, među inim je istaknuo:

-Logor Jadovno i logori Slano i Matejna sa 32 jame su mjesta gdje su vršena mučenja i likvidacije nevinih i nemoćnih žrtava. Ovdje se dogodila najveća ljudska tragedija poslije ustaškog logora u Jasenovcu. S obzirom na datum proglašenja NDH i na tako brzi početak hapšenja, uglavnom Srba i Židova, pa i drugih nepočudnih, očito je da ovi nesretni ljudi nisu ni stigli biti neprijatelji ustaškog režima, pa ni po njihovim mjerilima i po njihovoj propagandi. Taj je režim imao unaprijed izrađeni plan istrebljenja njima nepočudnih. I oni su uredno ovdje taj plan i ostvarili. Između ostalog, ovo je bitna značajka ustaškog režima. Svojevrsna je povijesna ironija da je logor Jadovno zatvoren nakon što je fašistička Italija na temelju Rimskih ugovora reokupirala tzv. zonu B.

Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, u svom radu, posvetit će dužnu pažnju ovom događaju kao i drugim straštima. Nastojat ćemo s povijesnim istinama upoznati mlade generacije, naročito zbog toga što danas izostaje, ne samo sustavno i temeljito izučavanje nacističkih, fašističkih, ustaških i četničkih zločina i antifašizma, nego su izostala i osnovna znanstvena objašnjenja o tome. To, naravno, dovodi do toga da mladi ljudi povijest uče na preskok, te im tako izostaje mogućnost cjelovitog i objektivnog sagledavanja uzroka i posljedica Drugog svjetskog rata i uloge antifašista u tom ratu. A ponajmanje znaju o rezultatima te borbe.

SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU

U nemogućnosti da osobno prisustvuje komemoraciji u Jadovnom, počasni predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista i bivši predsjednik Republike Hrvatske **Stjepan Mesić**, u svojoj poruci (poruku je pročitao **Ratko Maričić**, predsjednik SABA RH), među ostalim navodi:

-Sjećanje na žrtve fašizma i na sve one koji su pali u antifašističkoj borbi jest i mora ostati jedno od temeljnih odrednica društva kojega gradimo, a za kojeg smo

i u Ustavu zapisali da stoji na temeljima antifašizma. Okupljanje poput ovoga nisu stoga nikakvo robovanje prošlosti, nego su s jedne strane dug prema onima čijoj se uspomeni klanjam, a s druge – obveza prema generacijama koje dolaze... Kada kažemo da se jede u Velebitu u koje se bacalo ubijene, ne istražuju – za razliku od nekih drugih jama – kažemo istinu. Upozorio sam na to još 2009. godine, kada sam kao prvi predsjednik Republike Hrvatske došao u Jadovno.

♦Od kraja Drugog svjetskog rata pa do 1991. Dan ustanka naroda Hrvatske protiv nacizma i fašizma slavio se istoga dana kada i Dan ustanka naroda Bosne i Hercegovine, 27. srpnja svake godine. Taj datum, koji je desetljećima bio važan, a mjesto Srb u južnoj Lici po tome poznato, posve je potisnut

Znanost o prošlosti nije ni točna ni precizna. Stoljećima se razvijala kao pripovijest koja je manje ili više konstruirana, a odražavala je interes i vrijednosti onoga koji ju je pisao ili, u gorem slučaju, onoga za koga je nastajala.

Ako je u pokušaju rekonstrukcije prošlog znanstvenik bio do kraja pošten, navedene su sve dostupne činjenice, no njegovi su zaključci još uvijek ostajali tek odraz svjetonazora i prosudbi pojedinca. Pojedinci, povjesničari, tek su ponekad i iznimno dovoljno obrazovani, široki i hrabri napisati najložičnije i najpoštenije na temelju onoga što piše u povijesnim izvorima.

Kao i život, prošli su dogadaji obično toliko komplikirani i prepuni slučajnosti, da se dio onoga što se zabilježilo najčešće nikada nije zapisao, a često se naknadno, zbog viših interesa, nešto prešućivalo, potiskivalo, sve kako bismo dobili bolju sadašnjost. S predrasudama ili kroz ideološke naočale bili su napisani i izvori koji su nastajali u trenutku kada se nešto događalo. Oni koji su pisali željeli su nešto skriti ili ublažiti, katkada zbog sasvim prizemnih, osobnih razloga. Stoga je ono što se dogodilo i ono što su povjesničari napisali zapravo zbroj slojeva različitih ideologija i svjetonazora. Vrlo su često nacionalne naočale optika kroz koju se promatra ono što je bilo.

Dan ustanka i Dan antifašističke borbe

Od kraja Drugog svjetskog rata pa do 1991. Dan ustanka naroda Hrvatske protiv nacizma i fašizma slavio se istoga dana kada i Dan ustanka naroda Bosne i Hercegovine, 27. srpnja 1941. godine. O događaju su u vrijeme Titove Jugoslavije napisani članci, doduše malobrojniji no bi se moglo očekivati. Potom je datum promijenjen i Dan antifašističke borbe postao je 22. lipanj 1941., kada je formiran Sisački partizanski odred. Jedan je datum, koji je desetljećima bio važan, a mjesto Srb u južnoj Lici po tome poznato, posve potisnut.

Piše dr. Tvrtko Jakovina

ZAŠTO NAM JE SRB VAŽAN

U »Ilustriranoj povijesti Hrvata«, primjerice, uopće se ne spominju događaji u Srbu, mada se kaže kako su 27. srpnja: »Srpske postrojbe (četnici) počinile genocid nad Hrvatima u Bosanskom Grahovu i okolnim hrvatskim selima i zaseocima.« Potom se kaže kako su nekoliko dana kasnije »partizanske postrojbe (sastavljene od Srba) u osvetničkom pohodu spalile selo Boričevac, a zatim počinile masakr nad Hrvatima i muslimanima u Kulen Vakufu.«

Marko Orešković Krntija, politički komesar Ličke grupe partizanskih odreda, pa politički komesar Glavnog štaba Hrvatske, doista je osudio ponašanje »gerilaca« koji su »klali žene, djecu«, mada su se seljaci tamo predali. Pisao je kako se takvim ponašanjem »ne razlikujemo od ustaške horde«, što je posljedica »nedostatka discipline i odgovornosti« u borbi za »častan i slobodan život za sve poštene Srbe, Hrvate, Slovence, muslimane itd.« Zato je i otpor u Kulen Vakufu bio dug jer su se tamo bojali sudbine Boričevca.

Problem s novom interpretacijom ne bi bio zbog naglašavanja onoga što se desetljećima prešućivalo, već kada se prešuti da su u akciji čišćenja poduzetoj odmah po izbijanju nereda ustaše u desetak dana ubile nekoliko tisuća ljudi, četvrtinu ukupno stradalih Srba u Lici tijekom cijelog rata. Takvim pristupom briše se razlika u odnosu na tekstove koji su nastajali desetljećima ranije, također »svrhovito«, u kojima se govorio isključivo o desetkovavanju neprijatelja, stradanju njegovih vojnika i časnika.

Koncentracijski logori i istrebljenja

Događaji u Lici nisu se, naravno, u međuvremenu promijenili. Nije se dogodila ni nova znanstvena procjena zbivanja iz srpnja 1941., mada je za to bilo vremena i izvora. Promijenilo se samo gledanje na prošlo, barem u jednom dijelu hrvatske znanosti, koja tako, izbjegavanjem da se kaže sve što znamo, nije postala više od ideologije, sve u nakani stvaranja prihvatljivije slike onoga od prije.

Nezavisna Država Hrvatska uspostavljena je 10. travnja 1941. Koncentracijski logor Danica kod Koprivnice formiran je već 19 dana kasnije, samo dan nakon što je u Gudovcu kod Bjelovara ubijena skupina od 176 Srba. Rasni zakoni, usmjereni prije svega protiv Židova i Roma, doneseni su već 30. travnja.

Jadovno je bio logor smrti, a u samo nekoliko tjedana tamo je ubijeno dvadesetak tisuća ljudi. Ustaški se režim baš nimalo nije čuvao ili skrivao. U novinama, u govorima ministara, jasno je poručeno da nova hrvatska država ima neprijatelje, »koji nisu članovi hrvatske narodne zajednice. To su Srbi i Židovi«, kako je rekao Mile Budak. Iseljavanje, istrebljenje i stvaranje takvih uvjeta za ostale da izumru, postali su politika koju je Pavelić sugerirao i Hitler, zainteresiran da se Slovenci iz onog dijela Slovenije koji je postao Treći Reich, presele već početkom srpnja. Neki su shvaćali kamo i kuda bi sve moglo otici.

U Zagrebu se ubio brat Ivane Brlić Mažuranić, nekada visoki kraljevski političar. Zato jer je prešao na pravoslavlje zbog ženidbe s Ruskinjom, uhapšen je glumac Tito Strozzzi. Odvođeni su masoni bez obzira na nacionalnost, a teror je bio opći i strašan. Od samog početka o svemu je u Berlin javljao i njemački general u Zagrebu, nekadašnji oficir habsburške, austro-ugarske vojske, Glaise von Horstenau. Neredi i oružani otpor bili su sporadični diljem Nezavisne Države Hrvatske, od njezinog osnutka. Krajem lipnja Austrijanac u Zagrebu izvijestio je kako su potezi »vlastite stranačke garde« - divljih ustaša - »koji su posljednjih tjedana besmisleno divljali po gradovima i selima, pridonijeli da se ionako, po raspoloženju ljudi, ne posebno široka platforma vlade znatno smanji.«

I Nijemci tražili da NDH prestane s terorom

Na traženje generala Wilhelma Lista, vojnog zapovjednika Jugoistoka, Glaise je tražio da se prekine s terorom prema nehrvatskom, ili novoj vlasti nesklonom, stanovništvu. Pravna nesigurnost i posve mašnje bezakonje stvarali su eksplozivnu smjesu na području koje je nakon kapitulacije Kraljevine Jugoslavije trebalo ostati sporedno vojno područje, pacificirana zemlja kroz koju će se prolaziti prema jugu, koja će gospodarski pomagati Treći Reich sirovinama i radnom snagom, gdje neće trebati angažirati puno vojnika. Ustanak je za Nijemce bio nepotreban i nepoželjan. Talijanima, koji su s ustašama u Zagrebu dobili uglavnom sve što su željeli, naglašavanje neprijateljstva Srba i Hrvata bilo je logično, korisno za vlastite interese.

Konačno je, 27. srpnja 1941., Glaise von Horstenau Vrhovnu komandu oružanih snaga u Berlinu izvijestio kako su na širokom prostoru od Banja Luke do Obrovca izbili nemiri. Nacijači su bili oko Donjeg Lapca i Gračaca. Ustanike, kako je u telefonskom izvještaju iz Otočca javljeno u Zagreb o zbivanjima u kotaru Srb, vodio je »trgovac Rađenović ... sa crvenim barjakom oko 500 ljudi među kojima nema nenaoružanih. Zlostavljeni i odveli su željezničke činovnike, ubili oružnike, finance i dvojicu ustaša, javlja činovnik željezničke pruge koji je utekao...«

Doko Jovanić, kasnije general JNA, narodni heroj, član Inicijativnog revolucionarnog odbora u Srbu, napisao je kako je prizor bio veličanstven: »Narod kreće u svoj prvi veliki boj: naoružani i bez oružja, staro i mlađe, muško i žensko, u prazničkim odijelima, sa crvenim barjacima - jure ka Srbu, viču, prijete, spotiču se jedan od drugoga, puni strepnje i neizvjesnosti, ali još više zanosa, oduševljenja i vjere u budućnost.«

Idiličan opis zanemaruje da su među običnim stanovništvom postojale razlike. Najviše je ljudi vjerojatno napravo pošlo braniti sebe. Dio je kasnije organiziran kao partizani, dio kao četnici. Odgovor NDH je uslijedio brzo, ali je veliki slobodni teritorij postojao gotovo 76 dana. Potom su se Talijani uključili u akciju »zaštićivanja« Srba, s uspjehom jer je dio ionako smatrao da su kralj i četnički pokret jedini spas naroda koji je malo toga mogao očekivati. Draža Mihailović je imao određenih rezultata u Lici.

Više su učinili partizani, koji su uspjeli okupiti jedne i druge, kako je pokazivala i pjesma nastala poslije pogibije Marka Oreškovića: »Cijeloj Lici žalost srce bije/ što joj nesti dičnoga Krntije/ što joj nesti vođe od ustanka/ prvog vođe, Orešković Marka./ Drug je Marko hrvatskoga roda,/ al je majka srpskog naroda.«

U Srbu je bio početak borbe za slobodu

Puno godina kasnije jedan od Ličana, predratnih članova Partije, visoki političar i ambasador Vjekoslav Prpić govorio je kako se »u toj surovoj, elementarnoj sredini rodio ipak sav niz istaknutih hrvatskih intelektualaca i političara. I tu postoji rascjep: primitivna masa i važni pojedinci. Iz Like ... potječe neka od najkrupnijih imena naše političke povijesti, naše kulturne povijest i nauke. Od Ante Starčevića do Nikole Tesle.« Nacionalne izmiješanosti i života uz ili s onima drukčije vjere bilo je i drugdje, ali su u kriznim vremenima sukobi bili blaži, iskrenje manje. Iz svih dijelova Like se do pruge, željeznice, sve do Prvog svjetskog rata, trebalo potegnuti do Ougulina, najčešće pješke ili zapregom.

Pustoš, izolacija i siromaštvo uvijek olakšavaju usporedni život različitih opcija u najgrubljim, ostrašćenim formama. Žestoke su zato tamo bile raspre između ustaša i partizana Hrvata, četnika i parti-

zana Srba, HSS-ovaca i onih koji su bili za monarhiju ili građansko uređenje, ali nisu bili za ubijanje. Nesuglasja su bila između onih koji su bili partijski kažnjeni i onih koji su bili bez mrlje u biografiji. Kada su u cijelu sliku ušli Nijemci i Talijani, mnogi su se teško snalazili. Hrvatska 1941. bila je zemlja seljaka, neobrazovanih i uglavnom vrlo siromašnih ljudi.

Srb 27. srpnja 1941. nije bio isključivo onakav događaj kakav se desetljećima obilježavao. On nije bio ustanak komunista, mada je tamo bilo članova Partije. Nije bio ustanak četnika, mada ih je također bilo. Bila je to prije svega pobuna stanovnika koji su se možda i bez jasne ideje što daju, ali s osjećajem da se neće dati, odlučili boriti, ne prvi put u povijesti. Na koncu je to postao početak borbe za slobodu, kojoj je kasniji rasplet dao smisao. Desetljećima se obilježavao kao početak Narodnooslobodilačkog rata u Hrvatskoj. Kasnije se prešućivao kao pobuna četnika.

Danas bismo trebali prihvati da je, baš kao i na tolikim drugim mjestima, u Srbu u srpnju bilo puno toga što je tek kasnije, naknadno, dobilo smisao. Tek neki od onih koji su uzeli oružje imali su ideju kako bi voljeli da borba završi. Neki se samo svetili, neki su vjerovali da to čine za kralja, neki su kasnije postali svjesni da je Tito njihov vođa. Ogromna većina htjela je tek preživjeti.

Znanost o prošlom danas treba samo pomoći u razumijevanju zašto se to dogodilo.

(www. h-alter)

Pazin

Hoćemo antifašističku povijest u udžbenike

♦Izbjegavanje antifašističke povijesti u nastavi, kao i historijska iskriviljavanja, rađaju neprihvatljive, revisionističke, pa čak i neofašističke stavove, naročito kod mladih

Istarski antifašisti neće odustati od zagovaranja uvrštanja zavičajne povijesti Narodnooslobodilačke borbe u školske programe, već će još glasnije tražiti da se nezaobilazni dio nacionalne povijesti učenicima objektivno prikaže, zaključeno je polovinom srpnja na sjednici predsjedništva Saveza udruga antifašističkih boraca i antifašista Istarske županije u pazinskom Spomen domu.

Smatraju da izbjegavanje antifašističke povijesti u školskom kurikulumu, kao i historijska iskriviljavanja, rađaju neprihvatljive, revisionističke, pa čak i neofašističke stavove, naročito kod mladih. Stoga su nedavno samostalno napisani pregled povijesti NOB-a odaslali na više od četiri stotine adresa, kao i resornom ministarstvu koje je povijesni pregled dostavilo državnoj Agenciji za odgoj i obrazovanje.

U toj su nadležnoj ustanovi pohvalili

inicijativu, ali odbili primjenu kazavši da tekst nije ureden za školski program, kazao je predsjednik županijske SUABA-e Tomislav Ravnica kojeg je ogorčilo što Agencija nema namjeru uvrstiti školski program NOB-a u nastavu.

Saborskim se zastupnicima kojima je mandat na izmaku nema smisla obraćati, pa će istarski antifašisti iskoristiti predizbornu kampanju kako bi za tu temu zainteresirali županijske vlasti, političke stranke, ali i HAZU.

Druga važna tema koja se iskristalizirala tijekom višesatne sjednice bila je teška financijska situacija pojedinih gradskih organizacija, posebice pulske, labinske i pazinske.

- Ako se situacija ne popravi predložiti će članstvu da ugasimo udrugu. Ta, više gradskih novaca od nas dobiva i Udruga za zaštitu životinja, kazao je predsjednik

labinskih antifašista Severino Franković koji je financijsko stanje u kojem su se našli ocijenio katastrofnim. Pazinski su antifašisti kazali da neće ukidati organizaciju, pa makar morali na trgu moliti za donacije. Posebno su se osvrnuli na pojedine općine Pazinštine, primjerice Gračišće, koje godinama ne plačaju dotacije udruzi.

U velikom su škripcu također pulski antifašisti čiji je predsjednik Livio Blašković kazao da ne želi biti »grobac« pulske organizacije te je stoga zatražio da županijska SUABA potpiše ugovor o zajedničkom podmirivanju troškova Doma antifašista Pula.

Blašković se požalio da nikako ne može doći do pulskog gradonačelnika Borisa Miletića, pa je predložio da se financijski problemi pokušaju riješiti razgovorom s istarskim županom Ivanom Jakovčićem.

A.D.

Novi predsjednik Vilmos Hanti

• Od 1. do 3. srpnja ove godine u Beču je održan izvanredni Kongres Međunarodne federacije boraca otpora - saveza antifašista (FIR), na kome je izabранo novo vodstvo te svečano obilježena 60. obljetnica postojanja Saveza. Skupu su nazočili predstavnici 16 država članica među kojima i potpredsjednica Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske Katica Sedmak

Na izvanrednom Kongresu održanom u zgradbi bečke Stare vijećnice, umjesto nedavno preminulog Michaela Vanderborgha iz Belgije, za novog predsjednika Međunarodne federacije boraca otpora - saveza antifašista, izabran je Vilmos Hanti iz Mađarske. Sudionici na Kongresu odali su priznanje dosadašnjem predsjedniku Michaelu Vanderborghu iz Belgije koji je tu dužnost uspješno obavljao od 2004. godine i dao krupan doprinos afirmaciji FIR-a. Svojim osobnim angažmanom i snažnim autoritetom borio se za zajednički interes svih antifašista i veteranskih organizacija i imao je jasne političke stavove, ali i sposobnost da povezuje i gradi mostove prema svim demokratskim snagama u Europi.

Novi predsjednik Vilmos Hanti do sada je bio na dužnosti potpredsjednika Međunarodne federacije boraca - saveza antifašista i usko je surađivao sa Michaelom Vanderborghom. Dobio je punu podršku svih sudionika Kongresa i jednoglasno je izabran za novog predsjednika ove značajne međunarodne federacije boraca.

Drugog dana rada Kongresa održan je svečani dio programa kojim je obilježena 60. obljetnica postojanja FIR-a. Tom prilikom sudionici skupa su podsetili da je glavni tajnik UN-a proglašio FIR »Ambasadorom mira« te da FIR uživa status

Oko 150 delegata Kongresa posjetilo je Centralno groblje u Beču i položilo vijenac na spomenik žrtvama Drugog svjetskog rata.

nevladine organizacije pri UNESCO-u u Parizu, Stalnoj komisiji UN u Ženevi i Vijeću Europe u Strasbourgiju.

Predsjednik Vilmos Hanti uručio je istaknutim članovima Međunrodnje federacije boraca otpora - saveza antifašista posebna priznanja za njihov krupan doprinos radu i djelovanju FIR-a.

Za vrijeme održavanja Kongresa oko 150 delegata iz 16 zemalja posjetilo je

Centralno groblje u Beču gdje su položili vijenac na spomenik žrtvama Drugog svjetskog rata.

Sutradan, u subotu, je organiziran zajednički posjet nekadašnjem logoru Mauthausen, uz stručno vodstvo, što je predstavnici Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske predsjednici Savjeta JUSP Jasenovca Katici Sedmak bilo osobito značajno i korisno.

U bilateralnom susretu Katica Sedmak je razgovarala s glavnim tajnikom FIR-a dr. Ulrichom Schneiderom o položaju antifašističkih boraca u Hrvatskoj i djelovanju Saveza antifašističkih boraca i antifašista u društvu. Posebno je bilo riječi o odnosu vlasti u Republici Hrvatskoj prema Savezu. Glavnog tajnika su osobito zanimale neke povjesne pojedinosti, zatim kakav je utjecaj desnice danas, a pokazao je interes i za to kakva je finansijska potpora države Savezu antifašističkih boraca i antifašista. Na kraju je informiran o programu aktivnosti SABA, a uputio je poruku da će FIR naći način da pomogne SABA-i u njegovom djelovanju.

Predložio je da se SABA češće javlja FIR-u i s informacijama koje će biti objavljene i u biltenu Međunarodne federacije boraca.

K.S.

Predstavnici Međunarodne federacije boraca otpora - saveza antifašista na Kongresu u zgradbi bečke Stare vijećnice

ANTIFAŠIZAM TRAJNA VRIJEDNOST

U Srijemskom mjestu Laćarak, u susjednoj Srbiji, svake godine u srpnju mještani svečano obilježavaju datum masovnog odlaska u partizane 1942. godine. Stanovnici Laćarka, u kojem zajedno s ostalima žive i Hrvati, ističu svoj nepokolebljivi antifašizam. O njihovom učešću u NOB-u najbolje govori preko dvjesto, u spomenik uklešanih imena poginulih partizana i žrtava fašističkog terora iz ovog mjesta.

Upravo kod spomenika u centru mjesta održava se ova tradicionalna svečanost. Njoj je ove godine prisustvovalo više stotina mještana i njihovih gostiju koji su uz prigodne počasti položili vijence podno spomenika.

Tom svečanom činu prisustvovali su i antifašisti iz Hrvatske. U Laćarak su došle delegacije antifašističkih udruga Vukovara, Požege i Belog Manastira, a iz SABA Republike Hrvatske stigao je i pročitan pozdravni telegram. Među desetak slavonskih antifašista bili su i dožupan požeško-slavonske županije Miroslav Grozdanić i zamjenik gradonačelnika Vukovara Dejan Drakulić. Hrvatski antifašisti vrlo su srdačno primljeni, a od domaćina bio je

Delegacija slavonskih antifašista te okupljeni mještani i gosti pred spomenikom borcima i žrtvama fašizma

prisutan i predstavnik Vlade AP Vojvodine i pokrajinskog odbora SUBNORA te mnogi ugledni gosti iz javnog i političkog života. S govornice se uglavnom mogla čuti čvrsta opredijeljenost antifašizmu koji

više no ikad povezuje narode Evrope bez obzira na forme državnih tvorevin. Klicalo se Titu, njegovim borcima i pjevale partizanske pjesme.

Borivoj Zarić

Rijeka

Titov brod „Galeb“ konačno prihapsao Riječanima

Sretni i ponosni Riječani konačno su dočekali da Titov brod »Galeb« dobiju u svoje vlasništvo. Vrijedilo je čekanja, nadanja i traženja rješenja koja su na kraju rezultirala uspjehom. I pored raznih kupaca i nakupaca s kojima se »borio« gradonačelnik **mr. Vojko Obersnel**, vjerovao je da će uspjeti zadržati brod za Rijeku i Riječane i za sve koji budu dolazili u ovaj grad i imali želju obići brod na kojem je pisan svijetli dio naše povijesti.

Cim smo saznali, pohrlili smo do lukaobraza gdje je bio usidren, da obiđemo svaki kutak, gdje je Josip Broz Tito zalazio i radio, obavljajući državničke dužnosti, zajedno s poznatim i priznatim ljudima iz čitavog svijeta, i uvijek podržavao mir. Zato smo ga i voljeli. Samo u miru i slobodi može se graditi i stvarati budućnost.

Brod »Galeb« će pričati budućim generacijama sve o našoj prošlosti i biti istinski spomenik kulture.

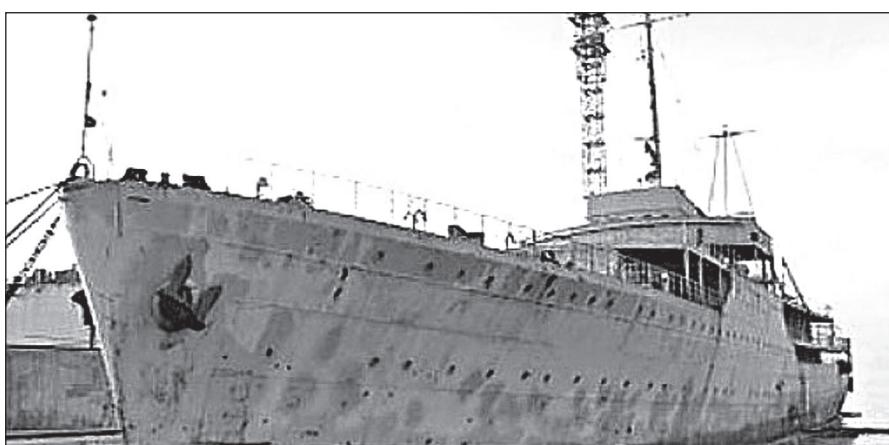
Na brodu smo upoznali njegovog ka-

petana **Miodraga Šepića** koji se srdačno rukovao sa svim članovima Društva »Josip Broz Tito« Rijeka i s veseljem primio simbol našeg Društva - pozlaćenu značku s Titovim likom, i od srca se zahvalio.

Pogledali smo dokumentarne filmove s Predsjednikovih putovanja širom svijeta

i osjetili ponos u sebi, što smo živjeli u Titovo doba i što imamo lijepo uspomene koje prenosimo na mlađe generacije. Narod kaže: »Umro je Josip Broz, a Tito smo mi«.

Hvala mu za tako lijepo nasljeđe!
Emilija Ivošević

Brod »Galeb« dobio novog vlasnika

Antifašisti posjećuju spomen-obilježja

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Ivanić-Grad brojnim skupovima obilježava najvažnije datume antifašističke Narodnooslobodilačke borbe. Tako je bilo i povodom dana antifašističke borbe kada su gradonačelnik **Boris Kovačić** i delegacija Gradske uprave Grada Ivanić-Grada, te Udruga antifašističkih boraca i antifašista položili vjenac palim borcima i žrtvama fašizma kod Spomen doma Alojz Vulinec u Ivanić-Gradu.

Udruga djeluje osamnaest godina, a danas ima šezdeset članova od kojih najstariji antifašist u udruzi, **Josip Pisnjak** ima devedeset i dvije godine. Četrdeset posto članova ove Udruge su žene pa može biti primjer i ravnopravnosti.

Komemorativne skupove u Jasenovcu, Kumrovcu, Brezovici, Podgariću i drugim mjestima pohode svake godine. Predsjednik Udruge je **Josip Herceg**. Tri najstarija člana **Josip Pisnjak, Milan Posilović i Ivan Puriš** također obilaze komemorativne skupove, a prisustvovali su i na polaganju vjenca žrtvama fašizma i palim borcima.

Tajna Podbrežnjak

Antifašisti s gradonačelnikom nakon polaganja vjenca kod spomenika NOR-u

Pazin

Spomen dom privesti svrsi

♦ Za predsjednika Društva »Tito« izabran Miljenko Benčić

Minutom šutnje preminulim borcima NOR-e, Domovinskog rata i članovima Društva započela je izborna skupština Društva »Josip Broz Tito« koje traži da Istarska županija, pored Grada Pazina, uloži veće napore da se Spomen-dom sjedinjenja i slobode u Pazinu privede svrsi za koju je i izgrađeni.

Također traže da se bista druga Tita, koju je poklonila poznata umjetnica **Milena Lah**, vrati u predvorje Doma, a ne da se godinama skriva iza praznih panoa za izložbe.

S obzirom da je Pazin jedini istarski

grad koji nema Titovu ulicu ili trg, ne odustaju od prijedloga da se trg ispred i iza Spomen-doma proglaši Titovim trgom, iako je Komisija za imenovanje ulica Grada Pazina odbila zahtjev.

»Čudno je da Gradsko vijeće Pazina nije u stanju sagledati koliko je važno da se ovaj Trg posveti Titu, s obzirom na antifašističku tradiciju i zasluge druga Tita na pripojenju Istre matici zemlji«, kazao je predsjednik Zajednice društava »Josip Broz Tito« Istarske županije **Martin Matošević**.

Tajnica Društva **Ljubica Troš** upoznala je prisutne da Društvo danas ima 80

članova. Međutim, većina ih je u poznim godinama pa bi trebalo raditi na podmladivanju. Dok se istina o liku i djelu J.B.T. i antifašističke NOB-e ne uvede u školske programe, malo će se moći napraviti na podmladivanju članstva.

Predsjednik Društva u naredne dvije godine bit će **Miljenko Benčić, Gracijano Modrušan**, podpredsjednik, **Troš Ljubica**, tajnik i **Vesna Tončinić** blagajnik.

Prije sjednice Izborne skupštine, delegacije pazinskog i porečkog Društva »J.B.T« položile su cvijet na spomenik Vladimиру Gortanu u Bermu.

A.D.

Makarsko primorje

NEPRAVDA PREMA ANTIFAŠIZMU

♦ Izborna Skupština SABA za novog predsjednika izabrala Tonča Pivca

Na redovnoj izbirnoj Skupštini Saveza antifašističkih boraca i antifašista Makarskog primorja na mandat od dvije godine je umjesto **Nikole Prdeleta** izabrala za novog predsjednika **Tonči Pivca**, za tajnika **Lenjin Puharić**, a za blagajnicu **Dušanku Grlušić**. Na Skupštini je sudjelovalo 19 od ukupno 32 delegata, a osim razrješenja dosadašnjeg i izbora novog predsjedništva usvojena je statutarna odluka o broju delegata i mandatu predsjednika koji je prijašnjih godina biran na jednu godinu.

Delegati su usvojili odluku da predsjedništvo SABA broji 11 članova - **Tomu Duku, Milana Granića, Nikolu**.

Prdeleta, Tončija Pivca, Mira Nemčića, Gušanku Grlušić, Lenjina Puharića, Mirka, Šošića, Zorku Lugarić, Milivoja Kržanića i Slobodana Kostanića. Za članove Nadzornog oabora izabrani su **Stipe Bartulović, Andrija Rudelj i Branko Bušelić**, dok Savjet SABA čine članovi **Ljubo Lalić, Slavko Josipović i Tomislav Pašalić**.

Pozdravnom riječi nazočnima su se obratili i predsjednik antifašista Županije **Krešimir Sršen**, predsjednik makarskog SDP-a **Tonči Bilić**, predsjednik HNS-a **Zlatko Lalić te Igor Batošić, Ljubo Lalić, Tomislav Pašalić, Andrija Žarnić i Miro Nemčić**. Govormei su se u svom

obraćanju osvrnuli na, kažu, nepravdu koja je nanesena svim borcima NOB-a, posebno istaknuvši izbacivanje tekovina NOR-a iz školskih udžbenika te brojne slučajeve oštećenja spomenika posvećenih borcima 2. svjetskog rata.

Borci Narodnooslobodilačkog rata doživjeli su moralno i materijalno poniženje i nepravdu koja im je počinjena devastiranjem svih spomenika NOB-a i to samo kako bi se izbrisao svaki spomen na NOB. Iz svakog školskog udžbenika su brisane vrijednosti antifašizma, a antifašizam je svojina svih demokratskih država u svijetu, kazao je Krešimir Sršen

M.K.

SJEĆANJE NA ODLUKU O USTANKU

U organizaciji Društva za istinu o NOB i Jugoslaviji, u Beogradu je svečano obilježena 4. jula/srpnja - dan kada je KPJ na čelu s Josipom Brozom Titom donijela odluku o dizanju oružanog ustanka protiv nacifašističkih okupatora i domaćih izdajnika. Bila je to najvažnija odluka onog vremena bez koje ne bi bilo mnogih drugih odluka - inicijalna iskra koja je razbuktala općenarodni ustanak na čitavom području bivše Jugoslavije - za slobodu, ravnopravnost i jednakost svih ljudi.

Svečanosti su, uz domaćine, prisustvovali i predstavnici antifašističkih organizacija, među kojima potpredsednik SUBNOR-a Crne Gore **Ljubo Sekulić**, potpredsednik Zveze združenih boraca in udeleženec za vrednote NB Slovenije **Milan Gorjanc, Mirko Tepavac** iz Vojvodine, **Ilija Labus** tajnik Saveza društava »Josip Broz Tito« Hrvatske, general u mirovini **Slavko Popović** s grupom boraca i antifašista Srbije i drugi.

Program svečanosti počeo je ispred kuće Ribnikara u kojoj je donijeta odluka o ustanku. Položeno je cvijeće kod spomenika »Poziv na ustanak«. Cvijeće je položeno i na Titov grob, kod kojeg je u spomen knjigu upisano: *Sedamdeset je godina kako ste Ti i KPJ poveli naše narode o borbu protiv okupatora, nacifašizma i domećih izdajni-*

Polaganje cvijeća kod spomenika »Poziv na ustanak«

ka, za slobodu, ravnopravnost i jednakost svih ljudi. Da Tebe nije bilo, ne bi ni nas bilo. Zato ti neizmijerno zahvaljujmo i s Tobom se ponosimo. Savez društava »Josip Broz Tito« Hrvatske.

U Muzeju 25. maja održana je akademija o znčaju odluke o podizanju ustanka, na kojoj je govorio **Svetozar Oro**, predsed-

nik Društva za istinu o NOB i Jugoslaviji, ističući uz ostalo:

»Ako je u ratovima 90-tih nastala zajednička domovin za koju su ginuli zbratimljeni narodi, nije nestala potreba da naši narodi i države sljednice SFRJ i dalje brane i afirmiraju istinu o zajedničkim povijesnim i dostignućima. **I. Labus**

Policija otkrila skandaloznu radiopostaju

»Ustaški« radio na internetu

Punih 66 godina otkada je »ugašena« Nezavisna Država Hrvatska, u najvećem slavonskom gradu pojavila se internetska radijska postaja koja veliča njezine stечevine te ustaške simbole i ideologiju!

Osječki »Glas Slavonije« piše da se 7. lipnja ove godine na internetskoj adresi ndh-194.webs.com počeo emitirati program krugovalne postaje nazvane NDH 1941 ili skraćeno NDH radio. Na njoj su se od 7. do 28. lipnja (kada je radio »nestao« s navedene web adrese, nakon što je tekst o njemu objavljen na jednom internetskom portalu) »vrtjela« lica pogлавnika NDH Ante Pavelića, zatim hrvatskog generala Ante Gotovine i prvog hrvatskog predsjednika Franje Tuđmana.

U popratnom tekstu, koji je, kao i cijela stranica puna pravopisnih pogrešaka i tipfelera veličan je Pavelić, uz poruku: »Uvijek smo ... za dom- spremni!« Kao sjedište radija bila je navedena Vatrogasna ulica u Osijeku. Radio je emitirao cijelodne-

vni program, koji je pod sloganom »100% Hrv. Glazba« (baš tako napisano), uključivao ustaške budnice i koračnice: »Evo zore, evo dana« i zloglasna »Jasenovac i Gradiška Stara«, zatim pjesme Marka Perkovića Thompsona, domoljubne skladbe i drugo. Njihov izbor potpisuju izvjesni DJ Ivan i DJ Trsta.

Sve to trajalo je do 28. lipnja, kada je ova opskurna i bizarna radijska postaja odjednom nestala s obzora, a čini se kako to nije slučajno. Naime, na njezinu pojavu reagirala je policija. »Mogu samo potvrditi kako imamo saznanja o internetskoj radijskoj postaji s tim nazivom te smo započeli postupanja u ovom slučaju. Još uvjek razmatramo hoće li protiv odgovorne osobe ili osoba biti podnesene prekršajne ili kaznene prijave, što ćemo utvrditi«, potvrdila nam je Vesna Žnidarić Bolarić, policijska službenica za odnose s javnošću PU Osječko-baranjske, ne želeći otkriti jesu li je baš oni »ugasili«.

Novčane kazne ili zatvor do 30 dana?

Nekoliko osječkih pravnih stručnjaka naglasilo je kako su ovakvi primjeri u praksi još uvjek poprilična »siva zona« u hrvatskom zakonodavstvu. Dosadašnji primjeri pokazuju da su ovakvi slučajevi u pravilu tretirani kao povreda Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira, koji je donesen još 1977. godine. Prema njemu, kazna je moguća od 50 do 300 DEM (danas u kunskoj protuvrijednosti) ili zatvor u trajanju do 30 dana. Naravno, moguće je da sud odluci i drugčije.

BIJEG U SMRT

Polaganjem vijenca delegacije Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske (Ratko Maričić, predsjednik, Jovan Vejnović, potpredsjednik i mr. sc. Ivan Fumić, član predsjedništva), na obnovljeni spomenik poginulima, otpočela je komemorativna svečanost u povodu 70. obljetnice proboja logoraša – antifašista i komunista iz ustaškog logora. Ispred novog spomenika žrtvama ustaškog terora i spomen-ploče s imenima zatočenika (23. travnja 2010. godine Milan Bandić, gradonačelnik Zagreba svečano je otkrio novi spomenik), vijence i cvijeće položile su i brojne delegacije antifašističkih boraca i antifašista s područja Zagrebačke županije, političkih stranaka i lokalnih tijela vlasti.

Na skupu su govorili: Josip Skupnjak, potpredsjednik SABA RH, Slavko Kojić, izaslanik zagrebačkog gradonačelnika Milana Bandića, Jasna Juračić, predsjednica UABA Samobor, Stane Preskar, predsjednik Zveze združenj borcev Brežice, Davor Bernadić, predsjednik zagrebačkog SDP-a, Ivan Plješa, predsjednik SRP-a i Luka Tomovski, predsjednik Foruma mladih samoborskog SDP-a. Komemorativnu svečanost vodio je Petar Raić, predsjednik Sekcije 13. proleterske brigade »Rade Končar« pri SABA RH.

Kobni propusti

Podsetimo: u zamku Kerestinec je od 18. svibnja 1941. godine bio koncentracijski logor. U njemu su ustaše držale zatvorene istaknute komuniste i antifašiste. Među njima bila je brojna skupina uhićenih po nalogu vlasti Cvetković – Maček koja je predana travnja 1941. godine njemačkim okupatorima i ustašama. U Kerestincu su bili zatvoreni i Božidar Adžija, Otokar Keršovani i Ognjen Prica, koji su uhapšeni noću 30/31. ožujka 1941. godine. Deset dana nakon formiranja NDH-a oni su predani u nadležnost glavnog ravnatelja RAVSIGUR-a i zapovjednika UNS-a Eugena Kvaternika Dide. Poslije tri mjeseca ustaške torture strijeljani su 19. srpnja u Maksimirskoj šumi zajedno s Ivom Kuhnom, Zvonimirovom Richtmanom, Ivanom Korskim, Viktorom Rosenzweigom, Alfredom Bergmanom, Sigismundom Krausom i Simom Crnogorcem, koji su iz logora izvedeni na gubilište kao taoci za odmazdu zbog ubojstva redarstvenog činovnika Ljudevitom Tiljkom.

Ostali zatočenici, spoznавši da su kao taoci osuđeni na likvidaciju, razoružali su

♦Polaganjem vijenaca na obnovljeni spomenik poginulima i komemoracijom obilježena 70. obljetnica proboja logoraša – antifašista i komunista iz ustaškog logora

13. srpnja ustaške stražare i izvršili proboj. Zbog slabosti u vanjskoj organizaciji bijega, stotinu i jedanaest komunista, koji su se našli izvan ustaškog logora, ostali su bez ikakvih veza i informacija na koju stranu da krenu, pa su sami odlučivali i kretali se u skupinama na razne strane. Probojem iz logora rukovodili su Divko Budak i Andrija Žaja. U probijanju kroz neprijateljska uporišta prema Zagrebu (što je bila osnovna pogreška) i prema Pokuplju i Turopolju, došlo je do oštreljivanih između ustaša i komunista koji su izišli iz logora. Jedan dio njih izgubljen je u samim borbama, dok je većina živa uhvaćena i dovedena u Zagreb, a poslije strijeljana na gubilištu Dotrščina.

Pripadnici grupe, koju je vodio Branko Malešević i koja je išla izvana u napad na Kerestinec, a nije bila stigla na vrijeme, pala je u ustaške zasjede i više od polovice grupe je pohvatano. Zbog slabe organizacije pripreme oslobođenja zatvorenika i njihovog prihvata (kada se nađu izvan zatvorske zice) ovaj je pothvat propao i bio plaćen životima prekaljenih boraca i partijskih rukovodilaca. Među njima bio je i književnik August Cesarec. On je najprije zatvoren u zatvoru na Savskoj cesti, a zatim otpremljen u logor Kerestinec. Nakon neuspjelog bijega ubijen je.

Propala akcija

Akciju je temeljito pripremao CK KPH preko MK Zagreb, s tim što je za njeno izvođenje odredio noć 15/16. srpnja 1941. godine. Međutim, MK Zagreb je na svoju ruku, tj. bez suglasnosti CK KPH, izveo akciju dva dana ranije, bez dovoljnih priprema, poglavito u odnosu na prihvat zatočenika što je dovelo do neuspjeha. Tako je primjerno organiziran i izведен proboj logoraša završio tragično, zbog propusta Mjesnog komiteta KPH Zagreb. Po kazivanju Vladimira Velebita, koga je Tito uzeo k sebi, među svoje povjerljive ljudi u Vrhovnom štabu NOVJ, o oslobođanju se počelo razgovarati tek u lipnju 1941. godine. CK KPH naredio je Karlu Mrazoviću Gašparu i Marku Beliniću da organiziraju bijeg, no umiješao se Josip Kopinić (vjerojatno u ulozi predstavnika Kominterne). Kopinić je preko nekih ljudi u Mjesnom komitetu preuzeo inicijativu za oslobođanje komunista iz ustaškog logora u Kerestincu, što se pokazalo fatalnim. On nije shvatio da se ne može veliku grupu ljudi oslobođiti iz zatvora i onda ih ostaviti na cesti, već da im se mora osigurati transport, prihvat i smještaj.

B. M.

TRAGIČAN ISHOD

Evocirajući uspomene na herojske pothvate logoraša, JOSIP SKUPNJK, potpredsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, istaknuo je da je noću između 13. i 14. srpnja 1941. godine grupa komunista i antifašista napala ustašku stražu logora i oslobođila se. Međutim, zbog slabo organiziranog prihvata, oni su opkoljeni i nakon sukoba sa žandarmerijom i ustaškim snagama većina je uhvaćena i pobijena.

- O organizaciji ove akcije i njenom neuspjelom ishodu postoje razne kontroverze, o tome što je u organizaciji zatajilo i tko je za to odgovoran. Međutim, činjenica je, da je stradanje kerestinečkih logoraša, koji su predstavljali najvitalniju kadrovsку jezgru hrvatskog antifašističkog pokreta, za KPH bio najveći i najteži udarac. Ali i na to su antifašisti, posebno omladina Zagreba, odgovorili još odlučnjim otporom i nepoštenom borbom.

U nastavku izlaganja, Josip Skupnjak je istaknuo: »Iako je prošlo više od 66 godina od veličanstvene pobjede antihitlerovske koalicije nad najmračnjim silama, Europa i svijet nas upozoravaju na opasnost od neonacizma i neofašizma. U Hrvatskoj, pod krinkom antikomunizma dižu glave neonacisti kojima je cilj revidirati povijesnu istinu – falsificirajući istinsku borbu naših naroda i ulogu Josipa Broza Tita, jednog od najvećih antifašističkih boraca i vojskovođa u Drugom svjetskom ratu, priznate ličnosti koja je obilježila 20. stoljeće i čije ime nose ulice i trgovi u brojnim zemljama Europe i svijeta. Naša narodnooslobodilačka borba ispisana je zlatnim slovima. Hrvatska je u toj borbi dala velike žrtve za slobodu u kojoj su veliku ulogu imali borci NOB-a, jednako kao i branitelji u Domovinskom ratu.«

- Stoga je neshvatljivo da do danas prijedlozi zakonskih mjera SABA RH nisu razmatrani niti su riješeni, kazao je Josip Skupnjak.

ANTIFAŠIZMA NEMA BEZ PARTIZANA I PETOKRAKE

♦Treba prekinuti s »virtualnim antifašizmom« koji ne priznaje partizane i njihovo znakovlje, a hrvatsku povijest gledati bez strasti i s razumom, poručio je predsjednik Republike dr. sc. Ivo Josipović

Već je tradicija da je svečanost u povodu Dana antifašističke borbe u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji primjereno organizirana i masovno posjećena. Tako je bilo i ovog 22. lipnja, podno Spomenika revolucije naroda Moslavine (djelo kipara Dušana Džamonje – otkrio ga je Josip Broz Tito, 1967. godine) u Podgariću. Nakon središnje proslave u Brezovici na 70. obljetnici osnivanja prvog partizanskog odreda, dr. sc. Ivo Josipović, predsjednik Republike Hrvatske sa suradnicima došao je u Podgarić (kako je lani obećao), gdje je sudjelovao na svečanosti Dana antifašističke borbe. Također, u Podgarić su iz Brezovice pristigli brojni članovi antifašističkih udruga iz Zagrebačke i Sisačko-moslavačke županije, te delegacija SABA RH (Ratko Maričić, predsjednik, Jovan Vejnović, potpredsjednik, mr. sc. Ivan Fumić i Ante Morić, članovi Predsjedništva, te Petar Raić, tajnik).

- Treba prekinuti s »virtualnim antifašizmom« koji ne priznaje partizane i njihovo znakovlje, a hrvatsku povijest gledati bez strasti i s razumom, poručio je predsjednik Republike dr. sc. Ivo Josipović. On je u Brezovici, ponovno upozorio da se »virtualni antifašizam« dičio antifašističkim tekovinama kad je riječ o Europi i međunarodnim odnosima, ali istodobno

nije dopuštao obnavljanje partizanskih spomenika i nije poštovao saborskiju Deklaraciju o antifašizmu. Promjene Predsjednik vidi u obnovi nekih spomenika u posljednje vrijeme kao i u činjenici da predstavnici najviše državne vlasti sve češće zajednički sudjeluju u obilježavanju antifašističkih pobjeda.

- Iz onoga što se dogodilo u Drugom svjetskom ratu treba izvući pouke – domoljublja, junaštva i žrtvovanja za druge, koje su razumjeli i naši branitelji tijekom Domovinskog rata, kazao je Josipović i pozvao da se antifašističke borce tretira kao domoljube i branitelje sa svim pravima koje oni trebaju imati.

Govoreći na svečanosti, mr. sc. Ivan Fumić, član Predsjedništva SABA RH među ostalim je istaknuo da se na Dan antifašističke borbe naroda Hrvatske, s tugom i ponosom sjećamo naših poginulih i umrlih suboraca, kao i poginulih u Domovinskom ratu. Oni su dali svoje mlađe živote za slobodu svih nas.

- Ovaj dan u Hrvatskoj treba biti dan ponosa i slave za sve naše građane. To, što neki prekapaju grobišta u kojima su sahranjeni mnogi smrtno stradali u Drugom svjetskom ratu i paradiraju iskopanim kostima, ne može ni na koji način umanjiti našu borbu. Protivnici Narodnooslobodilačke

borbe svojski se trude da nas optuže za zločine, koje su u najvećem broju počinili upravo oni iz nacifašističkog miljea. Te se činjenice, uz sav trud nacionalista i nazovi povjesničara, ne mogu sakriti.

NOB i maršal Tito toliko su se zamjerili neofašistima i nacistima, da ga iz zlobe i mržnje nazivaju zločincem, što nije ni čudo. NOB i Tito bili su brana koja ih je sprječavala da nekažnjeno uništavaju druge zato što su druge vjere, nacije, rase. Dok se u cijelom svijetu itekako ponose, čak i minimalnim otporom nacizmu i fašizmu, u Hrvatskoj se godinama rehabilitiraju upravo oni, koji su Hrvatsku osramotili svojim zločinima. Naš put borbe započet 1941. godine u Brezovici jest put borbe za slobodu, pravdu, jednakost i zakonitost. Taj put prihvata najveći dio naroda Hrvatske, kao i cijeli civilizirani svijet, jer je to put opstanka čovječanstva, poručio je Fumić.

Na svečanosti su govorili i Zdravko Drašner, predsjednik ZUABA Bjelovarsko-bilogorske županije, Saša Lukić, bjelovarsko-bilogorski dožupan i Ivo Marković, načelnik općine Velika Trnovitica. Moderatorica događanja bila je Morana Ivančević, najmlađa članica UABA Garšnice.

B. M.

ZAHTEVAJMO OBNOVU PORUŠENIH SPOMENIKA

♦Položeni vijenci na grobove žrtava fašističkog terora i poginulih boraca NOR-a.

U organizacij i Udruge antifašističkih boraca i antifašista Pakrac - Lipik, a u povodu Dana antifašističke borbe, održani su komemorativni skupovi u Pakracu i Lipiku. U Pakracu se, ispred spomenika u centru grada okupljenim gostima i građanima u znak sjećanja na poginule borce NOB-e emotivnim govorom obratio član predsjedništva UABA Đorđe Gunjević.

Pred još uvijek porušenim spomenikom sa spomen-kosturnicom u Lipiku načinom je govorio podpredsjednik Udruge antifašista Pero Matić. Pored ostalog rekao je da se na tome mjestu nalaze kosti 83 žrtve ustaškog sabirnog logora u Lipiku formiranog 1942. godine. Podsjetio je na

neophodnu potrebu obnavljanja porušenih spomenika.

Komemoraciji nije prisustvovao gradačelnik Lipika ove, kao ni prošle godine, iako je uredno pozvan.

Poslije održanih komemoracija i položenih vijenaca mještani, naročito Pakrača i okolnih sela u velikom su se broju odazvali pozivu da prisustvuju svečanosti povodom obilježavanja 70.-godišnjice odsluke i podizanju ustanka u Slavoniji u selu Kusonjima.

Pošto je pozdravio sve goste i građane, Veljko Mandić, predsjednik UABA Pakrac - Lipik prigodne govore su održali Zoran Krejčić, predsjednik Gradskog vijeća

Pakrac i Miroslav Grozdanić, dožupan Požeško-slavonske županije.

Veljko Mandić i Pero Matić su se istog dana odazvali i pozivu UABA Požege da prisustvuju svečanosti povodom Dana antifašističke borbe u Šušnjarima naselju poznatom po Šušnjarskoj bitki. Naime, 1943. godine u tom mjestu vođena neravnopravna borba između 5.000 pripadnika Prve slavonske partizanske divizije i 30.000 njemačko-ustaško-domobrankih vojnika. Neprijatelj je priznao poraz. Tu se nalazi danas devastirani spomenik ugrađen u stijenu u obliku mozaika, autorsko djelo Ede Murtića, kojim je umjetnik ovijekovječio pobjedu Slavonskih partizana.

P. M.

*Otvoreno pismo uglednog intelektualca i antifašista
Slavka Goldsteina predsjednici Vlade Jadranki Kosor*

Najružnija mrlja

►Dodata u Glinu da potpišete ili s lokalnim vlastima supotpisete odluku da se sadašnji Hrvatski dom vraća njegovoj prvobitnoj namjeni Spomen domu, posvećenog stradalnicima ustaškog pokolja na tome mjestu prije 70 godina, a da se istovremeno pokrene inicijativa za podizanje novog Hrvatskog doma.

Poštovan gospodo Kosor, prije svega, pridružujem se brojnim čestitkama koje su Vam ovih dana upućene u povodu uspješnog okončanja pristupnih pregovora naše zemlje s Europskom Unijom, koje ste u finalnoj fazi predvodili sa smjelim inicijativama i s mnogo upornosti. Ohrabruju me i Vaše riječi da nam tek sad predstoji mnogo posla. Suština tih poslova, po mojem mišljenju, afirmacija je naših vlastitih vrijednosti u europskom društvu i preuzimanje izgrađenih europskih vrijednosti za njihovu primjenu i razvoj u Hrvatskoj. Dužni smo pri tome uključiti i uklanjanje nekih mrlja koje već predugo tavora na licu i na savjeti hrvatskog društva. One nam u vlastitoj kući neprekidno stvaraju razdore, a u europskom društvu s takvim ćemo mrljama biti neželjeni uljez.

NAJRUŽNJA OD TIH MRLJA NA LAZI SE U GLINI

Mnogo je masovnih pogubljenja počinjeno u ovoj našoj zemljici i u njenom susjedstvu, bezbroj ih je bilo po Europi i po cijelome svijetu, ali ne vjerujem da igdje postoji poprište masovnog zločina, koje bi bilo tako bezdušno obilježeno dvostrukim cinizmom, kakav je onaj u Glini. Poprište cinički Počinjenog zločina nadsvđeno je ciničkim vrijedanjem žrtava, njihovih obitelji, sunarodnjaka i cijelog hrvatskog društva.

Od početaka tih događanja ovih se dana upravo navršava punih 70 godina. Potkraj mjeseca srpnja 1941. godine krenuo je drugi val masovnih ustaških ubijanja srpskog stanovništva po selima Banije i Korduna. Počelo je u Banskome Grabovcu, strijeljanjem više stotina srpskih seljaka u znak odmazde za prvu partizansku akciju na tom području (napad na željezničku stanicu i oružničku stražu pod vodstvom Vasilja Gaćeša 23. srpnja 1941.), a nastavilo se pohodima ustaških kolona iz Gline, Karlovca i Slunja, sve do Primišlja, Rakovice i Cetingrada, u kojima je prema zapisu slunjskog župnika i ustaškog tabornika Ivana Nikšića ubijeno »po iskazima

samih razbojnika... tri do četiri tisuće pravoslavaca«.

Ta velika ustaška »akcija čišćenja« trajala je od 24. srpnja do 8. kolovoza 1941. U tom razdoblju počinjena su i dva masovna zločina nad Srbima u glinskoj pravoslavnoj crkvi Rođenja Bogorodice i u njoj bili zaključani, shvatili su prevaru. Iste noći bili su poubijani hladnim oružjem, njih blizu sedam stotina (prema poimeničnom popisu iz svih sela kotara Vrginmost). Prije jutra leševi su kamionima otpremljeni do pripremljenih grobišta nedaleko od sela Prekopa i tragovi zločina su se pokušali prikriti, ali među leševima se prikrilo i nekoliko živih ljudi. Jedan od njih, Ljuban. Jednak, uspio se izvući prije nego što su jame zatrpane i svjedočio je o zločinu već za vrijeme rata i na poslijeratnim suđenjima. Gotovo istovremeno, pravoslavci u kotaru Vrginmost (danas Gvozd) bili su pozvani da se u nedjelju 3. kolovoza prijave u Vrginmostu radi prijelaza na katoličku vjeru. Obećavalo im se da time postaju sigurni od svakog progona. Priličan broj ljudi iz obližnjih sela u Vrginmostu.

IZ ČEMERNICE SKUPNO JE DOŠLO OKO 600 LJUDI, UREDNO POREDANIH U VELIKOJ POVORCI S HRVATSKIM TROBOJNICAMA NA ČELU

Njih je predvodila lokalna učiteljica Ljubica Borojević, Srpskinja, koja je prethodnih dana, uz suradnju nekoliko Čemerničana, zdrušno agitirala da se masovno krene na »pokrst«. Čini se da je o tome imala neke dogovore s lokalnim ustašama u Vrginmostu koji su joj obećali da će sve biti u redu, a ona je djelovala u dobroj vjeri, misleći da će tako spasiti ljude svoga kraja. Po zivani su i seljaci iz šire okolice - iz Kirina, Sjeničaka, Bovića - ali oni su bili nepovjerljiviji prema ustašama i nisu se odazvali. Ali po red Čemerničana, dobrovoljno su stigli iz Pješčanice, Crevarske Strane, Batine Kose, Bukovice i nekoliko njih iz Trepče.

UVRGINMOSTU SU USTAŠE ODVOJILE ŽENE I DJECU, S OBRAZLOŽENJEM DA JE DOVOLJNO ŠTO GLAVA PORODICE SVOJIM »POKRSTOM« JAMČI ZA CIJELU OBITELJ

Zatim su muškarci poimenično popisani i kamionima otpremljeni u Glinu. Tek kad su se pod jakom ustaškom stražom našli u opustošenoj pravoslavnoj crkvi Rođenja Bogorodice i u njoj bili zaključani, shvatili su prevaru. Iste noći bili su poubijani hladnim oružjem, njih blizu sedam stotina (prema poimeničnom popisu iz svih sela kotara Vrginmost). Prije jutra leševi su kamionima otpremljeni do pripremljenih grobišta nedaleko od sela Prekopa, gdje su i pokopani. Ujutro su Glinjani mogli vidjeti krv koja je procurila ispod vrata crkve, u kojoj se dvije noći potajno ubijalo.

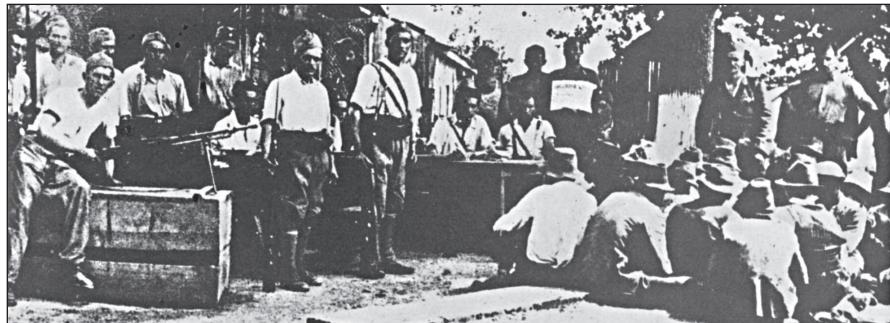
O zločinima u glinskoj crkvi ima mnogo različitih tekstova, pa su opisi događaja prilično nepodudarni, kao i procjene o broju žrtava. Međutim, upravo tijekom posljednjih pola godine objavljene su tri knjige, dvije u izdanju zagrebačke Prosvjete i jedna u izdanju beogradskog Muzeja žrtava genocida, s poimeničnim popisima žrtava i prilično podudarnim opisima događaja. Pomno sam analizirao te popise i njihove argumentacije, pa prilično pouzdano procjenjujem da je u dva masovna zločina u glinskoj crkvi Rođenja Bogorodice ubijeno blizu tisuću, a svakako više od 800 muškaraca pravoslavne vjere, od kojih je blizu 200 dopremljeno prisilno, a oko 700 je bilo obmanutih da idu »na pokrst«.

POPRIŠTE CINIČKOG »POKRSTA« PRETVORENOG U MASOVNI ZLOČIN, CRKVA ROĐENJA BOGORODICE, DO TEMELJA JE SRUŠENO VEĆ NEPUNIH MJESEC DANA POSLIJE POČINJENOG ZLOČINA

Godine 1969. na tom je mjestu podignut Spomendom s izloženom muzejskom i arhivskom građom o srušenoj crkvi i počinjenim zločinima u njoj i u glinskom krajtu. Godine 1982. započeta je a 1988. završena izgradnja umjetničkog spomen-obilježja pred Spomen-domom s poimeničnim popisom 1564 postradale žrtve iz Gline i njezinog šireg područja u proljeće i ljetu 1941. za vrijeme socijalističkih vlasti

tu su održavane godišnje komemoracije, za vrijeme krajiskih vlasti 1991.-1995. crkveni obredi u počast postradalih. U kolovozu 1995. godine, pošto je s akcijom Oluja Gline vraćena Republici Hrvatskoj, umjetničko spomenobilježe na mjestu nestale crkve demolirano je i zatim uklonjeno, a Spomen-dom preimenovan je u Hrvatski dom. I tako natpis Hrvatski dom već 16 godina cinički stoji nad stratištem mnoga stotina srba, podmuklom prevarom dovučenih u smrt, zar kroz to vrijeme baš nikome u lokalnoj vlasti, u županijskim nadleštvinama, pa ni u hrvatskoj vlasti, još nije sinulo kakve sve asocijacija takav cinizam priziva, neugodno kompromitantne za hrvatsko društvo i nadležnu vlast? I kakve osjećaje budi kod lokalnih Srba, i Srba općenito, od kojih mnogi iz svojih obitelji imaju ponekog koji je skončao u glinskoj crkvi?

Nedugo poslije Oluje bio sam u Glini i zapanjen stajao pred natpisom Hrvatski dom, koji kao ime sugerira intimu obitelji i domoljublje naroda, a postavljeno je da natkrili zločin kojem po cinizmu nema ravna u civiliziranom svijetu. U gornjem dijelu doma je knjižnica i čitaonica, a u donjem dijelu veća prostorija za razne prijede i sastajanja. Čuo sam da ponekad ima i okupljanja koja su po svojem karakteru i sadržaju uvredljiva za žrtve toga mjeseta kojem pripada pijet.

Grupa seljaka iz okoline Gline na željezničkoj stanici u Banskem Grabovcu okružena ustašama prije odvođenja na pogubljenje

Reagiranje

♦ Martin Jendrašić o napisu Karlovačkog tjednika o Josipu Boljkovcu

Kao građanin, antifašista i čitatelj Karlovačkog tjednika ponukan sam na reagiranje napisom gospodina **Mladenom Muiću** u Karlovačkom tjedniku od 28. srpnja 2011. godine u rubrici »Reagiranja« pod naslovom »J. Boljkorac kao 13 prase SAB-ovaca«.

U napisu Mladen Mujić ne samo da iznosi neistine nego zrači mržnje spram članova udruge antifašističkih boraca i antifašista grada Karlovca i Duge Rese.

Istina je da smo 19. srpnja 2011. go-

ČUO SAM, TAKOĐER, I OBJAŠNJENJA DA JE PREIMENOVANJE SPOMEN-DOMA U HRVATSKI DOM RAZUMLJIV INAT I OSVETA ZBOG UKLANJANJA HRVATSKOG DOMA, KOJI JE U GLINI POSTOJAO OD 1913. DO 1945. GODINE, KADA JE BIO PREIMENOVAN U RADNIČKI DOM

Nalazio se stotinjak metara udaljen od pravoslavne crkve koja je 1941. pretvorena u mjesto zločina. Danas je na tom mjestu bivšeg Hrvatskog i bivšeg Radničkog doma masivna stambena zgrada, sagrađena po urbanističkom planu 1976. godine, jer su dotrajale prizemnice, uključujući i Radnički dom, bile nepodobne za takvo mjesto u glavnoj ulici u centru grada.

Držim da Glina na takav način nije smjela ostati bez svog Hrvatskog doma, ali to ni u kojem slučaju ne može biti opravданje da se taj dom smjesti na poprište ustaškog zločina i da se Srbima oduzme njihov Spomen-dom.

Poštovana gospodo Kosor, dana 14. lipnja ove godine ili koji dan kasnije primili ste pismo Centra za suočavanje s prošlošću Documenta i Građanskog odbora za ljudska prava iz Zagreba. Pismo je upućeno i drugim najodgovornijim dužnosnicima Republike i lokalnih vlasti u Glini. Potpisnici pisma, gospođa Vesna

Teršelić i gospodin Zoran Pusić, predlažu Vam da u povodu 70-godišnjice tragičnih događaja u nekadašnjoj crkvi Rođenja Bogorodice objekt, koji se sada nalazi na tom mjestu i rove se Hrvatski dom, bude vraćen svojoj prvobitnoj namjeni i ponovno postane Spomen-dom.

PRIDRUŽUJEM SE NJIHOVOM PRIJEDLOGU, OSOBITO ZBOG TOGA ŠTO DO ČETVRTKA 7. SRPNJA NISU DOBILNIKAKAV ODGOVOR, IZUZEV TELEFONSKE OBAVIESTI TAJNIŠTVA MINISTARSTVA KULTURE, KOJOM JE PREDLAGAĆIMA PRIOPĆENO DA TO MINISTARSTVO NIJE NADLEŽNO DA RJEŠAVA TAKAV PRIJEDLOG

Obraćam se Vama jer, s obzirom na Vaše funkcije u vlasti i u Vašoj stranci, imate najviše mogućnosti da reagirate brzo i efikasno.

Predlažem Vam da jedan dan između 29. srpnja i 3. kolovoza dođete u Glinu i da na prostoru nekadašnje crkve Rođenja Bogorodice potpišete ili s lokalnim vlasnicima supotpisete odluku da se sadašnji Hrvatski dom vraća njegovoj prvobitnoj namjeni Spomen-domu posvećenog prije svega stradalnicima na tome mjestu od prije 70 godina, a da se istovremeno pokrene inicijativa za podizanje novog Hrvatskog doma ili za preadaptaciju nekog od postojećih objekata u Glini u Hrvatski dom. Uvjeren sam da bi takav Vaš nastup u Glini i potpis ili supotpis na takvoj odluci za moralno zdravlje hrvatskog društva po svom dalekosežnom učinku bio ravan Vašem potpisu ili supotpisu na dokumentu o pristupanju Hrvatske Europskoj Uniji.

U Zagrebu, 6. srpnja 2011.
S poštovanjem Vas
pozdravlja
Slavko Goldstein

LAŽI I KRIVOTVORINE

dine obilježili 70-tu godišnjicu kada je grupa antifašista minirala prugu Karlovac - Duga Resa u Mrzlotom Polju 19. srpnja 1941. godine. Bio sam nazočan tom skupu i znam da nitko od nazočnih nije rekao da je u toj akciji učestvovao i gospodin **Josip Boljkorac**. I sam J. Boljkorac na tom skupu rekao je da je dan prije dobio drugi zadatak i da nije učestvovao u toj akciji.

Što je trebalo Mladenu Mujiću da se služi lažima i da nas naziva krivotvoriteljima povijesti. Mi to zaista nismo, već

želimo uvijek i na svakom mjestu reći i dokazati samo istinu. Često smo prisiljeni da moramo ispravljati ovakve laži i dokazivati istinu.

Na kraju gospodin Mujić je dobio poziv da dođe na taj skup. Nije se odazvao, a dozvoljava si da piše ovakve neistine.

Čudi me da jedan visoko obrazovan čovjek, javna osoba (novinar) si može dozvoliti ovako nešto.

S poštovanjem,

Martin Jendrašić

POHOD NA PETROVU GORU

♦Povodom sedamdesete obljetnice početka antifašističke borbe u Hrvatskoj upriličeni komemorativni skupovi u šumi Abez i na vrhu Petrovac

Poveća skupina boraca, članovi antifašističkih udruga iz Zagrebačke, Karlovačke i Sisačko-moslavačke županije te Velike Kladuše, ali i brojni mladi i stariji poklonici antifašizma s područja Vojnića, Gvozda i Topuskog na komemorativnim skupovima u šumi Abez i vrhu Petrovac u Petrovoj gori odali su počast poginulim partizanima i žrtvama fašizma.

Petrova gora utkana je u cijelu hrvatsku povijest. Iz Petrove gore i njezine okoline zadavao je udarac Francima Ljudevit Posavski. U njoj je poginuo Petar Svačić, braneći Hrvatsku od Mađara. U njoj i oko nje izražen je otpor turskim osvajanjima. Tu se stvarao otpor germanizaciji i mađarizaciji Hrvatske. Među najslavnije dane legendarne Petrove gore svakako spada otpor fašističkoj okupaciji Hrvatske.

Na vrhu Petrovac

Već 1941. godine u Petrovoj gori je formirano 15 partizanskih odreda i osnovana prva cijelovita partizanska bolnica

su u borbi i ofenzivama pobili fašisti.

Iz Petrove gore širio se plamen ustanka na Žumberak i Pokuplje, na Baniju i Cazinsku krajinu. **Dragan Pajić**, ratni komandant 1. brigade 8. kordunaške divizije, govorio je sudionicima skupa ispred devastiranog spomeničkog kompleksa na vrhu Petrovac (rad **Vojina Bakica**), među ostalim i o munjevitom naletu partizana kada je probijen neprijateljski obruč u proljeće 1942. godine (u obruču se nalazio 730 partizana i oko deset tisuća civilnog stanovništva u zbijegu). Nakon proboga obruča neprijatelj (deset tisuća vojnika – ustaša, Talijana i domobrana) se povlači iz Petrove gore.

Delegacije udruga antifašističkih boraca i antifašista položile su vijence na spomen-kosturnicu (zarušenu i oštećenu), gdje su pokopani posmrtni ostaci 72 civila-roguljaša, koji su ovdje poginuli 1. travnja 1942. godine u jurišu na utvrđenog neprijatelja.

U šumi Abez, kod oštećenog spomenika u obliku stola sa stolicama (autor **Zdenko Kolacio**) posvećenog sastanku predstavnika CK KPH i kotarskih komiteta KPH Gline, Vojnića i Vrginmosta, na kojem je, 19. srpnja 1941. godine dogovoren početak oružanog ustanka, položeni su vijenci i cvijeće, te evocirana sjećanja na ratne dane. Još prije oružanog ustanka, neposredno poslije travanjskog sloma, na Kordunu je počeo stravičan teror. O karakteru ustaškog

režima najbolje svjedoči zločin u Veljunu, od 6. do 9. svibnja 1941. godine, kada je ubijeno 525 Srba.

Govoreći na komemorativnom skupu, **Mirko Mećava**, član Predsjedništva SABA RH, među ostalim, podsjetio je da po ovlasti CK KPH, **Josip Kraš** na sastanku u šumi Abez, 19. srpnja 1941. godine, prenosi direktivu Partije o pokretanju naroda Banje i Korduna na oružani ustank. Sastanku su prisustvovali predstavnici kotarskog komiteta KPH Gline **Milutin Baltić** i **Ranko Mitić**, KK KPH Vojnić **Žarko Čuić** i **Ćanica Opačić**, KK KPH Vrginmost **Rade Bulat**, **Mile Manojlović**, **Stanko Maslek** i **Branko Nikolić**, te sek-

retar CK KPH **Rade Končar**. Zaključeno je da se započne s oružanim akcijama na Kordunu i Baniji.

U šumi Abez

Tako je i učinjeno – istaknuo je Mećava. Ustanak i oružana antifašistička narodnooslobodilačka borba nije u Hrvatskoj započela spontano i stihijno kao plod neke visoke patriotske svijesti i viteštva Hrvata, Srba i drugih – kao što se to već godinama indirektno sugerira hrvatskoj javnosti od strane velikog dijela političara i tzv. povjesničara. Donesena je krucijalna odluka – da se 23./24. srpnja 1941. godine izvedu prve oružane akcije na neke punktovе ustaške vlasti u kotarima Gline i Vrginmost. Tada je izvedena i prva oružana akcija u Banskom Grabovcu, na inicijativu i pod političkim vodstvom KK KPH Gline. Ubrzo je slijedio i masovniji ustanak u Srbu (27. srpnja). Time je upaljena vatra antifašističkog ustanka naroda Banje, Korduna i Like, koja se nije gasila, nego se naprotiv kontinuirano sve više razbuktavala sve do konačne pobjede nad nacifašizmom i oslobođenjem naših naroda 1945. godine, naglasio je Mećava.

Kordun i Banja postali su poslije sastanka u šumi Abez preko noći veliko vrelo doborovoljaca za NOV, izvorište prehrane partizanskih jedinica, utočište ranjenih boraca, te izbjeglih i prognanih iz okupiranih područja i neoslobodenih teritorija. S Korduna i Banje odlazile su brojne partizanske jedinice u susjedna područja – Žumberak, Turopolje, Moslavina i Slavoniju, kako bi pomogli zajedničku antifašističku borbu, kazao je Mirko Mećava.

Na komemorativnom skupu govorili su i **Rade Bulat**, narodni heroj i sudionik ratnog savjetovanja, **Josip Boljkovac**, član Savjeta antifašista Hrvatske, **mr. Gordana Lacković**, predsjednica ZUABA Sisačko-moslavačke županije, **Mirko Miladinović**, predsjednik UABA Karlovca, **Nikola Abramović**, načelnik općine Topusko i **Mile Jerosimović**, zamjenik načelnika općine Gvozd. Među uzvanicima bili su i **Jovan Vejnović**, potpredsjednik SABA RH, **Zoran Pusić**, predsjednik Građanskog odbora za ljudska prava Hrvatske, **Adam Dupalo**, predsjednik Sekcije 1. korpusa SABA RH, **Nada Boban**, predsjednica zagrebačkog Društva »Josip Broz Tito« i **Stjepan Ležaić**, potpredsjednik ZUABA GZ ZŽ.

B. M.

snimic: Ilija Labus

Počast žrtvama u šumi Abez

u Hrvatskoj. Fašisti su prosinca 1941. i u proljeće 1942. godine moćnom vojskom osvajali i opkoljavali Petrovu goru, ali unatoč masakru nad nedužnim ženama, djecom i starcima, usprkos spaljivanju sela i pljački sirotinje, neprijatelji nisu uspjeli ovladati Petrovom gorom čak ni u vrijeme velike 4. ofenzive početkom 1943. godine. Nisu uspjeli otkriti gdje su podzemne i nadzemne bolnice (bilo ih je osam), tehničke radionice, pekare, gdje se tiska »Vjesnik« i »Naprijed« i gdje je privremeno lociran Glavni štab Hrvatske. Samo u razdoblju od 1941. do 1945. godine Petrova gora postala je grobnicom 1700 boraca i više od 2500 civilnih žrtava koje

Međimurje se ponosi svojim antifašističkim borcima

Povodom Dana antifašističke borbe, dan uoči praznika, u utorak 21. lipnja u dvorani za svečane namjene Muzeja Međimurja Čakovec održana je svečana akademija. Župan Međimurske županije Ivica Perhoč na svečanosti je uručio Povelju Međimurske županije mr. sc. Zvonku Golubu, dugogodišnjem predsjedniku Društva antifašističkih boraca i antifašista Međimurske županije, za vjerno čuvanje tradicija antifašizma.

U antifašističkoj Narodnooslobodilačkoj borbi s područja Međimurja sudjelovalo je više od 2000 boraca. Velik broj Međimuraca borio se u sastavu partizanskih postrojbi formiranih na području drugih dijelova Hrvatske, Slovenije i drugih republika koji su se poslije 1945. našle u sastavu Jugoslavije,

kazao je mr. sc. Zvonko Golub, dobitnik povelje, te istaknuo da su antifašistički borci i antifašisti ponosni na svoj doprinos u Narodnooslobodilačkoj borbi od 1941. do 1945. godine, u kojoj su ostvarili pobjedu nad fašističkim okupatorima i stvorili uvjete da Hrvatska postane samostalna zajednica svih građana. - Ponosni smo i na borce Domovinskog rata, koji su samostalni i neovisni Hrvatsku obranili od velikosrpske agresije.

Župan Perhoč na svečanoj akademiji kazao je da ove godine obilježavamo 70 godina od početka oružanog otpora njemačkom, talijanskom i mađarskom okupatoru, ali i 20 godina od uspostave suverene, samostalne i demokratske Hrvatske. Ta su dva događaja povezana, jer bez svrstavanja većine hrvatskog naroda na pobjedničku

stranu u II. svjetskom ratu Hrvatska ne bi uspjela u socijalističkoj Jugoslaviji sačuvati elemente državnosti na čijim temeljima počiva i današnja Hrvatska.

O povjesnim okolnostima tih događaja u Hrvatskoj i Međimurju govorio je ravnatelj Muzeja Međimurja Čakovec mr. Vladimir Kalšan.

Župan Perhoč i predsjednik Skupštine MŽ-a Petar Novački uoči akademije položili su vijenac podno spomen-ploče postavljene na ulazu u palaču.

U srijedu 22. lipnja položeni su vijenci i upaljene svjeće kod spomenika poginulim i nestalim hrvatskim braniteljima u Perivoju Zrinskih u Čakovcu, spomenika poginulima u II. svjetskom ratu na čakovečkom groblju i na spomen-obilježju u Svetom Jurju u Trnju.

Vijenci i cvijeće na spomenike NOB-u

Dan antifašističke borbe u Varaždinskoj županiji obilježen je 21. lipnja, uoči praznika, kod kosturnice u parku NOB-a na varaždinskom groblju. Tom prilikom položen je vijenac Varaždinske županije, čiju delegaciju je predvodila predsjednica županijske skupštine Dubravka Biberdić, uz zamjenika župana Milana Pavlekovića i vijećnika skupštine Danijela Vereša.

Vijenac grada Varaždina položili su dogradonačelnici Zlatko Horvat i Slobodan Mikac, a zajednički vijenac antifašističkih udruga Varaždinske županije položili su; Tito Grah u ime antifašističkih boraca, Đuro Klarić u

ime udruge RVI te Štefica Novak u ime Društva »J.B.Tito«.

Udruge antifašista u suradnji s organima vlasti položili su vijence i na mnogobrojne spomenike posvećene NOB-u i poginulim borcima diljem županije. Posebno svečano bilo je u Šemovcu i Žabniku, u organizaciji varaždinske Udruge antifašističkih boraca i antifašista, općine Trnovec Bartolovečki i Mjesnog odbora Žabnik. Nakon polaganja vijenaca kod spomenika »Plamen revolucije« u Šemovcu, pedesetak sudionika okupilo se u Žabniku. Kod spomenika NOB-u položeni su također vijenci općine i udruga.

Predsjednici Udruge antifašista Novi Marof, Gradske organizacije SDP-a Novi Marof i Podružnice HNS-a Novi Marof, zajedno s predstnikom Grada, zamjenikom gradonačelnika Draženom Slunjskim te predsjednicom Kluba vijećnika HNS-a i SDP-a u Gradskom vijeću, Dragom Bitar, obišli su 22. lipnja spomenike i obilježja antifašističke borbe u novomaroškom kraju.

I delegacija Općine Maruševac, u čijem sastavu su bili načelnik Ivan Šagi, zamjenik Stjepan Cerjan te vijećnik Zdravko Kukec, položila je vijence te zapalila svjeće kod spomenika u mjestima Korenjak, Bikovec i Cerje Nebojse.

Podvalili majice neonacistima

♦Na majici je prvo bio neonacistički slogan s mrtvačkom lubanjom i nacističkom zastavom, a kad je majica oprana na njoj je pisalo: »Ako može tvoja majica, možeš i ti – pomoći ćemo ti da se riješi desničarskog ekstremizma«

Posjetitelji nacionalističkog, desničarskog koncerta u Njemačkoj ostali su jako iznenadeni otkrivši da podijeljene im majice sadrže protudesničarske poruke koje se mogu vidjeti tek kada se majice operu.

Na majici se najprije vidi otiskan slogan »tvrdi pobunjenci« te mrtvačka lubanja

i nacistička zastava. No, kada se opere, slogan se mijenja u poruku skupine za pomoći desničarskim ekstremistima koji bi se odvojili od nacističke scene.

»Ako može tvoja majica, možeš i ti – pomoći ćemo ti da se riješi desničarskog ekstremizma«, piše u poruci.

Oko 250 posjetitelja koncerta »Rock

za Njemačku« u Geri dobilo je majice od organizatora, a osigurala ih je skupina EXIT koja pomaže ljudima da se riješe radikalnog desnog ekstremizma.

Organizator festivala Gordon Richter iz desničarske stranke NPD rekao je da su mnogi, koji su dobili »trojanske« majice, mislili da se radi o kreativnoj ideji.

POBJEDNIČKI I ČASTAN ZADATAK

♦Svečano obilježen Dan pobjede i domovinske zahvalnosti i 16. godišnjica vojno redarstvene operacije Oluja

UKninu je tradicionalno, kao i ranijih godina, svečano obilježen Dan pobjede i domovinske zahvalnosti, Dan hrvatskih branitelja te 16. godišnjica pobjedničke i oslobođilačke akcije Oluja. Svečanostima su, uz predsjednike Republike, Vlade i Sabora te druge uzvanike na poziv domaćina prisustvovali i predstavnici Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske na čelu s predsjednikom **Ratkom Marićićem**.

Svečanosti na gradskom sportskom igralištu su počele nakon podizanja državne zastave na kninskoj tvrdi mimo-hodom tri tisuće branitelja iz 16 ratnih postrojbi Hrvatske vojske. Kao uvod u program na središnjem gradskom Trgu dr. Ante Starčevića djeca poginulih branitelje otkrila su

spomenik za branitelje Hrvatske »Pobjeda Oluja 95«, na koji su položeni vijenci i zapaljene svjeće.

Predsjednik **Ivo Josipović** istakao je, obraćajući se sudionicima svečanosti, da je Oluja pobjedonosni i častan zadatak, proveden po svim mjerilima ratovanja, poštujući međunarodne konvencije.

Premjerka **Jadranka Kosor** kazala je da smo izvršili sve strateške i nacionalne ciljeve i sada je vrijeme da sve svoje napore uključimo u realizaciju boljeg života hrvatskih građana.

Osim u Kninu, predstavnici SABA RH odazvali su se pozivu organizatora i sudjelovali u obilježavanju Dana državnosti na stadionu NK Zagreb.

MEĐUNARODNI DAN PRIJATELJSTVA

♦Društva prijateljstva čine »narodnu diplomaciju« koja itekako pomaže službenoj diplomaciji za bolje razumijevanje odnosa među narodima pojedinih zemalja

Koordinacija društava prijateljstva Hrvatske je 2. srpnja ove godine proslavila Međunarodni dan prijateljstva polaganjem vijenaca na grobniču Narodnih heroja, pred Zid boli i ispred Velikog križa. Zajedno s Koordinacijom, vijence su položili i veleposlanici Poljske, Ukrajine, Norveške i Bosne i Hercegovine. U delegaciji Saveza antifašističkih boraca i antifašista bili su **Josip Skupnjak**, **Ivan Fumić** i **Drago Mrkoci**. Uz veleposlanike i predstavnike društava prijateljstva, polaganju su prisustvovali i umirovljeni general **Martin Špegelj** te saborski zastupnik **Tonino Picula**.

Društva prijateljstva, za čije je djelovanje posebno zaslužan predsjednik Koordinacije društava prijateljstva **Andrija Karafilipović**, razvila su vrlo živu djelatnost pomažući

afirmaciji Hrvatske u svijetu. Neka prijateljstva datiraju još iz vremena 2. svjetskog rata, kada su se mnogi narodi uključili u otpor fašizmu i nacizmu. Posebni odnosi su se razvili između Norvežana i građana ex-Jugoslavije, koji su bili zatočeni u nacističkim logorima na području Norveške. Građani Norveške pomagali su zatočenicima u logorima, izlažući pogibelji i vlastiti život. Prijateljstvo stvoreno u tako teškim okolnostima nikad se ne može zaboraviti. Na čelu Hrvatsko-norveškog društva prijateljstva nalazi se **prof.dr. Stjepan Heimer**, koji pridonosi produbljivanju prijateljskih veza, organiziranjem posjeta mjestima koncentracionih logora, od Jasenovca pa do Falstada u Norveškoj.

Društva prijateljstva svake godine po-

vodom Dana antifašističke bore polažu vijanac na grobniču Narodnih heroja NOV Hrvatske, organiziraju odlazak veleposlanika u pojedine dijelove Hrvatske, gdje se na licu mjesta upoznaju s prilikama i problemima ljudi. Zahvaljujući takvom djelovanju Društava, mnoge zemlje su pomagale obnovu i izgradnju, ali i razminiranje dijelova Hrvatske.

Tako stvorena prijateljstva čine »narodnu diplomaciju«, koja itekako pomaže službenoj diplomaciji za bolje razumijevanje odnosa sa svakom pojedinom zemljom u svijetu. Ta društva djeluju i protiv zaborava nacističkih i fašističkih zločina i stvaraju ozračje razumijevanja, prijateljstva, uvažavanja i suradnje.

I. F.

Obnovljen spomenik u Škrabutniku

Ugorju ponad Požege u srpnju su anti-fašisti i mještani Škrabutnika upriličili prigodnu svečanost povodom otkrivanja obnovljenog spomenika poginulim borcima i ubijenim žrtvama fašističkog terora ovog sela u vrijeme Drugog svjetskog rata. Spomenik je podignut još davnih 80-tih godina prošlog stoljeća, ali je devastiran u Domovinskom ratu. Na inicijativu mještana i uz pomoć Udruge antifašista i antifašističkih boraca Požege, ovaj spomenik za sjećanje na 36 boraca i žrtava fašističkog terora obnovljen je isključivo sredstvima prikupljenim od mještana i prijatelja antifašista.

Svečanosti su prisustvovali zamjenik župana Miroslav Grozdanić, Rastislav Navratil ispred grada Požege, predstavnici SDP-a, SDF-a te antifašisti Požege, Lipika i Pakrac. Govoreći na svečanosti o 70. godišnjici ustanka stanovništva ovoga kraja, Borivoj Zarić je istakao kako navedenih 36 imena najbolje svjedoče s koje su strane povijesne istine bili u to vrijeme mještani Škrabutnika. Također je rekao kako bi volio da se u mnogim sredinama povedu za njihovim primjerom i obnove svoja spomen obilježja ne čekajući pomoć onih koji je ne pružaju. Antifašizam je prema njegovim

Spomenik je podignut 80-tih godina prošlog stoljeća

riječima civilizacijska konstanta i treba kao i u prošlosti biti brana svim budućim recidivima fašizma.

Spomenik su na svečanosti zajedno otvorili Rastislav Navratil u ime grada Požege i Milan Radović predsjednik Odbora za obnovu spomenika. Milan Radović je istakao kako su mještani Škrabutnika voljeli

svoj spomenik jer on je njihova povijest i sjećanje na njihove susjede i rođake. Također je izrazio zahvalnost svima koji su pomogli obnovi. Potom se nastavilo druženje mještana i njihovih gostiju uz partizanski grah i pjesmu partizansku, ali i onu naroda ovog kraja.

B.Z.

Nikšić

DANI BALKANSKOG PRIJATELJSTVA

♦Udruženje žena antifašista Crne Gore i Klub antifašista »Zvijezda« Cetinje organizirali su u Nikšiću 6. i 7. kolovoza 2011. susret antifašista pod nazivom »Dani balkanskog prijateljstva i ljubavi«

Predstavnici naroda s prostora bivše Jugoslavije svoje četvrtu okupljanje posvetili su Danu državnosti Crne Gore i 70-godišnjici borbe protiv fašizma. Potpredsjednik nikšićke općine Momčilo Mičunović je otvorio manifestaciju ističući da svi učesnici s ponosom mogu reći da su njihovi narodi i države dali nemjerljiv doprinos u borbi za pobjedu nad fašizmom.

Predsjednica Udruženja antifašista Crne Gore Dragica Popović rekla je da mi, susjedni narodi, trebamo i možemo biti bliži, jer smo upućeni jedni na druge u svim međusobnim odnosima, potrebama i interesima. Izrazila je čvrsto uvjerenje da će država Crna Gora i njeni građani zajedno graditi porušene mostove prijateljstva s okolnim državama i zajedno izgraditi put u Europu.

Druženje antifašista u Nikšiću uz kulturno-zabavni program

Program Susreta uključio je posjet izložbama i predavanjima s temom antifašističke borbe u Podgorici i u Nikšiću, polaganje vijenaca, logorsku vatru s programom i druženjem, kulturno-zabavni program i okrugli stol.

Na Susret su doputovale brojne udruge antifašista Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercego-

vine i Makedonije, a neke od njih su sudjelovale u programu narodnih pjesama i plesova. Kao predsjednica Sekcije žena SABA Hrvatske sudjelovala sam u razgovoru na okruglom stolu o značaju i ciljevima udruga žena antifašistkinja i njihovim aktivnostima.

Zlata Martinović

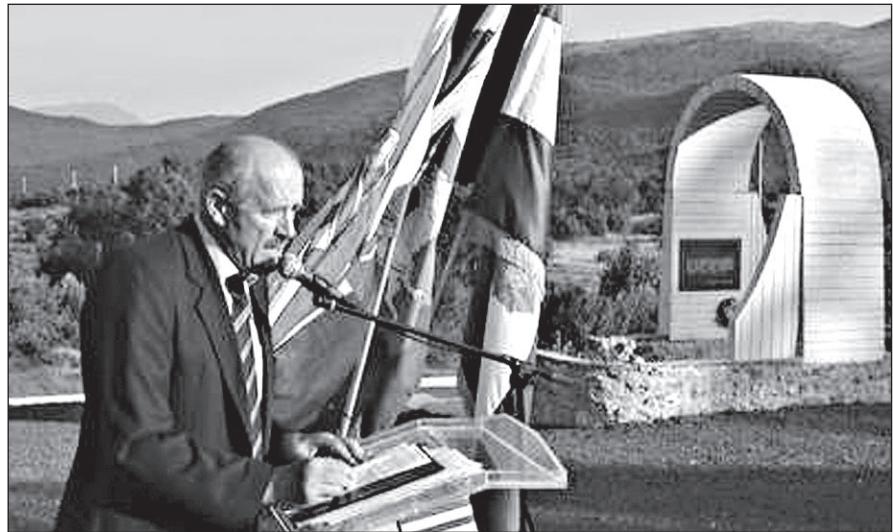
NARODNI ZBOR U JELOVICAMA

♦Narodnim zborom 7. kolovoza 1944. godine spališto i opljačkao Vodice, Dane, Trstenik, Klenovčak, Rašpor i Raču Vas. U šest kraških sela bilo je oko 400 obitelji koje su ostale bez krova nad glavom, podsjetio je predsjednik buzetske udruge antifašista Edo Jerman.

Istaknuo je da je Ćićarija bila centar ratnih zbivanja, tako je među ostalim, nabrojao da je u rujnu 1942. godine Brgudac postao ustanički centar Istre. Već u listopadu u tom je selu osnovan prvi NOO u Istri, a potom su NOO-i formirani u svim selima istarskog Krasta. U prosincu 1943. godine u Brgudcu je održano Prvo partizansko savjetovanje za Istru, a toga mjeseca je partizanska štamparija Glasa Istre preselila iz Brgudca u šipilju pored sela.

- Ćićarija je podnijela ogromne ljudske i materijalne žrtve, poginula su 162 borca i 79 žrtava fašističkog terora. Zamislite apsurda, neki bi danas htjeli da zaboravimo prošlost i drugi svjetski rat. Antifašisti to neće dozvoliti jer sloboda je bila zaslужena krvlju i najveći je dar istarskom narodu. Trebamo nastojati da mladi saznaju istinu, da se u škole vrate udžbenici koji govore o svijetloj povijesti antifašizma i NOB-a, rekao je Jerman.

- Nismo Ćićariji vratili ono što je zaslужila. Županijske vlasti bi trebale o tome povesti više računa i da vidimo što ćemo s ovim divnim prostorima. Nećemo ih valjda prepustiti divljim životinjama, upitao je predsjednik županijskog Saveza antifašis-

Svečanost na Ćićariji povodom obnove antifašističkog spomenika

tičkih boraca i antifašista i potpredsjednik SABA RH Tomislav Ravnić.

Naglasio je također da antifašisti podržavaju i čestitaju istarskom svećenstvu što je zauzele ovakav stav u vezi s imovinom župe u Dajli.

- Istarski svećenici to su narodnjaci prije svega, povezao bi ih sa svećenstvom koje je u drugom svjetskom ratu u najtežim danima bilo čvrsti oslonac NOB-u. Narodno svećenstvo je u najtežim danima rata bilo s nama i draga mi je što su danas klerikalnom dijelu iridente istarski svećenici pokazali zube, rekao je Ravnić, a

njegove su riječi, sudionici narodnog zbora popratili pljeskom.

Naglasio je da je prema Osimskim sporazumima za nekretnine u Dajli isplaćena naknada te rekao da je onaj tko krši Osimske sporazume - izdajnik našeg naroda.

Skupu se obratio laniški načelnik Neven Mikac te istaknuo da je Kras dao puno, a zauzvrat, za križni put, za pravu Golgotu koju je prošao u ratu, dobio je malo. Govoreći o istarskom Krastu danas, Mikac je rekao da su pojedinci duduše, nakon njegove prozivke na prošlogodišnjem skupu u Brgudcu, obećavali no obećanja su ispunjena po onoj narodnoj »obećanja ludom radovanja«.

Kritizirao je (ne)održavanje cesta na Ćićariji, posebice zimi, ali i županijsku vlast, zaduženu za skrb o općinama koje ne mogu same realizirati projekte jer za to nemaju finansijskih sredstava. Dodao je da u laniškoj općini posljednjih deset godina ne bilježe niti jedan službeni posjet županijske vlasti.

Narodnom zboru održanom kod obnovljenog spomenika u Jelovicama prisustvovali su i buzetski gradonačelnik Valter Flego, dogradonačelnik Siniša Žulić, mještani kraških sela, predstavnici SAB-a Labina, Rovinja, Umaga, Opatije, Izole i Kopra. U kraćem kulturno umjetničkom programu nastupili su pjevači i svirači na tradicijskim instrumentima, te pjesnikinja Marija Ribarić.

G.Č.Š.

Sudionici narodnog zbora polazu cvijeće na obnovljeni spomenik

POVODOM DANA ANTIFAŠISTIČKE BORBE PROF. LJUBO LALIĆ NAPISAO JE TEKST O ANTIFAŠIZMU I NJEGOVOJ DANAŠNJOJ PERCEPCIJI

Antifašizma nema ni u školi ni u medijima

•Osim samo prigodno, komemoracijski, više radi drugih nego nas, antifašizma nema u školi, kod mladih, u nacionalnim medijima. Usto što se zamjenjuju uloga petokrake i »U«, pobjednik i gubitnik, na sceni nije samo neobjektivni titoizam već pravi pravcati titocid i kulturocid

Ve godine se obilježava 70. rođendan antifašizma, tog najcivilizacijskog «izma». Sjećanje kada su ravno pred sedam desetljeća u šumi Brezovici kod Siska na čelu s komandantom Vladom Janićem-Capom i njegovih 70-ak partizana među prvima u Evropi osnovali naš Prvi partizanski odred. Istog je tog dana, 22. lipnja 1941., nakon što je s kvislinszima okupirao i nas i preko pola Europe, Hitler napao i Sovjetski Savez. Samo jedan jedini, u povijesti ljudskog roda neponovljivi, Drugi je svjetski rat tako zapalio cijeli svijet. Dvojbe nije bilo: ili »nadčovjek« ili sloboda. Oskudijevajući u svemu osim u moralu, i mi smo u partizanskom ratu. Pod oreolom petokrake i stijegom Partije, časno ga vodi Tito, od Siska i Splita, vrleti Mosora i Biokova, do Kozare, Neretve, Sutjeske, visova Zelengore. Iz neslobode u slobodu! Velik, veći od svih svoje epohе, on, Tito, pravi Prometej, David koji pobjeđuje Golijata, tog 'nadčovjeka' kao najvećeg nečovjeka.

U tom i takvom paklu upravo je Lijepa naša dala najviše. Dalmacija i naš kraj posebno. Mi smo dali Prvu političku školu, dva bataljuna, dvije brigade, dvije divizije,

Partizansku mornaricu. Čak njih 550 na strazi slobode zauvijek ostaše. I upravo ti partizani koliko i branitelji naši »ostavili su igre neodigrane, prekinuli pjesme nedopjevane«. Partizani Lijepu našu stvorili, branitelji ju obranili. Ako je sloboda najdraža, a istina najjača, onda samo i jedino u tom spektru o tom vremenu svatko ima svoj plus i minus sud. A najrelevantniji je uvijek onaj ukupni: jer i Makarska i Biokovo, Primorje i Zagorje njihovo, odavna, pogotovo u partizanskom i Domovinskom ratu, pravu poemu iliti heroiku domoljublju i slobodi ispisaše. Znači: uz stanovitu stigu odnosno minus hipoteku, i partizani i branitelji su ipak donijeli slobodu.

Zato se nikada i nipošto ne mogu izjednačiti izvorna petokraka - oreol svjetla, ljubavi i slobode, i »ukasti križ« - oreol tame, holokausta, genocida i čak homicida. Iako znamo da antifašizam i komunizam nisu isto, oni su, koliko Bog i Biblija, jedno bez drugoga absolutno nezamislivi. Jer antifašizam, bez petokrake, bio bi ne dakle duša revoluciji, već jedino i samo humanitarnost ili Crveni križ. Znači, izvorna je petokraka u svom ukupnu opusu i korpusu,

apsolutno i posve sigurno, bila puno, puno više crvena nego crna. I kamo sreće da je i u Sibiru, na Bleiburgu i Golom otoku, u Vukovaru ostala nepatvorena!

Prilika je ovo da ponešto i aktualiziramo antifašizam. Iako na njemu utemeljena, evo već dva desetljeća nacija spram antifašizmu ima posve isti scenarij: ona ga priznaje samo de iure, a ne i de facto. Osim samo prigodno, komemoracijski, više radi drugih nego nas, antifašizma bez kune za vijenac i telefon niti nema u školi, kod mladih, u nacionalnim medijima. Usto što se zamjenjuju uloga petokrake i »U«, pobjednik i gubitnik, na sceni nije samo neobjektivni titoizam već pravi pravcati titocid i kulturocid. A Tito je, evo i prema najnovijem Bilandžićevu feljtonu, u duši uvijek bio najveći Hrvat. Znači da Tita nije bilo, ne bi ni nas danas bilo! I na kraju poruka: predstojeći su izbori upravo najbolji test da mijenjamo vrijednosni sustav uopće, tj. da biramo, ne poslušne i podobne, već poštene i sposobne, koji će zaustavljati moralnu hipokriziju, u dijagnozi nalaziti terapiju naciji. Zato, nacijo, daj nam kruh, obraz, osmijeh i ljubav, ponajprije radi nas, a potom i Europe.

DR. BRANKO CARATAN I VIŠESLAV RAOS

Obrazovni sustav umanjuje vrijednosti antifašizma

Hrvatska je i ove godine obilježila Dan antifašističke borbe, koji je popraćen svojevrsnim jubilejem, obzirom na to da je od formiranja prvog partizanskog odreda u našoj zemlji prošlo okruglih 70 godina. Premda su razlozi za proslavu povijesni, pitanje antifašizma na ovim prostorima ostalo je aktualno do danas, piše Glas Slavonije.

- Fašizam nije vezan samo uz borbu koja se vodila u Drugom svjetskom ratu nego i danas predstavlja opasnost za demokraciju. To vidimo i na primjeru Zapadne Europe, gdje jača desni ekstremizam prema imigrantima - kaže polito-

log dr. sc. Branko Caratan, predsjednik Savjeta antifašista RH, na upit zašto je i danas važno održavati antifašističku tradiciju.

Oko antifašizma u Hrvatskoj i dalje se vode prijepori. Višeslav Raos iz Centra za politološka istraživanja kaže da je Hrvatska propustila priliku jasnije se odrediti kao antifašistička zemlja, to više što je odred u Brezovici bio prvi antifašistički u Europi.

- To, na žalost, nije zatvorena priča, ponavlja se zbog toga što nakon Drugog svjetskog rata nismo imali demokratski sustav. Sjećanje na antifašizam optereće-

no je time, a drugi je problem da dio građana ne želi prihvati antifašizam, uglavnom zbog obiteljskih razloga, pa se jedna povijest uči u školi, a druga doma - kaže nam Raos, uz primjedbu da je veliki propust učinjen i u školstvu, tako da smo jedno vrijeme imali udžbenike koji su »preskakali« bitne događaje iz Drugog svjetskog rata. S Raosovom tezom slaže se i dr. Caratan, koji kaže da je u obrazovnom procesu došlo do redukcije tema koje bi mogle objasniti mladoj generaciji opasnosti od fašizma i ekstremnih političkih pokreta uopće.

D. Radman

Olegu Mandiću nagrada za životno djelo

•Istaknuti antifašist, svestrani opatijski pravnik, pisac i borac za ljudska prava i demokraciju Oleg Mandić, na svečanoj sjednici opatijskog Gradskog vijeća, u povodu Dana grada Opatije, dobio je nagradu za životno djelo

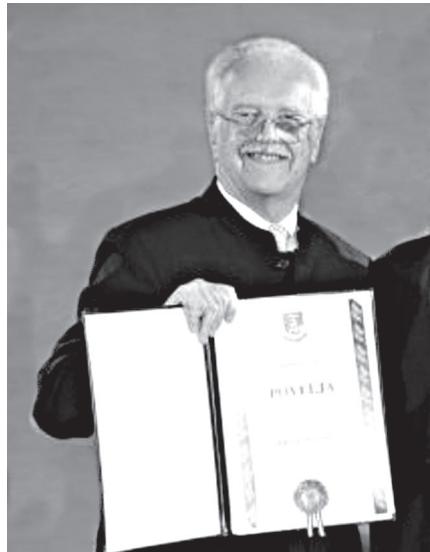
Titula počasnog građanina na istoj je sjednici održanoj u Kristalnoj dvorani hotela Kvarner dodijeljena **Miklosu Takacsu**, Mađaru koji je u svojoj domovini promovirao Opatiju i produbljivao prijateljske veze između Balatonfüreda i Opatije.

Godišnje nagrade Grada Opatije dobili su Foto Luigi (gospodarstvo),

zatim Odbojkaški klub Opatija (muški i ženski) te karalistica **Jelena Kovačević** (sport) kao i **Sanja Škorić** i Udruga osoba s invaliditetom Grada Opatije za dostignuća na području društvenih djelatnosti, te **Melinda Kostelac** za područje kulture.

Novi počasni građanin Opatije **Miklos Takacs** srdačno se zahvalio na velikoj počasti koja mu je dodijeljena, a nadahnutim govorom publici se obratio i **Oleg Mandić**, čovjek koji je svoju veličinu pokazao i humanom gestom – svojih 20.000 kuna novčane nagrade odlučio je pokloniti u humanitarne svrhe.

– U svoje ime i u ime svih nagrađenih zahvaljujem se svim Opatjcima na ovim prestižnim nagradama. Povelju ću uokviriti i objesiti na zid, a novčanu nagradu podijeliti u dobrovorne svrhe – izjavio je Mandić.

Dobitnik nagrade za životno djelo Oleg Mandić

Oleg Mandić

Imao sam sreće u životu

Kada vam netko, tko na podlaktici lijeve ruke ima utisnut broj koncentracionog logora u Auschwitzu kaže da je imao sreće u životu, u najmanju ćete se ruku dobro zamisliti. No, vrlo brzo ćete shvatiti da pred sobom imate sugovornika kojem je život napola ispunjena, a ne napola prazna časa, sugovornika koji se unatoč Auschwitzu (ili baš zato) usudio živjeti punim plućima, pri tom uvijek ostajući humanist i aktivni promotor univerzalnih ljudskih i građanskih prava i sloboda, kako u svom rodnom gradu tako i znatno šire. S novinarom, pravnikom i publicistom Olegom Mandićem, u povodu njegove nagrada za životno djelo, list grada Opatije objavio je intervju.

•*Za sebe kažete da ste prvenstveno Opatjac, tek onda novinar, pravnik i publicist. Znači da je Nagrada Grada Opatije za životno djelo došla u prave ruke ...*

– Vjerujem da je i zaista mi puno znači. Doživljavam je prvenstveno kao potvrdu da sam svoj rodni grad nečim zadužio. Nikada u životu ništa nisam radio da bi se okitio priznanjima i nagradama, ali vjerujem da je svakom čovjeku velika satisfakcija znati da je njegov trud prepoznat i priznat. S druge strane, žao mi je što zbog sukoba interesa nagradu nije dobila opatijska UABA, čiji sam predsjednik, a koja je također bila predložena za nagradu. Potrudit ćemo se da nagradu zaslужimo iduće godine.

Istina je da sam se oduvijek osjećao prije svega Opatnjcem, iako sam formalno rođen u Sušaku i to zbog imena. Živjeli smo u Voloskom, a kako je Volosko bilo pod Italijom, moja bi majka bila obvezna dati mi talijansko ime da sam se rodio u Voloskom. Stoga me rodila u Sušaku (tada u Jugoslaviji), pobrinula se da se ime ne može prevesti na talijanski, a kako mi se i otac zvao Oleg, zadovoljena je bila i zakonska iznimka koja je dopuštala davanje hrvatskoj djeci imena koje nije talijansko.

Bio sam zadnji logoraš koji je živ napustio Auschwitz

•*Da li je vrijeme zamaglilo sjećanja iz Auschwitza i koliko Vas je Auschwitz odredio?*

– Još 1954. sam napisao prvi članak o Auschwitzu i jednostavno sam se otvorio. Deset godina prije toga ni s kim nisam mogao razgovarati o vremenu koje sam proveo u logoru.

Imao sam 11 godina kad su me 1944. odveli iz Voloskog. Tražili su i mog oca, i noniča dr. Antu Mandića. Nisu ih mogli pronaći pa su moju nonu, majku i mene dva mjeseca zadržali u tršćanskem zatvoru Coroneo i zatim nas teretnim vlakom prevezli u Auschwitz. Vrijeme ništa nije zamaglilo, a najjasnije se sjećam dječaka od 8 godina, Rusa ... Kada su otkrili da se švercam uz majku, pokušali su me odvojiti u muški dio logora jer su samo djeca do 10 godina mogla biti uz majke. No, od šoka sam dobio temperaturu, pa su me privremeno stavili na odjel doktora Mengelea na kojem su bili samo blizanci. To je bio najbolji odjel. Tada nismo znali što se na njemu dešava. Kada sam nedugo zatim dobio ospice, prebacili su me na zarazni

odjel i tamo sam upoznao tog malenog Rusa. Stavili su nas u isti krevet. Iako se on neprekidno tresao od groznice, nekako smo se sporazumijevali .... On je meni pričao o ruskim prostranstvima, a ja njemu o moru. Jedno jutro se više nije tresao ... Nikada se više nije tresao.

Auschwitz me odredio u potpunosti, jer smo majka, nona i ja preživjeli ... 1945. napustili smo Auschwitz. Ja, kao zadnji uznik koji je živ napustio logor, na sve nakon toga gledam pozitivno, na cijeli život kao napola ispunjenu, a ne napola praznu čašu.

♦*Dio ste radnog vijeka proveli u Zagrebu i Italiji...*

- Nakon Auschwitza prebačeni smo u Moskvu, zatim u Beograd gdje je moj nono bio kraljevski namjesnik. Iz Beograda selimo u Zagreb gdje moj otac dobiva posao sveučilišnog profesora, a ja upisujem Klasičnu gimnaziju. Slijedi pravni studij i polaganje advokatskog ispita. Svoj prvi intervju napravio sam još kao brukoš, i to s talijanskom glumicom Eleonorom Rossi Drago, a kao vježbenik na sudu bio sam suradnik u Večernjem listu. Predložio sam urednicima da prate suđenja što je u ono vrijeme bila vrlo

revolucionarna zamisao jer mediji nisu pratili sudske procese. Kada sam objavio da javni tužilac, zbog bolesti nije prisustvovao raspravi, opomenuli su me, a kada sam izjavio da će onda napisati istinu, tј. da je bio pijan, a ne bolestan, dobio sam izgon iz tužiteljstva.

Nakon toga dvije godine radim kao predavač na Visokoj upravnoj školi, zatim kao direktor u poduzeću za vanjsku trgovinu Rudar. U to vrijeme osnivam Savez društava pravnika u privredi Jugoslavije, ali, pazite, sa sjedištem u Zagrebu, a ne Beogradu, što je u tadašnjoj Jugoslaviji predstavljalo presedan jer su sjedišta svih društava morala biti u Beogradu. Izdavali smo i časopis Privreda i pravo čiji sam bio urednik.

Nakon Rudara, postajem urednik u Informatoru, gdje se bavim marketingom i oglašavanjem, kasnije sam i savjetnik u Privrednom vjesniku. Trideset sam godina proveo na relaciji Milano-Zagreb i Milano-Opatija, kamo sam se sedamdesetih godina vratio. Dva bih tjedna bio u Milanu, obilazio sajmove po Italiji i nudio naše edicije za oglašavanje u Jugoslaviji. Zatim bih tjedan dana proveo u Zagrebu, odnosno Opatiji, gdje bih smisljao nove publikacije u koje bih usmjeravao inozemne oglašivače.

Neću odustati od promicanja istine o fašizmu i nacizmu

♦*Predsjednik Poljske republike L. Walesa odlikovao Vas je 1991. Osvetnim križem za usrdno promicanje istine o Auschwitzu. Sudjelovali ste u projektima Spielbergove fondacije o Holokaustu, TV Koper-a, RAI 3, Kanala R1, Radio Rijeke. Predsjednik ste Udruge antifašističkih boraca i antifašista Opatija ...*

Blizu stotke

Uz knjige Rotary i mi - prvih 100 godina i knjige Kronika obitelji Mandić, autor ste mnogih zapaženih članaka i više stručnih knjiga. Radite i vlastite putopisne video prezentacije ... Prati li vas supruga na putovanjima? U Kronici obitelji Mandić kažete da ste supruga i vi ostali kao gromom ošinuti kada ste se upoznali ...

- Istina je. Naš je prvi susret, pred 45 godina bio baš takav ... Vrijeme u našem odnosu nije puno toga izmijenilo. Duška iz prvog braka ima kćer Arianu, koja je s nama i odrasla. Ja iz prvog braka imam sina Olega. Naravno da me Duška prati na svim putovanjima. Kada smo se upoznali i shvatili da dijelimo istu strast spram putovanja, zarekli smo se da ćemo svake godine posjetiti drugu državu, i tako dok ne dodešmo do broja 100. Prešli smo broj 90, ali do 100 još nismo došli. No, uz sreću koja me u životu pratila, ta stotka i nije nedostigna!

2012. godine. Prošle smo godine, prvi puta u Hrvatskoj, zajedno s predsjednikom Udruge dragovoljaca i veterana Domovinskog rata Opatije, gospodinom Novoselovićem, organizirali i Sportske susrete opatijskih antifašista i branitelja. Godine 2005. u Šporeru, u koautorstvu, napravio sam izložbu Crna noć je šapićala - žrtve fašizma i nacizma u Liburniji. Nakon Šporera, izložba je postavljena u Povijesnom muzeju Pula, zatim u Lukovdolu, Spomen domu u Pazinu i ove godine, u Filodrammatici u Rijeci. Ponavljam, ne propuštam promicati istinu o fašizmu i nacizmu kroz sve medije. Svakoj novoj generaciji maturanata Opatijske gimnazije "Eugen Kumičić" predstavim se u sklopu povijesne teme o holokaustu. Debatiram s njima, organiziram i učestvujem na satovima povijesti prilikom posjeta učenika povijesnim destinacijama.

♦*Četiri godine bili ste i vijećnik. Jeste li imali političkih ambicija?*

- Po uvjerenju sam ljevičar, ali nikada nisam imao političkih ambicija. Bio sam član SKJ, a za vrijeme gradonačelnika Amira Muzura i četiri godine vijećnik. Muzur mi je ponudio da odaberem što će napraviti, i ja sam se odlučio za kupalište Lido, u tome je bio izazov mog vijećničkog doba ... Namjera mi je bila Lidu vratiti autentičan izgled. Sve je bilo razradeno u detalje: pronašao sam izvorne nacrte, a gospodin Filipović iz Gorskog kotara bio je voljan u svojstvu sponzora izraditi drveninu. No onda je zapelo, kao i uvijek, na birokraciji, odnosno, na rješavanju pitanja pomorskog dobra. Gospodin Ujević (iz Grada) je čak našao i modus kako izbjegći - ne zakon, nego birokratsko tumačenje zakona. No onda smo izgubili izbore i sve je palo u vodu.

♦*Rotary i Bridge klub?*

- Jedan sam od osnivača Rotary kluba Rijeka sa Sjedištem u Opatiji, a za stotu godišnjicu Rotarya napisao sam knjigu Rotary i mi - prvi 100 godina. Kako sam 14 godina vodio humanitarni projekt Kraljevica, vezan uz zbrinjavanje djece protjerane ratom iz Vrlike, 2007. primio sam Paul Harris fellow - najviše moguće odličje Rotary Internationala.

Što se tiče bridgea, svake srijede i subote između 18 i 22 sata možete me naći u klubu. Osnivač sam Bridge kluba Opatija, a bio sam 15 godina i predsjednik Bridge kluba Rijeka

Umjesto zvijezde na spomeniku tamburica?

Unamjeri da ne umanjujemo značaj 22.lipnja, Dana antifašističke borbe, datuma koji je nepovratno usmjerio Hrvatsku u društvo antifašističkih zemalja, u društvo pobjednika nad fašizmom, u društvo savezničkih snaga koje su uništile fašističku čizmu koja je na najsvirepiji način ubila više od 50 milijuna ljudi, nismo reagirali na degutantan govor **Josipa Novogradeca**, predsjednika Skupštine Virovitičko-podravske županije te predsjednika Obrtničke komore VPŽ, povodom Dana općine Pitomače, na Vidovo.

Pred brojnim posjetiteljima Vidovskih manifestacija, u nazočnosti brojnih gospodarstvenika, obrtnika, predstavnika političkih stranaka, predstavnika lokalne samouprave na čelu s načelnikom općine, Josip Novogradec je iznio prijedlog (s kojim je upoznao i načelnika) da se na spomenik palim borcima iz NOB-a, u parku u centru Pitomače, umjesto zvijezde petokrake koja nedostaje, postavi tamburica koju će oni, obrtnici, napraviti. Istina, ovaj sramotni prijedlog pljeskom je popratilo tek troje ili četvero prisutnih.

Podsjetit ćemo, na mjestu spomenika počivaju posmrtni ostaci više od sedamdeset boraca koji su svojim životima branili mjesto Pitomaču i ove prostore od fašističkog okupatora. Sa nevjericom smo poslušali ovaj, primitivizmom obojan, govor osobe koja je, na žalost, tom prilikom predstavljala župana i dožupane Virovitičko-podravske županije.

Ne moramo niti navoditi kakvu je uvredu i poniženje nanio obiteljima boraca koji su tamo sahranjeni. Također, omalovažio je na taj način antifašizam koji je temelj Ustava Republike Hrvatske, najviši doseg civiliziranog, suvremenog društva. Nepravdu je nanio i tamburici, tom vrlom instrumentu koji je sastavni dio života na prostorima Slavonije i Podravine u teškim ali i veselim trenucima, kojoj mjesto sigurno nije tamo gdje bi ju smjestio Josip Novogradec.

Svjedoci smo i danas, na žalost, čestih slučajeva omalovažavanja antifašizma i njegovih dosegova te značaja, ali ne želimo ovom prilikom pojašnjavati što je antifašizam, što je značenje zvijezde petokrake, koja među ostalim označava jednakost i zajedništvo, jer, jednostavno, netko poput Josipa Novogradeca teško bi to razumio.

Na kraju, žalosno je da se nitko od nazočnih, niti onih koji su tamo zastupani, nije ogradio od ove, nadamo se individualne, primitivne akrobacije.

Zajednica Udruga antifašističkih boraca i antifašista Virovitičko-podravske županije.

Mate Vukušić

♦**Predsjednik Skupštine Virovitičko-podravske županije Josip Novogradec iznio prijedlog da se na spomenik palim borcima iz NOB-a, u parku u centru Pitomače, umjesto zvijezde petokrake koja nedostaje, postavi tamburica**

Spomenik borcima NOR-a bez zvijezde u centru Pitomače

DJECA U BODLJKAVOJ ŽICI

•Kod spomenika zatočenoj djeci upriličen komemorativni skup u povodu njihova oslobođanja iz zloglasnog logora

Kada je 4. kordunaška brigada na svom ratnom putu dolazila na Žumberak da pomogne daljnji razvoj narodnog ustanka u tom kraju, 26. kolovoza 1942. godine, oslobođeno je 727 djece iz zloglasnog logora. To je u toku narodnooslobodilačkog rata bila jedna od najvećih akcija oslobođanja djece iz fašističko-ustaških logora.

Tim povodom na mjesnom groblju u Jastrebarskom ispred spomenika zatočenoj djeci (**autor Stevo Petanić**) upriličen je komemorativni skup kojem su prisustovale delegacije SABA RH, UABA Jastrebarsko i Samobor, antifašistički borci i antifašisti iz Zagreba, Zagrebačke i Karlovačke županije, Odbora logoraša NDH iz Banja Luke, te preživjeli zatočenici. Na komemorativnoj svečanosti govorili su: **mr. Ivan Fumić**, član Predsjedništva SABA RH, **Aleksandar Stanić**, potpredsjednik Gradskog vijeća Jastrebarsko, te preživjeli logoraši **Mihajlo Veljić**, **Zora Skiba** i **Gojko Knežević**. Položeni su vijenci i cvijeće i odana počast stradaloj djeci. Komemoraciju je vodio **Dubravko Sidor**, dramski umjetnik koji je, među inim, kazivao stihove partizanskih pjesnika **Mihovila Pavleka Miškine** (»Crveni makovi«) i **Andelke Martić** (»U proljetno jutro«).

Tri lokacije

Dječji logor u Jastrebarskom osnovan je 12. srpnja i djelovao je do studenog

1942. godine. Logor je organiziran na tri lokacije: barake i konjušnice talijanske vojske, dvorac grofova Erdödy i franjevački samostan. Tu su bila srpska djeca od 6 do 14 godina starosti. Posebno treba napomenuti nehuman i grub odnos upraviteljice logora, redovnice **Berte Pulherije** (neposredno pred oslobođenje pobjegla je s ostalim ustaškim zločincima u Austriju – umrla je 1981. godine). (Ne)časna sestra Pulherija bila je rođakinja ustaškog dužnosnika i ratnog zločinca Mile Budaka. U logoru je bilo zatočeno preko tri tisuće djevojčica i dječaka, pretežno s Kozare, iz Bosanske krajine, Banije, Korduna, Like, Slavonije i drugih krajeva. I uz najveće napore, uz nadljudsku bitku brojnih rodoljuba i antifašista za spašavanje djece iz ustaškog logora u Jastrebarskom, za nepuna četiri mjeseca izgubilo je živote više od 1.100 djece. Trag o stradaloj djeci koja su bila u logoru, nađen je i u arhivu Klinike za infektivne bolesti dr. Fran Mihaljević u Zagrebu, gdje su objelodanjeni podaci o 162 stradale djece. Obduksijski nalazi pokazuju da su uzroci smrti bili uglavnom trovanja kaustičnom sodom, koja je stavljana u hranu. Inače, u logoru, »časne sestre« tjerale su stariju djecu da pokapaju mrtve tik uz mjesno groblje. Katolički kler nije dozvolio »hereticima« ukop na groblju. Djecu je pretežno sahranjivao mjesni grobar

Vanja Radauš: Djeca u logoru

Franjo Ilovar, koji je o tome vodio i neku vrstu dnevnika. Pisao je, koliko je svaki dan pokopao muške, koliko ženske djece i koliko ukupno. Zašto? Vjerojatno zbog naplaćivanja svoje usluge, a možda i zbog još nečega?

Velika smrtnost

Od 727-ro oslobođene djece, njih 597 nakon liječničkog pregleda krenulo je s 4. kordunaškom birgadom na Žumberak, gdje su smješteni po kućama. Nažalost, uslijedila je ustaška ofenziva u Žumberku, pa su preostala djeca ponovno otpremljena u sabirni logor u Samoboru, a zatim u Zagreb, gdje ih je preuzeo Ministarstvo udružbe. U dječji logor Reka ustaše su transportirale nešto više od 2000 djece iz Jastrebarskog. Zbog neuhranjenosti i bolesti u oba logora, smrtnost djece bila je velika. Oba logora rasformirana su u studenom 1942. godine. Kroz logore je prošlo 3166 srpske djece. Njih 1637 spašeno je posvojenjem u obiteljima Hrvata, gradana Zagreba, Jastrebarskog i seljaka okolnih sela. Oko 450 djece preuzeo je Karitas iz Zagreba, a oko 300 djece ostalo je u dvorcima – bolnici do oslobođenja, 9. svibnja 1945. godine.

Da nije bilo hrvatskih obitelji koje su se, pod cijenu života založile za spas napuštene srpske djece, teško je zamisliti da bi ijedno dijete preživelo uvjete u kojima su se u logorima nalazili.

B.M.

»PRIHVATILIŠTE« ZA DJECU

Govoreći na komemorativnom skupu, **mr. Ivan Fumić**, član Predsjedništva SABA RH, među ostalim, je istaknuo:

-Ustaše su, pored logora smrti za uništenje odraslih, formirali i logore za djecu, što je jedinstven primjer u povijesti ljudskog roda. Naravno, ustaše su te logore nazvali prihvatištima. A o kakvim se prihvatištima radilo najbolje govori smrtnost te djece. Djeca su bila zatvorena u barakama i zgradama, koja su bila ogradiena bodljikavom žicom. Pred ulazom u logor bio je stražar. Brigu o djeci u Jastrebarskom vodile su časne sestre. I one su se, prema djeci, odnosile krajnje grubo. Krajnje oskudna ishrana i nehigijenski uvjeti utjecali su na pojavu brojnih bolesti, koje su naprosto pokosile djecu.

U tom paklu teško da bi itko preživio od te djece, da nije bilo plemenitih ljudi iz Jastrebarskog i okolnih sela, ali i iz Zagreba. Te je ljude organizirao Crveni križ, u tome su veliku ulogu imali antifašisti. Preživjeli logoraši govore o širokom krugu humanista koji su im pomagali. Tako su brojni Hrvati pokazali da se ne slažu ni s politikom ni praksom ustaša.

U RUDUŠI KOMEMORACIJA ZA UBIJENE PARTIZANE

U organizaciji Udruge antifašističkih boraca i antifašista Sinja i Cetinskega kraja, u Sinju je kod spomenika u Ruduši održana komemoracija u povodu 70. godišnjice strijeljanja 24 pripadnika Prvoga splitskog partizanskog odreda. Talijanska vojska strijeljala je pripadnike tog odreda 26. kolovoza 1941.

Na komemorativnom skupu bilo je načo 250 osoba - članovi obitelji ubijenih partizana, predstavnici udruga antifašističkih boraca i antifašista iz Splita, Sinja, Solina, Trogira i Makarske te Radničkog nogometnog kluba (RNK) »Split«.

Predsjednik Udruge antifašističkih boraca i antifašista (UABA) Sinja i Cetinskega kraja **Ante Veselica** rekao je tom prigodom da su takva obilježavanja važna kako bi se poslala poruka budućim generacijama i kako se ne bi zaboravili uzvišeni ciljevi iz 1941. i 1991., kada su »i jedna i druga mladost krenule u oslobođenje svoje domovine«.

- Ako mi ne budemo poštovali ove koji su 1941. godine krenuli u oslobođenje

svoje domovine, za 50-ak godina možemo doći u situaciju da nitko neće poštovati ni ove koji su 1991. godine krenuli u oslobođenje svoje domovine - rekao je Veselica.

Na komemoraciji su govorili i predsjednik splitskog UABA **Josip Milat**, izaslanik Saveza antifašističkih boraca i antifašista **Krešimir Sršen**, predsjednik

RNK »Split« **Slaven Žužul** i dogradonacelnik Sinja **Zoran Vujanović**.

Slavenu Žužulu i RNK 'Split' Josip Milat je uručio priznanje zbog obnove spomenika na Ruduši i njegovanja sjećanja na poginule za slobodu u Drugom svjetskom ratu.

Spomenik u Ruduši, koji je podignut

Polaganje vjenaca na spomenik Prvog splitskog partizanskog odreda

1962. borcima Prvoga splitskog partizanskog odreda, bio je oštećen, a 2009. su ga obnovila braća Jozo i Slaven Žužul, građevinski poduzetnici iz Imotskog, vlasnici RNK »Split«, na poticaj uprave kluba, jer su među 24 strijeljana partizana bili i članovi toga splitskog nogometnog kluba.

NOVE KNJIGE

Slavica Kanić Detelić MOJA PRIČA

SLAVICA KANIĆ DETELIĆ

Moja priča

Unakladi Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske promovirana je knjiga **Slavice Kanić Detelić »Moja priča«** (za tisak priredila **Zrnka**

Novak). O knjizi su govorili: **prof. dr. sc. Branko Dubravica**, recenzent, **Juraj Hrženjak**, glavni urednik, autorica **Slavica Kanić Detelić i Ratko Marićić**, predsjednik SABA RH. Moderatorica je bila **Katica Sedmak**, potpredsjednica SABA RH i glavna urednica »Glasa antifašista«.

U svojoj autobiografskoj priči Slavica Kanić Detelić prikazuje svoj rodni zavičaj i djetinjstvo provedeno u predgrađu velegrada, potom dolazak u Zagreb i odlazak u partizane. Iz njene uloge u pojedinim partizanskim akcijama šire se upoznajemo s borbenim putem proslavljene Seljine brigade i više jedinica kojima je operativno pripadala. Posebno zanimljivim se čini prilog o partizanskoj bolnici, naporu bolničkog osoblja u spašavanju svakog ljudskog života.

Posljednja dva desetljeća autorica se svom snagom angažirala u radu SABA RH na području općine Medveščak, nesebično pruža pomoć svojim suborcima, donirala je i pomagala branitelje Domovinskog rata, da bi na kraju potakla i pomogla izgradnju Dječjeg vrtića u svom rodnom mjestu.

Priča Slavice Kanić Detelić počinje opisom djetinjstva. Iako ješ dijete, jedva je čekala da odraste i da se zaposlji. S 15 godina (1941.) Slavica je već imala radnu knjižicu. Radeći kućanske poslove i čuvajući djecu promijenila je nekoliko gazdarica. Bila je preokupirana svojim poslom i gazdaricama, ali premlada da shvati svu ozbiljnost svega što se oko nje događalo te 1941. i 1942. godine. Slavica je kao

i mnogi drugi isprva radoznalo promatrala ulazak njemačke vojske, kamiona, tenkova i pješadije u Zagreb. Nakon Nijemaca su stigle ustaše, a njihovim dolaskom život se naglo mijenjao. Zabranjeno je kretanje noću. Nije se moglo kao prije u njenu Malu Mlaku. Slušala je i čitala o strijeljanjima i vješanjima Židova, Srba, komunista. Ona nije znala ni za SKOJ, ni za Komunističku partiju. Čula je nešto o partizanima koji se negdje u šumama bore protiv zla. Upravo u to vrijeme je saznala od oca da je i njen stariji brat u partizanima i da je ranjen. Već u jesen 1943. godine i Slavica je u svojoj 17.-oj godini, uspjela iz Zagreba pobjeći u partizane. Bila je borac u partizanskoj četi koja se borila između Kupe i Save. U jednoj od borbi teško je ranjena. U partizanskoj bolnici su je vratili u život liječnici i požrtvovne bolničarke.

Cijeli život ona je svojim suborcima vraćala ljubav i pažnju. Obilazi i brine za svoje nećomeće partizanke i partizane. Veliku pažnju i brigu Slavica je usmjerila prema djeci, djeci bez zdravlja, djeci bez roditelja i djeci svog rodnog sela. U ovoj knjizi (s puno fotografija) opisan je jedan skromni život, život življena s drugima i za druge. Skulptura »Srce na dlanu« udruge »Ponos Hrvatske« iz 2010. godine i nagrada Grada Zagreba za 2011. godinu koju je nedavno primila, dokaz su da hrvatsko društvo u cijelini i posebno građani Zagreba osluškuju i vrednuju humanitarni rad i brigu čovjeka za čovjeka.

B.M.

Posjet antifašista iz Buzeta

Članovi Udruge antifašista Buzeta posjetili su Rab 30. srpnja ove godine. Bili su gosti Udruge rapskih antifašista. Dočekali su ih članovi Predsjedništva Udruge i brojni građani.

Prvi su se s broda iskrcali predsjednik **Edo Jerman i tajnik Rikard Peršić**, a za njima svih 252 Buzećana. Domaćini su gostima pripremili stol s fritulama i osvježenjem.

Nakon osvježenja gosti su položili vijenac na spomenik poginulim partizanima i sudionicima Domovinskog rata u parku Boškopini. Program je nastavljen posjetom kamporskog polju gdje je bio talijanski fašistički logor u kome je bilo internirano oko 15 000 Slovenaca, Hrvata i Židova i groblju umrlih logoraša na kome je pokopano više tisuća logoraša, a znamo tek za 1488 imena. U Kamporu ih vodili autobusima **Ivo Barić i Josip Ribarić**, a stari grad Rab gostima su pokazali dr.sc. don **Leonardo Beg** i vodič **Branko Sušić**.

Znanstveni skup »Kampor – Polje sjećanja«

Znanstveni skup »Kampor – Polje sjećanja« održat će se **na Rabu 30. rujna, 1. i 2. listopada** u kongresnoj dvorani hotela Padova. Prva dva dana raspravljat će se o koncentracijskim logorima, filozofsko-sociološkim aspektima totalitarnih režima, prijenosu trauma na mlađe generacije, ljudskim pravima i interkulturnalizmu te o osnivanju Akademije demokracije u prostorima budućeg Memorijalnog centra. Treći dan održat će se konferencija i brainstorming radionica na kojima će se osmislati projekt za izgradnju edukativno-prezentacijskog Memorijalnog centra Kampor i stvaranje centra Kulture sjećanja i temeljnih europskih vrijednosti.

Projekt financira Europska Unija u sklopu Programa »Europa za građane – Aktivno europsko sjećanje« na žrtve koncentracijskog logora Kampor. Na skupu će se promovirati europeiske vrijednosti i dostignuća, čuvanjem sjećanja na žrtve i mesta koncentracijskih logora. Koristit će se metodologiju interdisciplinarnog pristupa znanja različitih disciplina: pravna, povjesna, psihološka, medicinska, socijalna, filozofska, ekonomski, arhitektonski, umjetnička, pedagoška i druga.

Na okruglom stolu »Totalitarni režimi i koncentracijski logori« raspravljat će se o pojmu fašizma, značaju i utjecaju koji je imao na politiku i društvo tijekom Drugog svjetskog rata, te posljedicama koje su ostale do današnjeg dana. Moderator je **Ivo Barić, prof.**

Utjecaj totalitarnih režima na filozofske i socijalne komponente društva, kao i uzroci i posljedice su tema okruglog stola »Filozofsko-sociološki aspekti totalitarnih režima«. Cilj je stvaranje edukativnog paketa za izučavanje i upoznavanje sa socijalnom i filozofskom stranom društvenih uređenja. Moderator je **dr. sc. don Leonardo Beg**

Na okruglom stolu »Međugeneracijski prijenos traume« raspravljat će se o psihološkom utjecaju rata na pojedinca i društvo, načina na koji se prevladavaju ratne traume, te načini za sprečavanje nastavka sukoba i ponavljanja grešaka. Moderatorica je **Rosanda Krstinić Guščić, prof.**

»Akademija demokracije« je okrugli stol na kojem će se osmišljavati edukativni paket za razvoj demokratskog društva, te uočavanje nepravilnosti u procesima demokracije, stvaranjem modela spre-

čavanja nepravilnosti. Moderator je **mr. sc. Vanja Sersić, dipl. iur.**

Prilagođavanje Hrvatske visokim Europskim standardima je izazov za društvo i zajednicu o čemu će se govoriti na okruglom stolu »Temeljne europske vrijednosti – interkulturnalizam, tolerancija i ljudska prava«. Cilj okruglog stola je ocijeniti kolika je spremnost hrvatskoga društva za eurointegraciju, te osmišljavanje paketa edukativnog programa razvoja temeljnih europskih vrijednosti. Moderatorica je **Karmen Španjol Bičanić**.

Trećeg dana, na »Konferenciji«, promovirat će se svijest o stvaranju kulture sjećanja kao okvira socijalno-političkog djelovanja društva, te uspostavljanje uvjeta za stvaranje međusobnog razumijevanja u podijeljenim društvima, istovremeno odajući počast žrtvama. Moderator je **Josip Andrić, dipl. ing.**

Na kraju će se na **brainstorming radionicici** vizualno osmislati izgled i funkcije budućeg Memorijalnog centra Kampor kao muzeja i edukativnog centra. Dobiveni rezultati koristiti će se za pripremu nastavka projekta i izradu idejnog arhitektonskog rješenja Memorijalnog centra Kampor. Moderator je **Andrija Vranić**.

Udruga izdaje svoj list *Naša riječ*

Šesti broj lista za promicanje antifašističke baštine *Naša riječ* Udruge antifašista Raba, izlazi iz tiska 11. rujna 2011. List se tiska dva puta godišnje u spomen na 12. travnja - Dan oslobođenja Raba od Nijemaca 1945. i 11. rujna - Dan oslobođenja Otoka i Logora Kampor od Talijana 1943.

Osim istaknutih članova Udruge, u *Našoj riječi* pišu i najznačajnija pera kao što su **prof. dr. sc. Predrag Matvejević**, **mr. sc. Drago Pilsel**, akademik **Petar Strčić**, **prof. dr. sc. Damir Grubiša**, **dr. sc. don Ivan Grubišić**, **Tomislav Jakić**, **exPRH Stjepan Mesić**, **emer. prof. dr. sc. Antun Vratuša**, **Zdravko Zima** i drugi.

Pišući u ovom listu autori čine da ovaj svijet bude bolji, da se djeca počnu igrati mira, a ne rata i da se zločin više nikad ne pretvori u herojstvo kao što je to u brojnoj školskoj lektiri.

Sve brojeve *Naše riječi* čitatelji mogu pročitati na web stranici Udruge antifašista Raba www.ua-rab.hr

Ivo Barić

Predizborna otvaranja i zatvaranja

Nakon ljetnih vrućina, koje desetljećima nisu bile ovakve, nastupajužestoke jesenske žege, užareni predizborni dani. Već do sada je bilo toliko otvaranja, a prije toga i zatvaranja, što samo po sebi potvrđuje da se izbori pripremaju temeljito.

Polažu se kameni temeljci na sve strane i u tolikoj mjeri da će, ako se tako nastavi, ponestati lopata i betona. No, onda ćemo imati i opravdanja da nemamo s čim graditi to što smo započeli.

Ipak, pored svečanog otvaranja i zatvaranja radova ima slučajeva i puštanja. Evo, na primjer, premijerka je 18. srpnja u Dalmaciji pustila plin. Svečano. Bili su i ministri nazočni. Otvorila je i plinovod od Gospića do Benkovca uz prigodno obećanje da će se plin proširiti na cijelu Dalmaciju do Splita i dalje.

Za vrijeme dok je bivši premijer u Remetincu sadašnja premijerka je završila i na Golom otoku. Naime 25. srpnja posjetila je Goli otok i razgledala objekte te naglasila da to sve treba staviti u funkciju gospodarstva. Obzirom da je na Golom otoku bio zatvor tamo bi mogli ponuditi usluge i zatvaranja turista, a možda bi se na svjetskom tržištu pojavilo dovoljno zainteresiranih. Uostalom Goli otok je provjerena destinacija. Ako ne bi bilo ponude izvana imamo mi provjerenu domaću konkureniju zatvorenika koji bi mogli popuniti kapacitete.

Inače, postali smo specifična zemlja. To su pokazali rezultati popisa stanovništva. Ustanovljeno je da Hrvatska ima više birača nego stanovnika. To je dobro za zemlju u kojoj je demokracija. Jer demokracija je vladavina naroda. A što je više ljudi to je veća demokracija. Pa ispada da smo najdemokratskija zemlja na svijetu, jer u Hrvatskoj ima i više birača nego što ih ima.

Ali ni policija nije imuna na predizborne slasti. Ministar unutarnjih poslova Tomislav Karamarko, nedavno je otvorio objekt kriminalističke policije u Šibeniku. Dobro je da pomogne premijerki jer ni ona ne stigne sve svečano pootvarati. Kao što ni Karamarko ne stigne sve pozatvarati. Posebno antifašiste. Čak je prigodno i izjavio da ga vrijeda onaj tko mu kaže da je antifa-

šist. Jer je on i antikomunist. Ustvari antitotalitarist. I to totalni.

Najavio je i da će istraživanje komunističkih zločina biti prioritet policije. Tako će se baviti unutarnjim poslovima i prekopavati zemlju unutra da nađu kosti. I dokazati »komunističke« zločine. U tome mu mogu svestrano pomoći Čičak i Banac iz HA HA OA. Pa bi se ta nevladina organizacija mogla zajedno s ministrom iz Vlade, baviti »arheologijom«. Već je Banac bio u Daksi s Karamarkom, a Čičak je znatno prije toga i samostalnom djelatnošću pronalazio kosti.

Zanimljivo na kakve ideje dođu neki bivši ministri. Tako je dan uoči Velike Gospe ove godine, jedna udruga, na čelu koje je bivši ministar znanosti Dragan Primorac, poklonila Šibenskoj županiji tri i pol metara visoki kip Gospe s malim Isusom, djelo kipara Krune Bošnjaka i Vene Jerkovića.

To samo po sebi i ne bi bilo čudno da nema jedne neobičnosti. Naime, neki mediji su podsjetili da se isti taj kip, istih autora, na istoj stjeni iznad Krke nalazi već pune dvije godine te da su ga na isti dan uoči Velike Gospe, isti ti ljudi svečano otkrili i poklonili još 2009. godine. Dakle prije pune dvije godine. Ovo je dobra inovacija jer to znači da bi se isti objekti mogli otvarati više puta što bi moglo pojeftiniti gradnju.

Ima i drugih zanimljivih situacija i zgoda koje mogu biti poučne. Evo primjera iz Zagrebačke županije gdje je predsjednik županijskog Povjerenstva za dodjelu javnih priznanja župan, Stjepan Kožić. Trebalo je dodijeliti Nagradu za životno djelo istaknutom pojedincu koji je u toj županiji pokazao vrhunske domete u svom stvaralaštvu. I zamislite, na kraju kome je to Povjerenstvo, na čelu sa županom, dodijelilo Nagradu za životno djelo. Upravo tom istom županu. Dakle župan Stjepan Kožić je dodijelio svome sebi - Stjepanu Kožiću najznačajniju nagradu Županije. Nezgoda jest što tu nagradu tradicionalno na svečanosti uručuje upravo župan. Uz to također predsjednik Povjerenstva trebao je razgovarati i s kandidatom za nagradu. Znači sve Kožić s Kožićem. I župan je uspio. Neki sada misle da

bi mu više odgovaralo prezime Debelokožić.

Objavljeno je da je u Tisnom u srednjoj Dalmaciji uspješno organizirana trka magaraca, odnosno tovara. I to međunarodna. Tako je trebalo utvrditi tko je prvi magarac, ne samo u Hrvatskoj. Bilo je čak 12 reprezentacija što znači da je konkurenčija za prvog magarca bila velika. Bilo je čak 15.000. Gledalaca.

Mnogi misle da bi bilo dobro na isti način organizirati i trku ovaca. Tako da se vidi tko je prva ovca u Hrvatskoj. Konkurenčija bi također bila izuzetna, vjerojatno i veća.

Ima zanimljivih i TV emisija. Tako je na TV Z1 urednik Branko Kuzele ugostio 25. kolovoza Ivicu Pandžu Orkana iz Siska. On je s TV ekrana pozdravljao »braču po oružju« u Hrvatskoj. A zahvalio je i uredniku na kraju emisije riječima - Hvala brate po oružju, što je ovaj primio sa simpatijama. Urednik po oružju Kuzele, dopustio je na kraju Orkanu da posebno pozove na koncert koji će imati Thompson u Udbini. Pjevač s nadimkom po oružju.

Kad je već o Thomposnu riječ policija je dala službeno izvješće da je na derneku u njegovim Čavoglavama ove godine u povodu obilježavanja obljetnice Oluje bilo svega 13 osoba s ustaškim obilježjima. Uglavnom prevladavalo je crnilo. Ne samo U bojama majica. A U tom crnilu opet su bila dva stalna gosta - biskupi - Ante Ivas i Mile Bogović. Njih nitko nije prijavio, znači da nisu bili među spomenutom trinaestoricom.

Tko zna možda se jednog dana biskupi Ivas i Bogović pojave i u Kumrovcu. Rodnom mjestu maršala Tita. Bogami bi to bi moglo biti čak i realno. Nedavno je Slobodna Dalmacija objavila, pozivajući se na pouzdane izvore, da bi Politička škola u Kumrovcu mogla pripasti Crkvi. I to na ime odštete za oduzetu joj imovinu nakon Drugog svjetskog rata.

Kako stvari stoje i kako se neki biskupi i svećenici ponašaju, Crkvi je izgleda u zadnje vrijeme i potrebnija politička škola nego neki vjerski objekt. Znači ne bi trebalo puno niti preimenovati. Nego nastaviti naziv - Politička škola Crkve u Hrvata.

BIOGRAD NA MORU

U povodu obilježavanja Dana antifašističke borbe, u Biogradu je u srijedu položeno cvijeće i zapaljene svjeće. Cvijeće i svjeće položeni su kod spomenika palim borcima i žrtvama fašističkog terora na Trgu hrvatskih velikana, a svoj doprinos ovom svečanom trenutku odavanja počasti dala je i biogradska Gradska glazba koja je izvela prigodan glazbeni repertoar. U ime Grada cvijeće su položili gradonačelnik **Ivan Knez** i dopredsjednica GV-a **Anka Merdić**. Ispred Udruge antifašista i boraca antifašista, vijence su položili predsjednik **Tito Doljanac**, **Danijel Karabatić** i **Željko Troskot**.

ČAZMA

U Svetom Vidu je održano središnje obilježavanje 22. lipnja, Dana antifašističke borbe, u organizaciji Udruge antifašističkih boraca i antifašista grada Čazme. Prije 70 godina na tom su se mjestu skupila 33 borca koji su se odlučili suprotstaviti napadu njemačkih armija i već prvog dan izveli diverzantsku akciju. Antifašisti su položili vijence kod spomen - ploče, a uspomene na te dane evocirale su se pjevanjem partizanskih pjesama.

D. V.

Polaganje vijenaca kod spomen ploče

DUBROVNIK

Povodom Dana antifašističke borbe izaslanstvo Udruge antifašista Dubrovnik na čelu s predsjednikom **Marinkom Vlašićem** u Dubrovačkom primorju na spomenik braniteljima jutros je položilo vijence i zapalilo svjeće. Nakon polaganja vijenaca izaslanstvo je u Visočanima po-

sjetilo i njihova najstarijeg člana **Balda Dendera** kojem su tom prigodom uručili priznanje Republike Hrvatske za doprinos razvoju antifašizma. Obilježavanje Dana antifašističke borbe i 70. obljetnice početka narodnog ustanka i NOB-e protiv fašističkih okupatora u II. svjetskom ratu dubrovačka Udruga antifašista započela je sinoć komemoracijom na spomen-groblju NOR-a na Boninovu. Položeni su vijenci u počast i sjećanje na poginule borce NOR-a i branitelje RH te poginule u borbi protiv fašizma i žrtve fašizma. Uz dubrovačke antifašiste i Dubrovačko-neretvansku županiju, organizatori komemoracije bili su Zajednica udruga ABA te Društvo Tito iz Dubrovnika.

D. V.

DUGO SELO

Povodom Dana antifašističke borbe, koji se obilježava 22. lipnja, u jutarnjim satima izaslanstvo Grada na čelu s gradonačelnikom **Vladom Kruhakom** i predsjednikom Gradskog vijeća **Stjepanom Bertekom**, zajedno s predstvincima Udruženja antifašističkih boraca Grada Dugog Sela, općina Brckovljani i Rugviča, predstvincima braniteljskih udruga iz Domovinskog rata, izaslanstvom Hrvatske vojske, predstavnikom HNS-a Dugo Selo te izaslanstvom Gradske organizacije SDP-a, položilo je vijence i zapalilo svjeće na spomen obilježje poginulim borcima antifašističkog rata u Perivoju grofa Draškovića u Dugom Selu. Ovom prigodom nazočnima se ispred Udruženja antifašista obratila **Zlata Vranić Paruž** koja je istaknula kako se ni nakon 70 godina ne smije zaboraviti značaj antifašističke borbe, kao ni pali borci koji su dali živote za svoje ideale. Nakon svečanog polaganja vijenaca u Perivoju grofa Draškovića jaslanstava su se uputila na spomen obilježja na Novom groblju u Dugom Selu, Leprovici, Velikoj Ostrni i Oborovu gdje su također položili vijence i zapalili svjeće.

Ana Kašnar

HVAR

Dan antifašističke borbe dostoјanstveno je obilježen na cijelom škoju, što je bilo i očekivano jer je antifašizam zapravo u genima hvarskog čovjeka.

O tome svakako svjedoče pisani izvori koji govore da su u NOB-u sudjelovala čak 2124 Hvaranina. Takvu gustoču boraca u odnosu na broj stanovnika rijetko gdj nalazimo u Hrvatskoj, no traumatična je spoznaja da je njih čak 418 u toj borbi izgubilo svoje živote, utkavši ih u temelje slobode i afirmacije naše domovine u svijetu.

Na spomen-ploči ispred OŠ Jelsa, na kojoj je popis 107 poginulih i gdje piše »Ujutro slavlja nisu došli besmrtni kao sloboda, slobodi u temelj živote su uzidali«, vijenac su u nazočnosti građana, a u ime Općine Jelsa, postavili zamjenik općinskog načelnika **Jakša Marić**, predsjednik OV-a **Ivan Grgičević** i općinski vijećnik **Fabijan Peronja**. Potom su to učinili ispred spomen-obilježja u Pitvama, Zavalji, Vrismiku, Svirču, Vrboskoj, Poljicima, Zastražiću i Gdinju.

Izaslanstvo Grada Staroga Grada, koje su činili gradonačelnica **Durdica Plančić**, njezin zamjenik **Toni Lučić Lavčević** i predsjednik GV-a **Mario Lušić Bulić**, poklonilo se poginulim antifašistima u II. svjetskom ratu i položilo vijence ispred spomenika u Starom Gradu, Dolu, Vrhanju i Rudini, a počast svim svojim sugrađanima koji su se borili na strani antifašizma odana je i u ostalim mjestima otoka Hvara.

M.C.

KOPRIVNICA

Na dan antifašističke borbe, 22. lipnja, kojim se obilježava osnivanje Prvog sisačkog partizanskog odreda u šumi Brezovica, predstavnici Grada Koprivnice, Koprivničko-križevačke županije i Saveza antifašističkih boraca položili su vijence i zapalili svjeće u spomen na žrtve fašizma. Počast su odali na Spomen području Danica, Židovskom i Pravoslavnom groblju te Gradskom groblju kod Centralnog križa i Zajedničke grobnice sudionika NOB-a.

G.G.

Polaganje vijenaca u spomen na žrtve fašizma

KUTINA

Polaganjem vijenaca i paljenjem svjeća kod Spomen križa malobrojni; gradski vijećnici, predstavnici udruga i stranaka obilježili su Dan antifašističke borbe i ustanka naroda Hrvatske. Gradonačelnik Kutine **Davor Žmegač** izrazio je nezadovoljstvo malim brojem prisutnih. »22. lipnja prije 70 godina započeo je napad Njemačke na Sovjetski savez. Hrvati, iako malobrojan narod, prvi su započeli borbu protiv fašizma. Veliki je to i važan datum u našoj povijesti kojeg treba dostoјno obilježiti.

PAKRAC

Na proširenoj sjednici Udruge antifašističkih boraca i antifašista Pakrac-Lipik u povodu jubilarne 70. godišnjice antifašističke borbe uručena su priznanja koja je dodijelio Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske zaslužnim članovima udruge **Adamu Lončareviću**, **Branku Manojloviću**, **Veljku Mandiću**, **Peri Matiću**, **Radi Kovačiću**, **Đorđu Tadiću** (posmrtno), i **Svatopluku Kozaku** (posmrtno).

Priznanja je uručio istaknuti član Predsjedništva UABA **Tomo Jendrašić** i čestitao nagrađenima. Posebno se zahvalio na dosadašnjim aktivnostima počasnom predsjedniku UABA **Adamu Lončareviću**, inače sudioniku opjevane Dvanaeste slavonske brigade. U ime nagrađenih zahvalio se **Pero Matić**, rekavši da su ova priznanja rezultat prije svega nesebične aktivnosti u ispunjavanju zadalog programa svih članova naše udruge.

XXX

U organizaciji Vijeća srpske nacionalne manjine Brodsko-posavske županije putovanju autobusom u logor smrti Jadovno priključili su se i predstavnici Udruge antifašističkih boraca i antifašista Pakrac-Lipik. Prisustvovali su otkrivanju obnovljenog spomenika i velikom komemorativnom skupu kod Šaranove jame na Velebitu-tom prvom masovnom gubilištu u tzv. Nezavisnoj državi Hrvatskoj, s napomenom da su u Jadovnom zauvijek ostala i 223 Pakračana. Odana je zajednička počast nevinim žrtvama ustaškog bezumlja i pažljivo su praćeni svečani govorovi predsjednika Srbije **Borisa Tadića**, saborskog zastupnika **Milorada Pupovca**, izaslanice Predsjednika RH **Vesne Pusić**, izaslanika premijerke Jadranke Kosor **Jasena Mesića** i drugih.

Svi su govornici uglavnom pored ostalog naglasili i potrebu obnavljanja porušenih spomenika, čijim se rušenjem nastojalo otjerati u zaborav nedužne žrtve Drugog svjetskog rata.

P.M.

POREČ/KAŠTELIR

U povodu obilježavanja Dana antifašističke borbe predstavnici Udruge antifašističkih boraca i antifašista Poreštine su u Poreču položili vijence na spomenik palim borcima kraj gradske uprave te na spomenik Joakima Rakovca. Središnja svečanost uz prigodan program održala se u 11 sati u sportskoj dvorani u Kašteliru.

V. H.

PAZIN

U županijskom proračunu je planirano 280.800 kuna za sufinanciranje materijalne zaštite boraca NOR-a i članova njihovih obitelji. Na inicijativu boračke organizacije s tom se vrstom dodatne pomoći najugroženijim borcima počelo 1999. godine.

Da bi se dobila mjesečna naknada od 200 kuna prihod po članu domaćinstva ne smije prelaziti 700 kuna, moraju biti evidentirani kod Saveza udruge antifašističkih boraca i antifašista i imati prebivalište u Županiji.

Ove godine ima 136 takvih osoba u 21 gradu i općini u Istri, a najviše ih je 28, u Pazinu. Za naknade treba ukupno 326.400 kuna od čega najveći dio pada na proračun Županije, a ostalo na gradove i općine. Županija sa sto posto financira naknade u 18 jedinica lokalne samouprave gdje je predlani ostvaren prihod po stanovniku do 2.200 kuna, u brdsko planinskim područjima i onima od posebne državne skrbi i s 50 posto u tri sredine gdje je prihod po stanovniku bio do 2.550 kuna.

G.I.

PRELOG

Kod spomenika NOB-u, na Trgu slobode, 22. lipnja odana je počast antifašistima stradalima tijekom II. svjetskog rata. Preloški gradonačelnik **Dragutin Glavina** održao je govor istaknuvši da su s preloškog područja 142 osobe zatvorene ili odvedene u logore, od čega ih je 68 umrlo ili pogubljeno. U redovima partizana poginuo je 41 borac s ovog područja.

Ž.D.

Vijenac i svijeće pred spomenik su položili izaslanici Međimurske županije i Grada Preloga

SLAVONSKI BROD

Izaslanstva Brodsko-posavske županije, Grada Slavonskog Broda, udruga proizašlih iz Domovinskog i Drugog svjetskog rata, PU brodsko-posavske i političkih stranaka položila su vijence i zapalila svijeće kod središnjeg križa, spomen kosturnice i dalmatinskog križa na slavonsko-brodskom

Gradskom groblju, u povodu obilježavanja 22. lipnja, Dana antifašističke borbe. Molitvu kod središnjeg križa predvodili su župnik **David Sluganović** i gvardijan **Sebastijan Golenić**.

Nažalost, ovom prigodom još jednom se pokazalo kako živi Hrvati dijele svoje mrtve pretke jer su pojedinci iz nekih izaslanstava »birali« pred kojim će se obilježjem pojaviti. Nije im važno što se obilježavaju državni praznici Republike Hrvatske, nije im važno što su i na jednoj i na drugoj strani prije šezdeset i više godina bili oni koji su željeli slobodnu domovinu i nije im, ustvari, važno ništa. Samo vlastita promocija.

M.K.

Polaganje vijenaca i paljenje svijeća u povodu 22. lipnja, Dana antifašističke borbe na Gradskom groblju

SV. JURAJ U TRNJU

Sedamdeseta obljetnica osnivanja Sisačkog partizanskog odreda, što se slavi kao Dan antifašističke borbe, obilježena je protekle srijede i u Međimurju. Polaganjem vijenaca i paljenjem svijeća kod spomenika poginulim partizanima na čakovečkom groblju te kod spomen-groblja u Svetom Jurju u Trnju izaslanstva Međimurske županije, Grada Čakovca te Općine Donji Kraljevec odala su počast poginulim pripadnicima Narodnooslobodilačke borbe. Svima koji su dali život za slobodnu Hrvatsku počast je odana i ispred spomenika poginulim i nestalim braniteljima u Domovinskom ratu u Peprivu Zrinskih u Čakovcu.

Na središnjoj proslavi u Svetom Jurju u Trnju prigodan govor je, uz vijećnika OV-a Donjeg Kraljevca **Zlatka Lovrenčića**, održao međimurski župan **Ivica Perhoč**.

V. T.

SPLIT

Povodom Dana antifašizma i 70 godina od ustanka naroda Hrvatske, konferenciju za medije održali su Udruga antifašista i antifašističkih boraca grada Splita i Županije splitsko-dalmatinske.

Josip Milat, predsjednik Udruge an-

tifašista i antifašističkih boraca, potaknut nedavnim događanjima na Rivi, izrazio je zabrinutost zbog, kako je rekao, eskalacije fašizma u cijeloj zemlji.

- Zabrinjava ponašanje dijela omladine, posebno u Splitu, nekadašnjem bastionu antifašizma. Vjerujem da dio omladine nije ni svjestan svojih postupaka. Splitsko Gradska vijeće trebalo bi što prije donijeti odluku o obnovi porušenih spomenika, kao i vraćanju barem nekih naziva ulica i trgova kao što su Trg žrtava fašizma ili ulica Prvog dalmatinskog odreda - naveo je čelnik udruge Milat.

- Tražimo izjednačavanja boraca Domovinskog rata i boraca iz antifašističke borbe - kazao je Milat. Presici je nazario i predsjednik županijskih antifašista Krešimir Sršen, te mnogi članovi udruge, među kojim i nekadašnji provoborci NOB-a poput Lovre Reića.

S.D.

TUHELJ

Udruge mladih antifašistkinja i antifašista delegacije SDP-a općine Tuhelj i SDP-a KZZ te njihovi Forumi mladih položili su vijence pred spomenik poginulim antifašističkim borcima.

- Svatko tko negira antifašizam, negira temeljna ljudska prava, negira fundament naše državnosti, obranjen u Domovinskom ratu, negira prosperitet naše države. Koketiranje s ustaštvom, ali i plasiranje neistinitih i revidiranih povijesnih činjenica u obrazovni sustav, smatram najvećim udarom na našu državnost, našu ponosnu povijest i gnušnim nepoštivanjem svih žrtava fašističkog i nacističkog terora. Država u tom očito ne vidi problem. I stoga je naša povijesna dužnost i obveza boriti se za istinu, a koju su izborili upravo ovi junaci kojima danas odajemo počast, a buduće generacije usmjeravati k antifašističkim vrijednostima koje su siguran put k prosperitetu. I zato, budimo ponosni danas, jer imamo na što biti - zaključio je Ivan Habulin, predsjednik Forumu mladih SDP-a i predsjednik udruge mladih antifašistkinja i antifašista.

I.S.

U spomen hrabrim borcima tuheljskog kraja položeni vijenci i zapaljene svijeće sa željom za vraćanje nasilno skinute zvijezde petokrake od strane (ne)poznatih počinitelja

ZADAR

Svečanim skupom u hotelu Kolovare, Udruga antifašističkih boraca i antifašista Zadarske županije obilježila je Dan antifašističke borbe. U ime predsjedništva skup je otvorio član udruge Jakov Jukić, a koji je tom prilikom pozvao sve prisutne da minutom šutnje odaju počast svim palim borcima u antifašističkoj borbi, kao i braniteljima palim u Domovinskom ratu.

Nikola Budija, predsjednik komisije za tekovine NOR-a, uputio je kritiku zadarskom gradonačelniku Zvonimиру Vrančiću. Budija kaže kako je udruga imala želju i činila sve napore da se i u Zadru, u organizaciji gradske i županijske vlasti, ova jubilarna obljetnica pobjede nad fašizmom što svečanije obilježi.

Osim antifašista, ovaj praznik obilježilo je i izaslanstvo Grada Zadra, predvođeno gradonačelnikom Zvonimirovom Vrančićem te dogradonačelnicima Draženom Grgurovićem i Darkom Kasapom, koji su položili lоворов vijenac na spomen-obilježje na Narodnom trgu, kao znak sjećanja svim palim u antifašističkoj borbi i svim civilnim žrtvama fašističkog terora.

Osim njih, vijence je položila i delegacija HNS-a, predvođena županijskim predsjednikom Denisom Barićem.

G.Z.

Članovi Udruge antifašista položili su vijence na Gradska groblju

KARLOVAC

Savez udruge antifašista Karlovačke županije i grada Karlovca nizom su aktivnosti obilježili Dan antifašističke borbe, ujedno 70. obljetnice ustanka te 66. godišnjice pobjede hrvatskog naroda nad fašizmom.

U Knjižnici za mlade u Banjavčićevoj održana tribina na temu početaka antifašističkog otpora u Europi i Hrvatskoj, s posebnim osvrtom na Karlovac i okolicu. Gost predavač bio je istaknuti publicist Slavko Goldstein.

Dan antifašizma ne treba preveličavati, ali se mora istaknuti da ustanak 1941. u Karlovcu i okolini nije bio osvetnički već antifašistički, protiv okupacije. Tvrditi danas da je taj ustanak, ali i oni diljem

države, bio protiv Hrvatske je laž, istaknuo je Goldstein.

Članovi udruge položiti vijence na devastirani spomenik palim borcima i žrtvama fašističkog terora u središtu Karlovca, a obilježavanju su se odazvali dogradonačelnici Marina Kolaković te Dubravko Delić koji su zapalili svjeće.

Otpor fašizmu zlatna je stranica naše povijesti, a Karlovac i okolica od pamтивjeka su stajali na braniku domovine, istaknuo je predsjednik UABA Mirko Miladinović.

K.T.

LABIN

Članovi Udruge antifašističkih boraca i Socijaldemokratske partije obilježili su 69. obljetnicu susreta u Griži, mesta u šumi nedaleko Vineža na kojem su 12. lipnja 1942. godine istarski komunisti, tada pripadnici Komunističke partije Italije, ostvarili i prvi kontakt s predstvincima Komunističke partije Hrvatske.

Okupljeni su tom prilikom još jednom osudili rušenje spomenika NOB-e i pozvali demokratske snage na suprostavljanje oživljavanju fašističkih ideja te na promicanje antifašizma, što je jedino jamstvo integracije u suvremenim civiliziranim svijet.

G.I.

SOLIN

Novooosnovana Udruga antifašista Grada Solina obilježila 70. godišnjicu formiranja 1. Solinskoga partizanskog odreda. Uz gradske i županijske dužnosnike na svečanosti je kao osobni izaslanik predsjednika Republike Hrvatske IVE Josipovića, sudjelovao general-pukovnik Drago Lovrić, novoimenovani načelnik Glavnog stožera OS RH.

Za ovako visoko izaslanstvo Predsjednik Republike odlučio se prepoznavši spremnost svih faktora Grada Solina da se i ova prilika iskoristi za nadstranačku afirmaciju slobodarskih principa kojima je solinska mladost bila vođena i u NOB-u, i u Domovinskom ratu.

Nakon obilaska Voljaka i rodne kuće narodnog heroja Antiše Vučićića, centralna se proslava održala u solinskom Parku slobode. Za sve sudionike proslave nečak Antiše Vučićića, Ivan je donirao domjenak.

S.D.

OZALJ

Udruga antifašista Ozlja svečanom sjednicom Skupštine obilježila je 70-u godišnjicu ustanka naroda Hrvatske. Sjednica je održana 19. lipnja u dvorani u Kamanju, nedaleko Ozlja. Uz članove Udruge svećanosti su nazočili **Biserka Vranić**, gradonačelnica Grada Ozlja, **Damir Mateljan**, načelnik Općine

Kamanje, **Željko Car**, načelnik Općine Ribnik, **Josip Boljkovac**, prvoborac karlovačkog područja, **Martin Jendrašić**, bivši predsjednik Saveza udruga antifašista Karlovačke županije, **Mirko Miladinović**, predsjednik Udruge UABA-e Karlovac, **Branko Čiraković i Zlatko Vidonić**, predstavnici UABA-e Duge Rese, **Duro Mrđenović**, predsjednik UABA-e Krnjak i delegacija Zveze boraca za vrednote NOB-e Metlika, predvođena

Ivanom Šusterom, članom Općinskog odbora Zveze boraca.

Prije početka sjednica položen je vijenac na spomen - ploču palim borcima i žrtvama fašističkog terora na zgradi stare škole u Kamanju.

Pozdravne riječi uputili su Biserka Vranić, Željko Car, načelnik Općine Ribnik, Josip Boljkovac, bivši ministar unutrašnjih poslova Republike Hrvatske, Mirko Miladinović, Branko Čiraković i Ivan Šuster.

I.T.

IN MEMORIAM

JOSIP BOBI MAROTTI 1922.-2011.

Rođen u Mariboru. Kao uvjereni ljevičar, Bobi se drznuo bacati antifašističke letke pod nos Adolfu Hitleru, koji je došao pozdraviti Slovence u njima novom okrilju – Trećem Reichu. Poslije se morao skloniti u Zagreb (uživao je zaštitu Vladimira Nazora), gdje je odmah upisao glumačku školu, a unatoč tome što je htio navrat-nanos u partizane, »drugovi« su ga upozorili da prvo mora diplomirati, pa tek onda može »u šumu«. Tamo se našao 1943. godine i priključio Kazalištu narodnog oslobođenja, zajedno s **Perom Kvrgičem, Dragom Krčom, Mladenom Šermentom, Đokicom Milakovićem...**

Nakon kaljenja u Kazalištu narodnog oslobođenja, prvo je igrao u HNK u Rijeci, zatim je prešao u zagrebački HNK, no nje-govo zlatno razdoblje počinje 1953. godine kada je s kolegama, od kojih su mnogi bili njegovi partizanski drugovi, osnovao Zagrebačko dramsko kazalište (kasnije Gavella). Gledali smo ga u filmovima, nastupao je na radiju, televiziji, a u crticiima posuđivao glas u popularnim dječjim serijama. Brojna publiku pamtiće ga ponajprije kao komičara koji je na crnoumoran način spajao smiješnu i tužnu stranu života.

VELIZAR SIMJANOVIĆ 1928.-2011.

Rođen u Prilepu. Kao omladinac priključuje se Krajiškoj udarnoj brigadi 1944. godine. U borbama je više puta ranjan.

Nakon oslobođenja uspješno završava letačku obuku za vojne pilote. Službuje u Puli, Mostaru, Splitu, Cerkelu i Zagrebu. Umirovljenje 1980. godine u činu pukovnika avijacije. Bio je aktivovan u radu Udruge antifašističkih boraca i Sekciji zrakoplovnih vojnih umirovljenika. Za zasluge, odlikovan je s više odličja u ratu i miru.

LJUBOMIR KLJUČARIĆ 1925.-2011.

Rođen u Brdovcu (Zaprešić). Bio je borac 10. zagrebačkog korpusa.

Poslije oslobođenja doškolava se, završio je Vazduhoplovno učilište u Mostaru. Kao nastavnik letenja službovao je u Novom Sadu i Cerkelu. Umirovljenje u činu pukovnika avijacije. Uključuje se u radu društveno-političkih organizacija i u zagrebačkoj udruzi antifašističkih boraca i antifašista. Bio je član Sekcije zrakoplovnih vojnih umirovljenika. Nositelj je zlatne značke pilota kao i brojnih odličja i priznanja.

ZVONIMIR HUZAK 1928.-2011.

Rođen u Ženjcu (Zaprešić). Sa nepunih 15 godina priključuje se 2. zagorskom partizanskom odredu, a oslobođenje je dočekao kao pripadnik 10. zagrebačkog korpusa na dužnosti radiotelegrafiste.

Nakon oslobođenja zemlje završio je vojne škole, ostaje u aktivnoj vojnoj službi do 1964. godine. Završava pravni studij, kasnije magistrira i polaže pravosudni ispit. Radio je kao savjetnik u AMS Hrvatske i na drugim poslovima. Za zasluge u ratu i miru odlikovan je brojnim odličjima. Bio je aktivovan u radu udruga antifašističkih boraca i antifašista.

STEVO MARKOVIĆ 1923.-2011.

Rođen u Banjici (Bijeljina). U ljeto 1943. godine postaje borac Majevičkog odreda, kasnije kao komandir voda i komandir čete bori se u redovima Majevičke brigade.

Poslije oslobođenja završava Vojnu akademiju, a u mirovinu odlazi u činu potpukovnika. Za zasluge u ratu i miru nositelj je više odličja. Aktivno je djelovao u Udrizi antifašističkih boraca i antifašista zagrebačke Trešnjevke.

VJEKOSLAV VIDJAK 1929.-2011.

Kao golobradi dječak pokušava se priključiti partizanskim jedinicama, ali ga zbog mladosti vraćaju kući. Nakon oslobođenja završava vojno učilište, a kasnije i studij na Višoj pedagoškoj školi. Uz rad, diplomira na Elektrotehničkom fakultetu u Splitu.

Bio je aktivan društveno-politički djelatnik, predsjednik Općinske skupštine Grada Splita u dva mandata, poslanik Savezne narodne skupštine i istaknuti član Udruge antifašističkih boraca i antifašista Splita. Pripremio je materijal za knjigu »Antifašistički Split – ratna kronika grada« koja je promovirana 2010. godine.

LELA KUMPAR 1925.-2011.

Kao mlada djevojka obrela se 1941. godine u partizanskom odredu koji je djelovao na području Like. Kasnije se borila u 6. ličkoj brigadi, bila je i sekretar SKOJ-a te jedinice. Nositeljica je više odličja i priznanja.

Nakon oslobođenja školovala se i radila u prosvjeti. Bila je prva žena tajnica SUBNOR-a u Zagrebu. Aktivno je djelovala u udrugama antifašističkih boraca i antifašista u Zagrebu i Savezu ratnih vojnih invalida Hrvatske.

ANĐA NOŽINIĆ 1923.-2011.

Rođena u Rujevcu (Dvor na Uni). Početkom 1942. godine priključuje se partizanskim jedinicama na Baniji, kasnije u Bosanskoj krajini. Za zasluge u ratu odlikovana je s više odličja.

Bila je aktivna u radu društveno-političkih organizacija, a posebno u Udrizi antifašističkih boraca i antifašista Čazme.

Svečano otvoreno Spomen-područje Gabrinovec

•Ludbreški antifašisti obnovom Spomen-bolnice obilježili su 70. godišnjicu izbijanja ustanka u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, a nadaju se da će to postati mjesto okupljanja antifašista, planinara, izletnika i učenika

Velika svečanost na Kalniku održana je na sam Dan državnosti i to povodom otvorenja Spomen bolnice Gabrinovec. Ludbreški antifašisti na taj su način obilježili 70. godišnjicu izbijanja ustanka u sjeverozapadnoj Hrvatskoj.

Milivoj Dretar, voditelj Spomen bolnice i autor muzejskog postava, uputio je zahvalu svim sudionicima radnih akcija, donatorima i sponzorima. Bilo je potrebno raskrčiti teren od šumskog raslinja, uređiti prilaz, rekonstruirati bolničke barake, namjestiti inventar, uređiti okoliš, zasaditi cvijeće i ukrasno grmlje, označiti partizansko groblje te uređiti šumski izvor. Pomagali su svi koji su mogli, ostvareno je preko 2000 besplatnih radnih sati, a troškovi radova su čak trostruko manji od predviđenih.

O značaju ratne partizanske bolnice govorio je **Zdravko Pahor**, predsjednik UABA Ludbreg. Bolnica je odigrala veliku ulogu u doba najjačih borbi u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Nastala je u šumi blizu puta Slanje – Kamešnica, a počela je radom nakon otkrivanja i uništenja bolnice Stupe. Kapacitet joj je bio 90 ranjenika, što je zajedno sa stražom i osobljem činilo preko 120 ljudi. Zapovjednik je bio dr. Alojz Ronko koji je pristigao iz varaždinske bolnice.

Cijelo vrijeme postojanja, od rujna 1943. do veljače 1944., bolnica nije bila otkrivena. Tek su nakon velike ofenzive u veljači pacijenti evakuirani na Moslavini, a ostatke baraka su ustaše zapalile.

Okupljene su pozdravili i Marijan Horvat, načelnik općine Martijanec, Marijan Krobot, gradonačelnik Ludbrega, Josip Skupnjak, potpredsjednik SABA te Štefica Novak, predsjednica Društva »Tito« Varaždinske županije.

Spomen bolnica Gabrinovec sastoji se od nekoliko drvenih objekata – jedna baraka uređena je autentičnim inventarom kakav je mogao biti 1943. godine, dok druga baraka služi za sastanke i okupljanje. Posjete Spomen-bolnici Gabrinovec moguće su uz prethodnu najavu:

MILIVOJ DRETAR (Ludbreg) 098 636 978 ili na e-mail: mdretar@net.hr ili Facebook profil Ludbreški antifašisti.

M.D.

Obnovljen spomenik kipara Ratka Petrića u Jadovnom